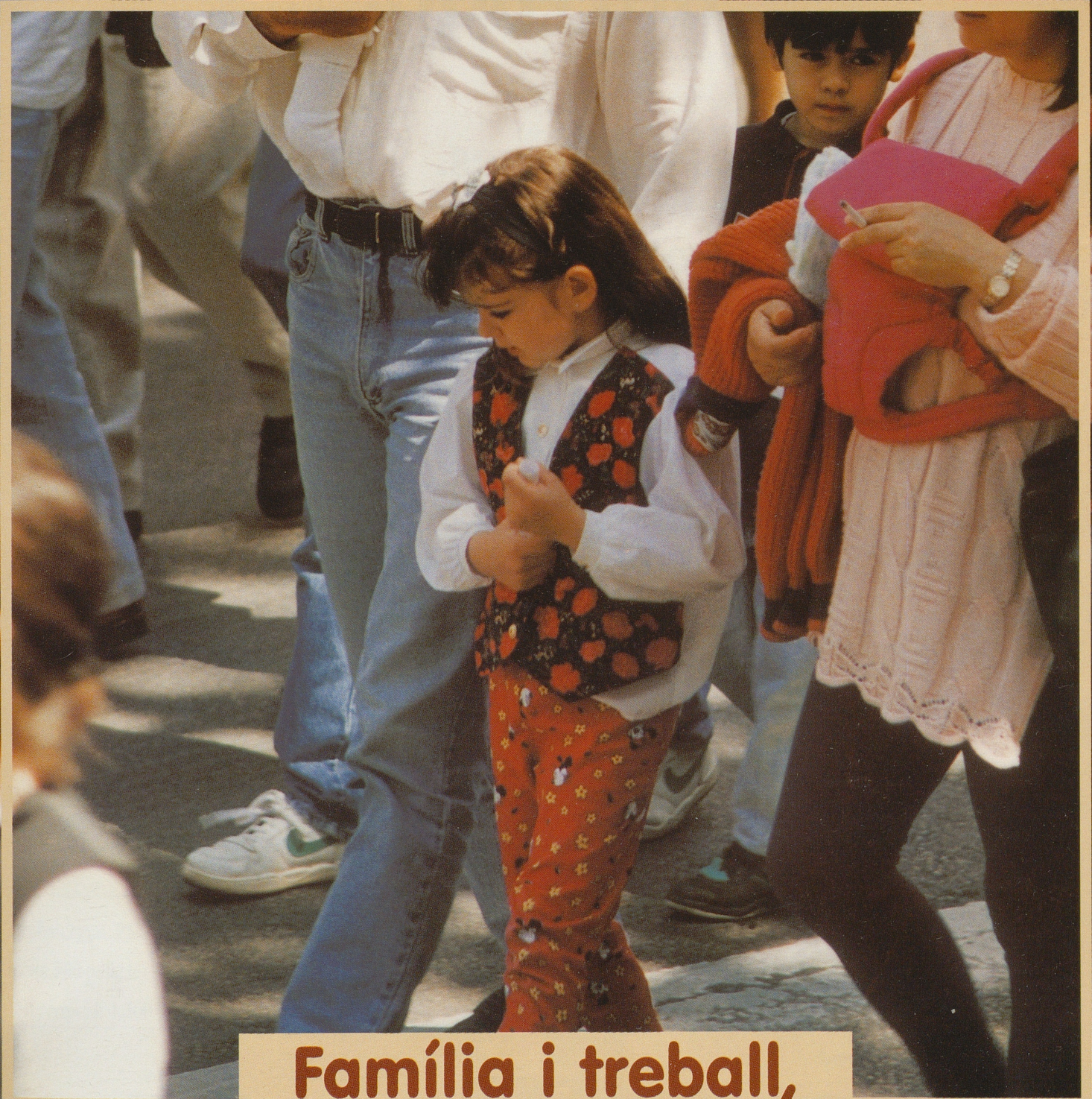

onda

Quadern de debat

48 - maig 1997 - 500 pta.

**Família i treball,
camins encreuats**

el raiguer objectiu2

ara i aquí

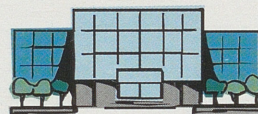
Ajudes a les empreses.

Centre tecnològic.

Incubadora d'empreses.

Xarxa telemàtica.

Assessorament a empreses.

Foment de l'exportació.

Beques de treball.

Seminaris de formació.

Informau-vos aquí:
CDER
C/ Antoni Rubí, 1-3ª planta.
07300 INCA. Balears.
Tel. 88 17 48

Amb el suport de

ona

Quadern de debat

n. 48, maig 1997

Edita: Fundesba, S.L.

Directora gerent: Sinfo García Gómez.

Director: Sebastià Verd.

Consell assessor: Pedro Calvo (administratiu)
Miquel Capellà (advocat)
Mateu Carrió (arquitecte)
Antoni Fleixes (economista)
Jaume Garau (psicòleg)
Sinfo García (dir. gerent Fundesba)
Pere Mascaró (economista)
Francesc Obrador (tècnic turístic)
Empar Rocabruna (economista)

Secretària de redacció: Magdalena F. Mulet.

Redacció i col·laboradors: Constanza Forteza
Gina Garcías
Antoni Llompart
Miquel Massutí
Antoni Oliver
Caterina Ortega
Joana M. Roque
Antoni Rosselló

Disseny: A. Caro.

Impressió: Imp. Homar. Tel. 43 08 61 - Palma de Mallorca

Administració i Publicitat: Fundesba, S.L.
Joaquim Botia, 11, 1r, A
Tel. 71 16 61 - Fax 71 91 94
07012-Palma de Mallorca

Dipòsit legal: PM-608-1992

Preu: 500 pessetes

Subscripció: 4.500 pta. per any (10 números)

La família a les portes del segle XXI

Són moltes les mirades que observen el fenomen familiar com una volta a la tradició, potser com a recurs del neoconservadorisme d'algunes societats occidentals que veuen en el nucli familiar el recurs per substituir l'Estat del benestar. Lluny d'aquesta actitud insolidària el retorn a la família es pot interpretar, també, com la pedra angular d'una societat que continua essent solidària.

La família, el seu entorn, així com el paper de la dona, dels fills o de les persones majors és analitzat en aquest número d'ONA d'una manera oberta i plural.

Í N D E X

Ara, per l'estabilitat en el treball 4
Editorial

Retorn a la família 6-11
Maria Antònia Carbonero

La cultura divorcista 12-17
Lluís Moyà

La "quinta" del tercer mil·leni 18-23
Paca Salvà

Les bones intencions 24-29
Antònia Comas

Dona, família i treball, equilibri inestable 30-35
Frencisco Julio Batle i Maria Salleras

Objectiu: garantir les pensions 36-40
Antoni Comas

La clau d'Ona 41-50

Tarja de subscripció

En

Adreça

Ciutat Tel

C/c. Banc o Caixa d'Estalvis

Signatura:

Per a subscripcions, copiau aquesta tarja i adreçau-la a Fundesba, S.L.
Joaquim Botia, 11, 1r. A. 07012-Palma de Mallorca o telefonau al 71 16 61
(Fax 71 91 94) - e mail: fundesba@set.es

(Miquel Massutí és l'autor de totes les fotografies no signades)

Ara, per l'estabilitat en el treball

El passat primer de maig els sindicats de les Illes sortiren al carrer per reclamar del Govern balear i del Govern central una política econòmica i social que fomenti la creació de llocs de feina estables. En concret s'ha demanat al Consolat de la Mar que desenvolupi el Pacte per l'ocupació que va signar l'any passat i que, segons els sindicats, està aparcat. "És precis -va dir el secretari general d'UGT, Lorenzo Bravo- que el Govern agafi el bou per les banyes i centri la seva activitat en el pacte". "L'objectiu -continua el secretari general de CCOO, Josep Benedicto- és trobar una solució per a l'estacionalitat i la precarietat". Aquests són, en efecte, els punts dèbils d'una economia que, com ens acaba de recordar la Fudació de les Caixes d'Estalvi Confederades, passa per ser la més pròspera d'Espanya. Estadísticament les Illes Balears gaudeixen de la renda familiar més alta de tot l'Estat, superior a la mitjana europea i, per contra, d'un índex d'atur que (amb un 10'2 per cent de la població activa) és lleugerament inferior al conjunt de la Unió.

Però el problema és i continuarà essent durant molt de temps la manca d'estabilitat, sobretot a una societat de serveis com la nostra on els contractes temporals o de temps parcials aporten la solució a unes iniciatives empresarials que sovint s'embarquen en el risc sense una adequada formació i informació per fer front al mercat. Fa temps que el problema s'ha diagnosticat. Les inversions que es fan en formació tant per a empresaris com per a treballadors provenen que existeix inquietud, però fins ara no s'han aconseguit avanços que justifiquin l'esforç realitzat. La precarietat dels contractes domina al mercat laboral i, per tant, continua palesa la desconfiança de la societat envers el seu futur. Tot això es va poder veure el Primer de maig, una diada que serveix, si més no, per recordar que l'economia no ho pot supeditar tot a les anomenades lleis del mercat.

Aquest Primer de maig, però, havia estat precedit d'un acord important: la signatura a nivell d'Estat d'un pacte per a la reforma laboral entre els sindicats i la patronal, en el qual per primera vegada a la història recent s'aborden temes com l'acomiadament i els contractes indefinits que fins fa poc semblaven tabús per als uns o per als altres. La rebaixa de les indemnitzacions per acomiadament a canvi de contractes sense termini prefixat, així com -qüestió aquesta de gran transcendència en el cas Balears- el contracte com a fixos discontinus, s'obre com una gran expectativa que, sens dubte, ha d'ajudar a la creació d'ocupacions més estables, a millorar l'entorn social de la feina i, també, a animar el consum gràcies a la desaparició de moltes de les actuals incerteses. A les Illes, tant UGT com les patronals, CAEB i PIME, han vist amb bons ulls aquest pacte que ha de permetre, segons els més optimistes, duplicar el nombre de contractes fixos signats en els darrers anys.

Però no tothom n'està satisfet. A nivell estatal, Izquierda Unida o si més no els sectors de la coalició que són més pròxims al seu coordinador general, ha criticat amb duresa l'acord. Ho va fer Julio Anguita en el dies prevís al Primer de maig durant la seva visita a Mallorca i ho ha fet, també, CCOO a les Balears que aquí manté una actitud crítica davant la direcció estatal del sindicat. CCOO de les Illes creu que el resultat final del pacte significarà un avanç de les pretensions patronals, mentre que la UGT s'estima més valorar els aspectes positius: "el pacte -va dir Lorenzo Bravo- beneficiarà els col·lectius de treballadors més joves, els aturats de llarga durada i els majors de quaranta-cinc anys". És evident que un acord entre dues parts que tenen interessos diferents mai no podia assolir un consens generalitzat i que el seguiment que es pugui fer del pacte haurà de ser necessàriament crític, però al capdavant s'ha donat una passa important: s'ha establert un pont de diàleg que sens dubte ha de desenvolupar un paper molt important de cara a un futur que és tan apassionant com incert. Ens referim, és clar, a l'entrada en funcionament de la moneda única europea i als reptes socials i econòmics que aquest fet comportarà.

No obstant això, més enllà d'aquesta circumstància, les Illes Balears s'enfronten des de fa alguns anys a la necessitat d'introduir canvis fonamentals

en les seves estructures econòmiques. Una situació que és acceptada com a vàlida tant des del Govern com des de les patronals i els sindicats i que, per tant, propicia que es creïn plataformes com la mesa de diàleg social recentment aprovada pel Consell de Govern i que en opinió dels sindicats pot ser un instrument vàlid per definir les coordenades en les quals s'han de moure les relacions amb les patronals. La funció d'aquesta mesa és prou clara: promoure i facilitar la negociació col·lectiva, preparar i formular propostes relatives a acords laborals, actuar com a òrgan de consulta de l'autoritat laboral en els convenis i, finalment, promoure i facilitar la conciliació, mediació i arbitratge en els conflictes. Si més no, és quelcom que neix sota el símptoma de les bones intencions, si bé els sindicats lamenten el temps perdut i la lentitud amb la qual l'executiu modifica les seves pautes de comportament.

Si més no, però, la situació de les relacions entre el Govern i els agents socials ha baratat molt en els darrers anys. Durant el llarg període de govern de Gabriel Cañellas només una part dels agents tenia entrada al Consolat de la Mar mentre que l'altra, els sindicats, mai no eren rebuts. Ara les relacions semblen com a mínim més cordials, encara que els sindicats reclamen un major dinamisme i, sobretot, el compliment de les promeses. Recorden que el Govern va parlar de 12.000 milions d'inversió en ocasió del Pacte sobre l'ocupació i que, de moment, s'han vist molts pocs resultats ja que la creació de llocs de feina es deu, fonamentalment, a la persistència del model econòmic que ha vigit en el passat i que ara gaudeix d'una certa recuperació. És cert, tal com es pot llegir a l'informe de conjuntura que ONA publica a les pàgines de **La Clau**, la prosperitat continua basant-se en l'increment constant del nombre de turistes, la qual cosa es produeix durant els mesos de temporada alta.

És en aquest sentit que la situació laboral continua essent precària molt a pesar de les bones xifres que ens brinden les estadístiques. És precària per la manca de garanties de cara al futur i perquè mentre no es donin passes importants en la desestacionalització, la inestabilitat en els llocs de feina serà la tònica dominant a una societat que per fer front als reptes de la unió monetària ha d'assentar els pilars de l'economia sobre fonaments molt més sòlids que no els actuals. Desestacionalització i diversificació no poden ser tòpics amb els quals redactar informes més o manco creïbles sinó fites a assolir en el més curt termini possible.

Vet aquí per tant perquè la reclamació del Primer de maig per una ocupació estable esdevé un eslògan que s'ha de mantenir viu dies i setmanes, fins i tot, anys després de la darrera diada sindical. El pacte estatal per a l'ocupació pot ser, a pesar de les justificades crítiques que se li puguin fer, un instrument que ha de permetre fer passes endavant. I pel que fa al panorama concret de les nostres illes, cal insistir que la Mesa de Diàleg Social tenguin el protagonisme que li pertoca en una necessària entesa entre totes les parts, per poder adaptar l'economia de les Illes a les exigències del segle XXI. A nivell estatal observem com les favorables condicions econòmiques que ha assolit el país (control de la inflació, despesa pública, tipus d'interès... etcètera) no troben una compensació adient en els serveis públics com la sanitat o l'educació (un tema aquest que, dit entre parèntesi, no podem oblidar ara que s'acosten les transferències de competències). Tampoc a les Balears no podem donar-nos per satisfets quan la posició capdavantera que tenen les Illes en matèria econòmica no es tradueix en el panorama social, on la marginació esdevé cada vegada més gran i on els llocs de feina, com la pròpia residència, és considerat com a un lloc de pas.

És en aquest sentit que el clam del Primer de maig reivindicant llocs de feina estables ha de ser entès com l'exigència, inajornable, d'avançar cap a una societat que ella mateixa sigui més estable. I per això s'ha d'aconseguir una economia menys especulativa i, sobretot, més arrelada en el seu medi social. Cal, en definitiva, tenir sempre present les dades sociològiques quan es parla de creixements econòmics per saber si el balanç és o no positiu.

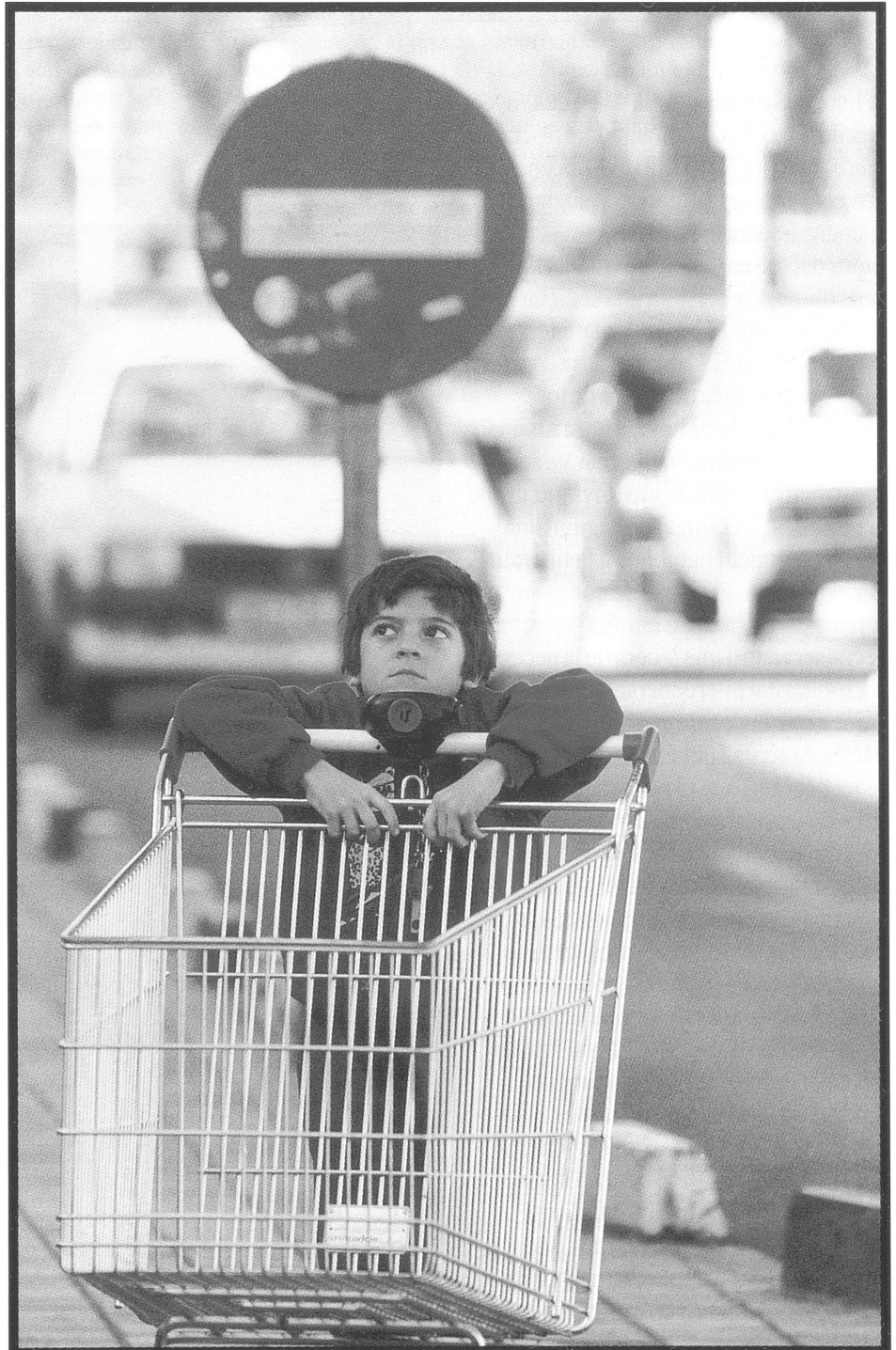
Família i treball, camins encreuats

Quin és el futur que espera a les futures generacions, com aquest nin de la fotografia que espera els seus pares a la sortida d'un supermercat? Difícil resposta. En aquest número d'ONA es vol analitzar, precisament, tot allò que avui implica l'entorn familiar en relació a la convivència interna i externa dels individus que el formen. En aquest sentit, com constaten els sociòlegs que han estudiat el fenomen, hi ha un retorn cap a la família a pesar de la creixent incidència que pot tenir el divorci o el notable increment de persones que viuen totes soles. La precarietat del món del treball i les incerteses del futur, que no es dissipin pel fet que la conjuntura econòmica hagi millorat, fan que la societat torni a mirar-se el melic tradicional.

Hi ha raons de pes per prendre aquesta actitud. La família quan les circumstàncies s'agreuén actua com a matalàs si un o diversos dels membres no tenen recursos propis. Els individus que tenen feina ajuden els que no gaudeixen d'ingressos per poder ser independents. Però ja no es tracta de la família tradicional o si més no del retrat de família extensiva que tan bé es descriu a les pel·lícules d'època, sinó que la realitat actual és molt més realista: la família és un grup de persones l'aspiració de les quals és que, més enllà de l'estima, tots els membres facin feina i que aquesta, endemés, sigui estable. El paper de la dona s'ha capgirat substancialment, com també la presència dels fills que s'allarga molt més enllà de l'adolescència.

És a dir, lluny de les utopies que en els anys seixanta i setanta, auspiaven la desaparició de la família, aquesta s'ha vist reforçada pels esdeveniments. El triomf universal del neoliberalisme econòmic i totes les seves seqüeles d'aparent llibertat individual fan que el grup familiar esdevengui la darrera reserva de la solidaritat, la qual cosa ha provocat que més d'un pensador "a la page" hagi atorgat a la família un paper clau com a substitut de l'Estat de benestar que s'havia erigit com a objectiu primordial de les socialdemocràcies. Això és cert, en part, però com diuen els entrevistats, la família no pot fer-se càrrec d'allò que és obligació de l'Estat com a màxima representació de la societat: l'educació, la sanitat i les pensions o, el que és el mateix, l'empar a la imprescindible solidaritat intergeneracional.

En qualsevol cas, a pesar del retorn a la família que registra el final de segle, el seu àmbit ja no és el mateix. Les relacions entre les generacions i la parella, con a nucli central de la família, ja no són com abans, sinó que són, o haurien de ser, presidides per una major llibertat individual: una família, en definitiva, que gaudeixi d'una estructura interna tan solidària com democràtica en la relació entre tots els seus membres.

Un futur incert.

Retorn a la família

Entrevista a Maria Antònia Carbonero

per Sebastià Verd

L'Estudi General Lul·lià de Palma és, entre d'altres coses, la seu de l'Escola de Treballadors Socials on Maria Antònia Carbonero imparteix la seva docència. Geògrafa i sociòloga, navega entre les aigües de la societat illenca i intenta esbrinar quines són les raons del seu comportament. Vivim, sens dubte, immersos a una societat tradicional que, a pesar de si mateixa, protagonitza un dels processos econòmics i socials més dinàmics de tot l'Estat. Quin paper hi juga a tot això la família? La institució familiar va ser moltmenyspreada fa uns anys, quan els costums es liberalitzaven seguint una corba ascendent paral·lela a la liberalització política. Però ara, de cop, se'n torna a parlar, tant de família -un retorn al conservadorisme?- com de la necessària solidaritat intergeneracional per fer front a una època de crisi.

Maria Antònia Carbonero creu que no hi ha per tant, que el retorn a la família no pressuposa l'acceptació dels valors més conservadors de la societat sinó una manera diferent de plantejar-se les relacions humanes, d'altra banda sempre conflictives, el comportament de les quals -a diferència del que passa amb l'economia- no té per què ser igual a tot el món. Ella sap molt bé el que diu, ha treballat durant molts d'anys sobre aquestes qüestions, entorn de les quals ha publicat diferents estudis i, sobretot, n'ha fet la tesi doctoral de sociologia. De tot això me'n parla tranquil·lament, mesuradament, davant una tassa de cafè, al patí d'una vella casa senyorial que s'ha transformat en restaurant prop de l'Estudi General.

-En primer lloc li voldria demanar sobre la seva tesi, la seva darrera tesi. Pens que seria bo que explicàs per què va elegir el tema de l'estratègia familiar quan la família potser no sigui una qüestió que intel·lectualment estigui de moda...

-La idea que em va moure a fer aquesta tesi va ser haver observat una aparent contradicció a la societat, tant en el nostre entorn immediat com a la resta d'Espanya. M'explic: si ens fixam en l'alt nombre d'aturats que registren les estadístiques, hauríem de pensar que, inevitablement, ens ha tocat viure un període de gran inestabilitat social, de grans conflictes i, en canvi, aparentment no passa res d'això. A pesar que ningú no dubta que la situació laboral és molt difícil, que hi ha molt d'atur, molta de precarietat i molta d'inestabilitat en el treball, a pesar de tot això la societat viu un període de relativa calma. Per què? En primer lloc podem pensar que aquesta aparent contradicció es deu a una intervenció de l'Estat, que en els anys vuitanta va incrementar les prestacions socials d'una manera considerable. Això és així per molt que avui hi hagi qui digui el contrari o que parli de crisi del model de societat del benestar. Pot ser que sigui en crisi el finançament de l'Estat del benestar, però no la seva idea. Potser no s'ha arribat al nivell d'altres estats pel que fa a la quantia de les prestacions, però sí que

aquestes s'han pràcticament universalitzat. En aquest sentit la intervenció de l'Estat ha estat decisiva en el manteniment de l'estabilitat social, tot assumint una part dels costos causats per la transformació del mercat de treball: prestacions, subsidis d'atur, ajudes familiars, creixement dels serveis socials... etcètera, etcètera.

-I la família que hi té a veure amb tot això?

-Això és el que li volia dir: l'Estat té una part important de responsabilitat en el manteniment de la pau social, però la família també hi juga el seu paper. Sembla clar que a pesar del debat sobre la crisi de la família, sobre el model de família que hem conegut en el passat més immediat i de quin serà el seu futur... sembla ser que en el cas d'Espanya i d'altres països de l'Europa mediterrània, la solidaritat i la reciprocitat en el si de la família actua d'una manera encara molt potent, tant o més que no l'Estat. El que s'ha produït és una reorientació, un reordenament, un canvi d'estratègia pel que fa a organitzar el temps d'ocupació, el temps d'atur, o el repartiment d'ingressos entre els diferents membres de la família.

-Parla de solidaritat, però com també ha dit la família és en crisi... si més no la família tradicional... o és que quan parlam

de crisi el que feim és fer cas a un tòpic i no a una realitat? Realment, creu que la família és en crisi?

-La idea és més aviat la contrària. Almenys és allò que cal deduir dels estudis empírics que s'han fet recentment, segons els quals la reciprocitat familiar actua com un matalàs que amortigua els efectes més negatius de la transformació del mercat de treball. Hi ha nombroses proves del que li dic. Per una banda els joves retarden la seva independència, viuen més anys a casa dels seus pares, fins els vint-i-set, vint-i-vuit ...fins i tot, trenta anys. I això és un fet crucial, sobretot si tenim en compte que són joves nascuts en els anys seixanta, principis dels setanta, a l'època dels baby-boom, que varen rebre una educació més liberal que no la generació anterior i que, en canvi, s'han vist forçats a continuar la convivència amb els seus pares a causa dels problemes de l'habitatge i de trobar feina. Tot aquest procés de readaptació té conseqüències que poden ser estudiades mitjançant xifres, que mostren a les clares tot allò que passa. Però, sobretot, el que és important és el tipus de relació que s'ha creat entre els pares i els fills. Normalment el que s'havia d'esperar és que els pares mantenguessin una relació molt directa amb els fills durant tota la seva infantesa i l'adolescència, però que en arribar a l'edat adulta la relació es fes més indirecta, però ara cal parlar de bell nou de convivència entre pares i fills que ja són adults, la qual cosa provoca una reorientació de les relacions, continua la convivència però es fa necessària una major autonomia, més independència, tal com exigeix una societat més moderna i més liberal en els costums.

-Aquesta major convivència entre pares i fills pot ocasionar problemes?

-Sí, evidentment, però sobretot exigeix un nou marc de relacions, tant pel que fa a la vida privada de cadascun dels membres familiars com a les situacions d'interdependència entre els uns i els altres. La vida familiar implica una sèrie de consensos sobre temes fonamentals, com per exemple, la compra d'un habitatge, les aportacions econòmiques de cada integrant del grup o les despeses d'oci. Com més gent viu en un mateix grup més s'ha de consensuar el paper de tots els membres dins del col·lectiu.

-Tot això que m'ha dit respon al patró actual de la família espanyola. Hi ha, però, qualche diferència entre aquesta família i la que podríem dir família mallorquina o balear?

-Sí, hi ha diferències. Sens dubte el model familiar que es dona a la comunitat balear té especificitats importants respecte a la

Maria Antònia Carbonero va néixer a Palma el 1958. És doctora en geografia per la Universitat Autònoma de Barcelona i, també, doctora en sociologia per la UNED. Precisament la seva tesi doctoral de sociologia, llegida el passat mes de desembre, tracta sobre "estratègia familiar i mercat de treball".

Professora i cap d'Estudis de l'Escola Universitària de Treball Social de les Illes Balears ha realitzat nombroses recerques sobre demografia i política social. Entre d'altres és autora d'un llibre titulat "Padrins i repadrins a Balears" sobre la problemàtica de la gent major i d'un estudi sobre el "context sociodemogràfic i el servei social a Mallorca".

Actualment dirigeix un treball sobre família i joventut a les Balears.

resta de l'Estat, especificitats que potser comparteix amb altres comunitats com la catalana i la valenciana. A tot l'arc mediterrani hi trobam, per exemple, un major percentatge de fills que, a pesar de fer feina, encara conviuen amb els pares, mentre que a la resta aquesta convivència es deu, possiblement, a un retard en la incorporació al món del treball. És un fenomen causat perquè a pesar de tot aquí hi ha més feina però no suficientment estable o que proporcioni prou ingressos com per independitzar-se. Si analitzam les famílies amb fills entre setze i trenta quatre anys, que és el ventall d'edat amb el qual treballen les estadístiques actuals, observarem que les Balears són la comunitat on hi ha més membres de la família actius, és a dir, que fan feina. Dins d'Espanya el cas més extrem són, precisament, les nostres illes, la qual cosa és lògica si tenim present que segueixen un model estrictament mediterrani que tradicionalment ve determinat per una major activitat en el si de la família.

-Què vol dir una major activitat?

-Vull dir que tant l'home com la dona, com els joves, tenen més oportunitats de feina i que les aprofiten, tot i que a la major part dels casos sigui una feina eventual. Si analitzam el nombre d'hores de feina de tot el conjunt de la família veurem que a les Balears el nombre és molt superior al d'altres comunitats, la qual cosa significa un contrapès a la precarietat i també a la possible quantia dels ingressos per hora treballada. No podem oblidar que el nivell salarial de les Illes és per davall de la mitjana espanyola a pesar de la relativament alta renda per capita.

LA FAMÍLIA CANVIA POC

-Però al marge d'aquestes qüestions, que tenen més a veure amb els aspectes estrictament laborals, pens que la família, el grup familiar, deu haver registrat canvis important en la seva estructura. O no és així?

-Doncs no és així, sobretot si ens comparam amb altres països europeus. A Espanya, a pesar del descens de fecunditat, i del retard tan acusat en la formació de noves famílies, no es veuen canvis significatius en l'estructura familiar. Observam, per exemple, que cada cop hi ha més llars unipersonals però a diferència del que passa a Europa la major part d'aquestes llars obeeixen a l'envelliment de la població, en un setanta per cent són gent major de seixanta-cinc anys.

-Podem parlar, per tant, d'un retorn a la família tradicional?

-És clar. Potser els motius són diferents als que es donaven fa algunes dècades i contra els quals ens rebel·làrem la generació dels que ara podem tenir entre quaranta i cinquanta anys. Els costums s'han liberalitzat, això és cert. Tal volta ara els joves ja no tenen necessitat de disposar d'un habitatge diferent del dels seus pares i, tampoc no disposen d'ingressos suficients o estables per fer front a la despesa de comprar una casa pròpia. Pot ser que això faci que els canvis socials que s'han produït a la societat no tinguin una traducció immediata a la família. Tot el contrari: s'ha reforçat la família nuclear de pares i fills que conviuen durant més i més anys.

-Al marge d'altres qüestions, com les religioses... o també hi ha un retorn a la família tradicional en aquest sentit?

-No, el retorn a la família tradicional tal com l'hem descrit aquí no té res a veure amb sentiments religiosos, encara que també es

puguin donar alguns casos. La situació té més a veure amb les qüestions laborals, sobretot entre les persones de menor qualificació professional. Això ha fet que la família extensa, és a dir, aquella en la qual conviuen pares, padrins i, fins i tot, fills casats que ja tenen els seus propis fills, continuï essent una realitat. Aquest tipus de família va decaure estrepitosament a partir de la dècada dels seixanta, però ara ha ressorgit.

-Però abans ha dit que hi ha un nombre creixent de persones majors que viuen totes soles. Aquesta realitat és contradictòria amb el paper de solidaritat de la família.

-Vegem... No. No hi ha una contradicció respecte al que hem dit fins ara perquè l'increment de les persones que viuen totes soles es deu a una major esperança de vida. Cada vegada hi ha més fills que retarden crear la seva pròpia família però això no vol dir que hi renunciïn i, és clar, arriba un moment que s'independitzen i deixen els pares tots sols. D'altra banda, sorgeix un nou problema i és el de la manca del suport que tradicionalment tenien les persones majors de part de la població femenina, de les seves filles, que a causa d'haver-se incorporat al món laboral tenen manco temps per dedicar-lo als pares. De fet el problema de viure tots sols no és tal si es gaudeix de suficient autonomia, tant de recursos econòmics com de salut o de proximitat d'un entorn familiar. El problema més greu és, en qualsevol cas, la soledat quan el fet de viure tot sol significa un trencament de totes les relacions anteriors.

-Quin és el percentatge de les llars unipersonals a les Balears?

-És gran. Si mal no record és devers un desset per cent, mentre que la mitjana espanyola gairebé no supera el tretze. I més de la meitat són persones majors. De fet l'índex de soledat, de soledat física em refereixo, de la gent gran, de la major de setanta-cinc anys, és de quasi un vint-i-cinc per cent de la població. I això que a les Balears les distàncies són curtes i l'allunyament físic és menys intens que el que es pot donar a altres comunitats on es produeix, o s'ha donat, una forta emigració.

-Supòs que la situació d'aquestes persones és diferent segons la seva condició social.

-Sí, en efecte, però problemes de soledat es donen a tots els àmbits, també a persones que gaudeixen de bona posició econòmica. Això es dona, sobretot, a les grans ciutats i Palma ja comença a ser una gran ciutat, mentre que a pobles més petits encara hi ha una cadena de solidaritat, o de simple relació, més intensa, de la mateixa manera que s'han incrementat molt els serveis d'assistència social domiciliària que contribueixen a pal·liar aquesta situació que, no ens enganem, de cada vegada serà més greu, a pesar de la família.

RETRAT ROBOT DE LA FAMÍLIA ILLENCA

-Si féssim un retrat robot de la família mallorquina, quines serien les seves característiques?

-Una parella, la relació de parella és absolutament predominant. De manera que el perfil de la família balear seria el d'una parella que és casada, a pesar que a les Balears el percentatge d'unions de fet és significatiu o, si més no, més elevat que la mitjana espanyola, la qual cosa no deixa de ser una característica compartida amb les zones més desenvolupades, com també ho és que hi hagi un major percentatge de fills nascuts fora del matrimoni. Però a pesar de tot això el perfil predominant continua essent el de la parella casada, parella jove de prop de

trenta anys que té entre un o dos fills com a màxim, una parella que de vegades conviu amb els seus pares i, fins i tot, amb els padrins, o que, almanco, s'hi relaciona. Una de les característiques és, en aquest sentit, la coexistència de diferents generacions, més de dues. Mai fins ara no s'havia donat aquesta circumstància tot i que l'aparellament i els fills es donen molt tard.

-Ha dit que hi ha un percentatge d'unions de fet i de fills fora de la parella més elevat. No xoca això amb els costums tradicionals, amb aquesta persistència de la família nuclear?

-En realitat el nombre d'unions de fet no arriba al quatre per cent, encara que és el doble de la mitjana estatal. La parella casada, sigui per l'Església o civilment, predomina, la qual cosa no pressuposa cap problema greu per a les anteriors. La societat balear ha esdevengut molt permissiva. Hi ha una acceptació social d'aquests comportaments molt per sobre de la pràctica. El grau de desenvolupament econòmic o el fet de ser una societat oberta a altres cultures ha contribuït a modificar les pautes de comportament, encara que continua essent essencialment fidel a un model de família que al capdavall és el tradicional.

-Molt diferent a l'americà o, si més no, al que veim a través dels telefilms.

-I tant! El que passa és que en el cas americà els lligams familiars són molt més febles. S'entén molt més que una persona tot d'una que pot deixi la llar familiar, tant si la seva feina és estable com si no, que allà no s'ho plantegen massa a això. Abandonar la residència paterna forma part de la maduració personal, una residència que, endemés, no sempre és la del seu pare o mare natural sinó que és una llar distinta a causa de l'alta divorcialitat. Això fa que els vincles familiars siguin més dèbils i que, per tant, la soledat de les persones majors encara sigui més greu que no entre nosaltres. La família nord-americana és molt menys solidària que no la mediterrània, tant en el passat com ara mateix.

-A pesar del divorci? Perquè les Balears registren un alt índex de divorcis, crec...

-Entre nosaltres el divorci té la importància que té, evidentment... no n'hi vull llevar gens, sobretot després que fos permès legalment, però a pesar d'això el seu nombre és inferior no només al dels Estats Units sinó a la major part de països europeus, la qual cosa també significa que hi ha un menor grau de desestructuració familiar. En definitiva, veim que s'han produït grans canvis formals i de permissivitat però que en el fons la família continua essent un element de cohesió social molt important. S'ha produït, això sí, un daltabaix pel que fa a la natalitat. Les parelles no només s'han decidit a tenir infants més tard sinó que en tenen menys, la qual cosa ha provocat que en aquests moments hi hagi manco parelles amb nins petits que parelles amb fills adolescents.

-Per tant ara mateix hi ha pocs infants... quines conseqüències pot tenir aquest fet en el futur?

-Una repercussió bàsica és que aquesta nova generació quan s'hagi d'incorporar al món del treball tindrà menys competència de la que han tengut els joves que avui tenen entre vint i trenta anys, però també tindrà manco pes com a conjunt de membres productius de la societat. Això farà que d'aquí a vint anys la població madura, la que ara té trenta anys, i sobretot la població

vella, els que ara tenen cinquanta anys, sigui molt més nombrosa que la productiva. Per tant serà més difícil la solidaritat intergeneracional, sobretot pel manteniment de les prestacions socials que proporciona l'Estat.

-Això serà així, supòs, si no hi ha un rebrot de la natalitat o si no es dona una nova aportació demogràfica a través de la immigració des de països amb major càrrega poblacional.

-Sí, sempre hi pot haver una immigració, però aquest fenomen també té inconvenients, sobretot quan es viu un període de crisi econòmica. En temps de bonança, no. Quan les coses vénen ben donades llavors la immigració es tolera més i pot significar l'aportació demogràfica que requereix la societat. El que és cert és que de cada vegada hi ha una major pressió immigratòria per part de regions o països econòmicament pobres, però la demanda d'aquesta per part de la població ja establerta sempre dependrà de l'estructura productiva, de la manca o no de llocs de feina. Les actituds xenòfobes van lligades, normalment, a períodes de dificultat econòmica.

-Llavors?

-Llavors cal esperar que el futur exigirà major productivitat a la gent major, encara que en aquest aspecte encara no està dit tot. Pot ser que en els pròxims anys es registri una certa recuperació de la fecunditat, encara que ja mai no es tornarà als índexs de dècades passades. Però sí es pot donar un redreçament. Cal tenir en compte que moltes dones han retardat la seva maternitat a causa de problemes laborals o d'incerteses econòmiques però que un cop els han resolt volen recuperar, per dir-ho de qualque

Aquesta és sa nostra Gent

Gent compromesa, amb idees, amb projectes, amb vitalitat... Gent que viu el present amb equilibri, que afronta el futur amb fermesa... Aquesta és la nostra gent, la que confia amb una entitat líder i capdavantera en recursos i història, gent que creu amb la feina de més de 1000 professionals qualificats. És gent de Balears, és gent de confiança, és la nostra gent.

**"SA
NOS
TRA"**

CAIXA DE BALEARS

*Gent de
confiança*

manera, el temps perdut. Ara hi ha moltes més dones que tenen fills entre els 35 i els 40 anys o sigui que al capdavant s'incrementarà l'índex de natalitat però en el darrer tram de la vida fecundativa.

UNA QÜESTIÓ CULTURAL

-Al llarg de la nostra conversa hem barrejat contínuament les qüestions econòmiques en relació a la vida familiar o de parella, però n'hi ha altres que afecten la seva evolució: qüestions com la cultura o la liberalització i la internacionalització de determinades pautes de comportament.

-És que la família és una institució que integra reciprocitats i estabilitats afectives, però també és unitat econòmica per fer front al futur i, per tant, s'adapta a les condicions de la realitat econòmica de cada moment. Per això sempre, tradicionalment, al llarg de tota la història de la humanitat, la família ha estat el nucli bàsic per obtenir els mitjans de supervivència. Per això joestic convençuda que els canvis que vivim són també d'adaptació a les transformacions de l'estructura econòmica. Aquest és el motiu pel qual hem de parlar d'estratègies de la família en relació a l'activitat productiva o, per enllaçar amb el que dèiem al principi, sobre el paper de l'Estat i de la família en relació al mercat del treball, perquè l'Estat també hi té molt a veure.

-Però i els processos culturals... no hi ha una tendència homogenitzadora a nivell mundial?

-No, no hi ha un procés homogeneïtzador com es pot pensar a simple vista i a pesar de la globalització de l'economia. De fet els comportaments més bàsics de la persona, en relació als seus pares, als seus fills o als amics està ancorat al passat. En aquest sentit podem dir que malgrat la televisió, baldament tot el món vegi les mateixes pel·lícules o que la tendència sigui a vestir igual, tot això és manco important que el món de relació de les persones.

-No obstant això, a les Balears la societat és cada pic més multicultural. Cada vegada hi ha més parelles mixtes. Fins a quin punt aquesta circumstància afecta la família?

-És veritat que els matrimonis o les parelles mixtes tenen una presència important a la nostra societat. El turisme ha tengut en aquest aspecte un paper essencial, tant pel que fa a la presència d'una nombrosa població immigrada des d'altres regions com de l'assentament de població estrangera. En realitat el percentatge d'unions entre nascuts a distintes comunitats autònomes és d'un 24 per cent sobre el total, per damunt de la mitjana espanyola que és d'un 21 per cent. Però també hi ha molts matrimonis amb estrangers o estrangeres, un 47 per cent, el percentatge més alt de tot l'Estat. I no només parelles sinó que ara, després de trenta anys d'història de turisme, ja hi ha fills i néts de les primeres unions. És estrany... perquè a les Balears es dona una espècie d'equilibri entre tot allò que suposa canvi de pautes de comportament i de respecte als models tradicionals, és com l'aigua i l'oli, que poden estar plegats però que no es mesclen.

-Tornam al principi. Hi ha una qüestió que em preocupa molt: cada vegada que es parla de la família en relació al mercat laboral i l'Estat de benestar, no s'estarà argumentant a favor de potenciar la solidaritat familiar en contra del manteniment de l'Estat de benestar? No és una excusa per al seu desmantellament?

-Sí, en tot això hi pot haver una lectura negativa, a favor de la potenciació de l'espai privat i en contra de l'espai públic. Aquest discurs "familiarista" existeix i no hem de caure en el seu parany. De totes maneres i, a pesar de les incerteses del futur, cal pensar que molts elements de l'Estat de benestar no podran ser desmantellats perquè responen a principis ja acceptats universalment, és a dir, per tota la població. El que sí es pot donar és una estratègia a mig termini per reduir els costos assistencials de l'Estat i traslladar-los a la família. Això pot tenir greus conseqüències perquè pot obligar que la dona torni a haver de cuidar no només dels seus fills sinó també de la gent gran i que, d'aquesta manera, s'obri un parèntesi a la seva incorporació al món del treball o, el que és el mateix, en la lluita per la igualtat entre els sexes. En aquest sentit aquest discurs "familiarista" és absolutament conservador.

-La família és, en definitiva, un valor conservador?

-Tampoc no podem caure en aquest parany. Aquest discurs del que parlem és, sens dubte, conservador, però pens que cada vegada s'allunya més de la realitat. A pesar de tot, l'Estat intervé cada vegada més en una espècie de "socialització" dels fills, és a dir, en la seva educació. Els joves estudien cada vegada més anys. En aquest sentit família i Estat no són conceptes oposats, sinó complementaris. L'Estat ha d'intervenir per ajudar la família, per facilitar-li les relacions entre els seus membres, sobretot pel que fa a les persones majors, però sense voler substituir-la. Si és així, el discurs conservador no té massa futur. La salut social passa per mantenir una intervenció de l'Estat simultània a la intervenció de la família. Aquesta complementarietat és el que aconsegueix, almanco fins ara, mantenir l'estabilitat social contra tot pronòstic en unes circumstàncies tan difícils com les actuals.

La cultura divorcista

Entrevista a Lluís Moyà

per Antoni Rosselló

El relaxament dels costums socials com a conseqüència de la vertiginosa evolució que ha sofert la societat mallorquina al llarg dels darrers quaranta anys ha tengut una incidència determinant en les relacions entre els matrimonis. Per bé o per mal, la societat illenca ha assumit la cultura divorcista fins al punt que el nombre de trencaments matrimonials que es registren anualment a l'illa -especialment a Palma- és proporcionalment similar al de la major part de les ciutats europees.

Lluís Moyà Noguera, especialista en dret matrimonial, analitza els canvis socioculturals produïts en el si de les famílies de Mallorca, la vigència de la llei del divorci i els aspectes més controvertits d'aquesta norma, com la protecció dels fills i el problema de l'impagament de les pensions alimentàries i compensatòria. Segons afirma, els afectats per processos de separació o divorci es mostren decebuts per les resolucions judicials, tot i que valoren l'esforç que fan els jutges i la resta de funcionaris a l'hora d'impartir justícia.

-Encara que aquesta pregunta s'hauria de fer a un filòsof, quin és el principal problema que afecta l'home en la seva vida quotidiana?

-Un dels aspectes que més el preocupa, juntament amb l'estabilitat laboral, és el de la seva vida familiar, el de l'afecte, i realment està tranquil quan se sent estimat i és capaç d'irradiar afecte. La meua especialitat no és una disciplina jurídica de complexitat molt accentuada, sinó que la complexitat es troba en l'entorn que envolta l'estricta legalitat: la passió, els conflictes psicològics, econòmics...

Nascut l'any 1948 a Palma, Lluís Moyà Noguera estudià la carrera d'advocat a la Universitat de Salamanca i s'especialitzà en dret matrimonial, mercantil i comunitari. Des de fa vint-i-cinc anys exerceix fonamentalment en la branca de dret matrimonial, disciplina sobre la qual ha fet diferents cursos de postgraduat, així com de dret civil i canònic. La seva intensa vida professional l'ha menat a participar a congressos sobre dret familiar tant a l'Estat espanyol com a l'estranger. Ha estat cofundador de l'Institut d'Estudis Matrimonials i és membre de l'Associació Espanyola d'Advocats de Família. Exerceix com a professor de dret a l'Escola Universitària de Treball Social de Palma, adscrita a la UIB, i és el cap de l'assessoria jurídica de la Caixa de Balears, "Sa Nostra".

-Quins són els problemes fonamentals que comporta un trencament matrimonial?

-No hem d'oblidar que, a la vegada que la ruptura d'una parella suposa un fracàs afectiu, també implica quasi sempre una desfeta econòmica, un trastorn social i una derrota que afecta la seguretat dels separats, ja que quan apareix una ruptura no sols hi ha una separació entre home i dona, sinó que aquest conflicte els allunya de l'entorn en què s'havien mogut.

-Com a professional i com a persona, com s'enfronta vostè a un cas de trencament matrimonial?

-La formalització de la ruptura té una solució relativament fàcil des del punt de vista estrictament legal. El que passa és que la gent demana al professional del dret molt més que el simple assessorament legal, és a dir, que el client reclama un suport de caire emocional, de forma que l'ajudi a superar el tràngol de la ruptura. Quan dues persones se separen, en general comencen a viure una situació culpabilitzada que afecta molts d'aspectes de la seva vida. Per això, quan a un client se li ofereix molt més que els coneixements legals se sent plenament reconfortat i més segur de si mateix.

-Aquest labor de suport i comprensió de la situació que travessa el client no és, però, una tasca que competi el missèr...

-Jo crec que sí, que la funció d'un advocat no s'acaba en el caire purament jurídic *strictu sensu*, sinó que pens que el meu deure és oferir una ajuda global al client. Jo no he estat mai d'aquests que diferencien entre persona i professional, sinó que com a persona integral em sent obligat a ajudar els meus clients des del punt de vista legal i humà, tot i que som conscient que no tenc a mà els mecanismes per satisfer totes les demandes que em puguin fer. Tenc prou experiència per tractar els problemes derivats de separacions o divorcis des de la perspectiva del dret

viscut i no del dret pensat. Tot professional conscient que s'encara amb el client al despatx té l'oportunitat d'aprofundir en la seva problemàtica interna.

-Hi ha clients, per tant, que reclamen una decidida implicació del missèr en el seus problemes personals...

-Sí, però el missèr, com a professional íntegre, no ha de perdre mai el far de la racionalitat, perquè si aquesta implicació o complicitat implica anar darrere el client i intentar satisfer totes les seves exigències no en pot sortir res de positiu per a cap dels dos.

Si un advocat s'implica massa en el conflicte del client pot suposar que aquest sempre té la raó, i això normalment no és així. Nosaltres som advocats de part i en el tracte amb el client hem d'actuar des d'una perspectiva racional per assenyalar-li el camí correcte. Però si hom no actua seguint els criteris exposats i es deixa "manipular", sovint pareix que el teu client és un sant i l'altra part de la parella una espècie d'animal.

-I, evidentment, cada un dels membres de la parella que inicia els tràmits de separació o divorci té part de raó, i a la vegada, de culpa...

-Així és. Jo sempre dic el mateix: crec el que em conta el meu client, però sempre pens que l'altra part també té la seva raó. Sens dubte aquesta actitud ajuda la causa de la justícia, però sobretot el client. Especialment en temes de ruptures matrimonials, les culpes sempre solen estar repartides.

CADA PIC MÉS DIVORCIS

-La llei del divorci promulgada l'any 1981 respon a les noves demandes socials després de setze anys d'aplicació?

-Crec que ha quedat desfasada i que necessita, per tant, una reforma. En molts d'aspectes resta ja superada i la seva aplicació mostra les mancances per resoldre situacions de conflicte familiar, tot i que la llei va intentar introduir una dosi de racionalitat i objectivitat en les parelles en disputa i suprimí el concepte de culpa com a criteri orientador de les decisions relatives a les conseqüències de les ruptures. Per tant, i a pesar de les seves virtuts, l'aplicació pràctica no és totalment encertada. Per sort, el text legal no dóna resposta positiva a l'exigència d'una senyora que reclamava que ja que la seva parella se n'havia anat a viure amb una altra, "que quedi sense els fills". És clar que el conflicte que vivia aquesta persona no té res a veure amb la descendència.

-El nombre de divorcis que es registren a Mallorca és semblant al d'altres països?

-El nombre de divorcis que hi ha a Palma és proporcionalment semblant al que hi ha a altres ciutats europees. Per exemple, Palma pot tenir proporcionalment la mateixa quantitat de divorcis que Burdeos, Nàpols o Milà, per dir els noms de tres ciutats, i segurament aquí n'hi ha més que a poblacions peninsulars com, per exemple, Palència o Badajoz.

-Com ha anat evolucionant la demanda de divorcis des de l'aparició de la llei?

-Contràriament al que pensa la gent, el nombre de divorcis d'aquests darrers anys s'ha estabilitzat. És a dir, que ja no hi ha la demanda que hi havia durant els primers anys d'aplicació de la llei. Ara apareix el nombre de casos que correspon a una societat que ha assimilat la cultura divorcista.

-Com es troba la societat mallorquina en aquest aspecte en relació amb la dels Estats Units?

-Evidentment, la cultura divorcista d'allà és molt més intensa i antiga que la d'aquí, ja que allà són corrents els casos de divorci de segona i tercera generacions. De tota forma, a Mallorca ja comença a haver-hi casos de segones i terceres ruptures protagonitzades per una mateixa persona. Encara que aquest comportament és plenament normal a una ciutat com Nova York, no ho és tant ni a Palma ni a la resta d'Europa.

LES CAUSES DE LA RUPTURA

-Quines poden esser les causes més freqüents de ruptura?

-La causa fonamental és la derivada de la relació de poder -com quasi tot en aquesta vida- que s'estableix entre una parella i

quan aquest equilibri es romp la parella es desfà. Aquesta realitat en el si dels matrimonis es manté en un estat de letàrgia, mig amagada, mentre la relació de la parella es basa en l'enamorament, però esclata quan apareixen els primers problemes.

-Quin és el paper de l'amor?

-Ja sé que hi haurà gent que no compartirà aquesta afirmació, però sota el meu punt de vista l'amor és un sentiment psicològicament i ontològicament moridor, perquè té un començament i una fi, és a dir, que la passió s'extingeix i l'amor passa, i malgrat que hom pugui pensar que és etern, en realitat no és així. I no pot ser d'altra forma perquè si una persona decideix casar-se és perquè està convençuda que l'amor que els uneix serà etern. Si no ho cregués no s'uniria, ja que el concepte històric de matrimoni a temps o a prova en algunes societats cristianes va deixar de tenir vigència a partir del Concili de Trent.

-El projecte de convivència és, per tant, l'aspecte bàsic i fonamental en una parella...

-El divorci és conseqüència de la fallida de la relació interpersonal, la comunicació, en definitiva. Per anar bé, una parella ha de tenir un projecte de vida en comú, d'un tipus o d'un altre, però l'ha de tenir. A vegades, el vincle bàsic de la unió matrimonial no cal que sigui el de l'amor, sinó un interès econòmic, social... El que queda clar és que si el projecte de vida no existeix el matrimoni acaba freqüentment en la ruptura, en profundes depressions, en una doble vida o en l'addicció a la beguda, entre d'altres símptomes. Avui en dia, la base de la parella sempre és difícil, ja que, fonamentalment, es basa en el sentiment, en l'emoció; no com en altre temps que ho feia a més -o sols- en altres tipus d'interessos: econòmics, socials, etcètera.

-Els fills, són motiu d'unió en una parella?

-No. En principi, els fills no són motiu d'unió o de separació. Un fill mai no fa congeniar una parella, sinó que, en tot cas, pot actuar com a una espècie de mecanisme de control o una excusa per anar ajornant el problema de la relació personal entre els progenitors. No obstant això, un fill pot afavorir aquells matrimonis que han basat la seva unió en el projecte il·lusonat de tenir descendència, en aquells en què l'arribada d'un fill n'és l'objectiu més important. També hi ha els casos de parelles que no en poden tenir i quan n'adopten un millora la convivència. No obstant això, en els casos en què el matrimoni posa en un nivell de desig semblant el fet de tenir fills, aconseguir un alt grau de felicitat o millorar la seva qualificació professional, els fills no solen arreglar ni espanyar les relacions de la parella. Quan apareix la ruptura, el que passa és que el fill pot complicar-la, mentre que un divorci o separació sense descendència és més fàcil.

-Els fills són, per tant, els membres de la família que surten més perjudicats dels conflictes entre els pares...

-El problema entre matrimonis suposa una complicació greu per a la vida dels fills perquè no hem d'oblidar que són les víctimes innocents de les desavinences dels pares i els que pateixen de forma més acusada aquesta manca d'harmonia, ja que sovint, sobretot quan són petits, no entenen els motius que obliguen els pares a desvincular la seva vida, encara que a vegades puguin afirmar que comprenen el problema. Així, doncs, la ruptura sense fills suposa menys problemes per als pares perquè els descendents, es vulgui o no, es converteixen en testimoni del fracàs que ha portat els pares a la desunió.

-Però els problemes més greus apareixen després del divorci o separació. No és així?

-Efectivament, els fills viuen el procés de trencament del

matrimoni molt abans que es produeixi, i els problemes per a ells es multipliquen després de la ruptura definitiva. Els fills molt sovint compliquen la desunió i fins i tot a voltes es converteixen en instruments de poder per part del pare, la mare, o els dos.

-Què estableix la llei quant a la protecció dels fills?

-La llei diu que totes les decisions s'han d'adoptar en interès del menor, però d'acord amb la meua àmplia experiència en aquest tema, l'interès del menor molt sovint s'oblida.

-En quina situació anímica queden els menors en observar aquesta situació?

-Molt sovint els fills es veuen immersos en un conflicte de lleialtat, perquè el que sol passar és que un dels pares s'encaparrota amb la idea de mantenir la custòdia dels fills sols pel fet que no puguin conviure amb l'altre membre del matrimoni. La pràctica totalitat dels fills volen viure tant amb el pare com amb la mare però quan forçosament n'han de triar un és quan apareix el conflicte de lleialtat. Hi ha casos en què el menor té molt clar amb qui vol viure, que rebutja fer-ho amb un dels dos progenitors, fet que a vegades és perquè algú li ha infós un sentiment d'odi o de menyspreu cap el pare o la mare.

-Alguns menors queden, per tant, una mica desorientats...

-Malauradament, no sols els litigants mostren conductes i discursos paradògics i irracionals, que serien en certa manera comprensibles, sinó que sorpren que els menors, que fins al moment de la ruptura havien tengut conductes més o manco normalitzades, adoptin llavors actituds sense una aparent finalitat, que es tradueixen en postures rígides de negació del dret de visites, excessiva sensibilització respecte d'un progenitor... És veritat que, com diuen molts de psicòlegs dels jutjats de família, els litigants lluiten amb les seves culpabilitats i el menor no pot deixar d'interrogar-se de forma inconscient sobre què ha fet perquè li estigui passant un procés d'aquest tipus.

REFORMAR LA LLEI

-No convendria revisar alguns articles de la llei del divorci per evitar situacions com les que descriu?

-En el moment en què es va promulgar, aquesta llei era progressista i nova perquè va establir el divorci com a remei i no com a sanció i també va eliminar el concepte de culpa. Però avui en dia ha quedat desfasada en determinades parts. Primer, perquè des de l'any 1981 la població ha evolucionat cap a un tipus de societat culturalment i sociològicament divorcista. Per tant, la llei ja no s'adequa totalment a les demandes de la nova realitat social. L'experiència i la jurisprudència han demostrat que sovint la norma encotilla o dificulta la solució del conflicte. Per tant, caldria reformar-la perquè pugui satisfer les demandes socials. D'altra banda, la llei manté una escassa imaginació. És a dir, és un text legal dotat de pocs recursos per solucionar els conflictes matrimonials. I a una norma com aquesta se li ha d'exigir capacitat d'aportar solucions per resoldre els conflictes

socials. En cas contrari, la llei es converteix en una norma ideal de conducta.

-La llei es refereix als conceptes de divorci i separació legal. Per què existeix aquesta dualitat?

-Sempre he cregut que no tenia sentit que es referís alhora al divorci i a la separació, entre d'altres motius perquè aquest doble concepte suposa una despesa extra per als ciutadans i una font de burocràcia. Hi hauria d'haver el divorci com a norma, de caire objectiu -no per causes subjectives- d'acord mutu i pel transcurs del temps, i, en tot cas, sempre com a mesura especial, per una causa objectiva. Però la separació no té sentit. En tendria per a les persones que per principis morals no accepten el divorci, perquè mentre la separació és una suspensió del vincle matrimonial, el divorci n'és la ruptura.

-Per tant, segons el seu parer la llei sols hauria de contemplar el divorci.

-Així ho crec. La llei sols hauria d'admetre el reconeixement del divorci tal com es fa als països del nostre entorn cultural i sols

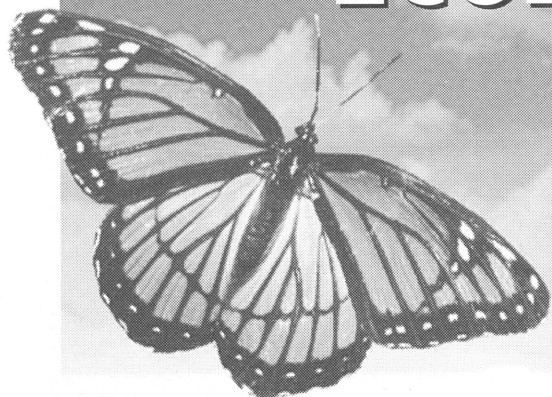

mantenir la figura de la separació per causes excepcionals, com per exemple per a aquelles persones que invoquen motius religiosos o, en el cas de suspensió transitòria de la convivència, per reflexionar, en tot cas, sobre el futur de la parella. Ara record fets de persones que m'han expressat el desig no de voler-se separar definitivament, sinó de mantenir una vida independent de la de la seva parella durant una etapa de sis mesos o un any, és a dir, obrir una espècie de període de reflexió matrimonial. Però aquest desig és impossible de satisfer perquè no ve contemplat a la llei.

-Quines altres mancances de la llei exposaria?

-La llei del divorci hauria de possibilitar la incorporació d'equips multidisciplinars en les resolucions dels conflictes matrimonials per contribuir a millorar la qualitat de les sentències. És ver que al jutjat de família hi treballa un psicòleg, un assistent social... però consider que no tenen l'entitat desitjada. Vull dir que els jutges haurien de tenir un suport més precís i intens per part d'aquests equips a l'hora de dictar sentències, a

COLABORAMOS CON TODOS LOS MEDIOS PARA MANTENER EN SINTONIA NATURALEZA Y ECOLOGIA

**LIMPIEZA VIARIA
LIMPIEZA DE PLAYAS,
RECOGIDA DE TRASTOS,
RECOGIDA DE BASURAS.**
Tel 69 44 90

AGUA POTABLE
Tel. 69 36 52
**ALCANTARILLADO
DEPURACION DE AGUAS**
Tel. 69 01 16

**TELEVISION POR
CABLE:**
24 CANALES de
televisión más
7 emisoras de FM.
17 CANALES VIA
SATELITE, en alemán,
inglés, francés,
holandés y español.
6 CANALES
NACIONALES.
Tel. 69 36 52

**EMERGENCIA PARA
TODOS LOS SERVICIOS**
Tel. 69 01 16

**LLAR DE MAJORS
DE CALVIÀ**
Plaça Nova s/n.
07184 Calvià
Balears
Tel. 67 03 03
Fax 67 06 71

CALVIÀ 2000
E M P R E S A M U N I C I P A L D E S E R V E I S
.....

PARA MÁS INFORMACIÓN:
C/. LISBOA, 6, EDIF. JARDIN DE LA LUZ. TEL 69 36 52.
FAX 69 35 07. 07180 SANTA PONÇA. CALVIÀ

més de ser menys legalistes en les seves resolucions perquè una cosa és la realitat legal i l'altra la legalitat real. A aquests aspectes, desgraciadament, la llei no els contempla.

-Quins altres defectes veu en la llei?

-Ja he dit que la llei no és un text culpabilitzador i no pot dir-se que fomenta o inspira l'aparició de ciutadans vencedors o perjudicats per la seva aplicació. No obstant això, la dinàmica judicial afavoreix en els judicis l'existència de persones que guanyen plets i altres que en perden, situació que confirma la ineficàcia parcial de la norma.

-Què pensa de l'aplicació de la llei al jutjat de família?

-En aquest aspecte falla el principi d'immediació, ja que el jutge que instrueix el cas a penes té contacte amb els afectats perquè quasi tot es fa mitjançant declaracions escrites. Aquesta pràctica hauria de ser substituïda per declaracions en viu, en presència del jutge i dels membres de l'equip interdisciplinari de què he parlat abans, exposant les proves a la mateixa sala, tal com es fa als judicis laborals. Per tant, s'hauria d'actuar tal com va dir un prestigiós jurista: a mig camí entre el tracte familiar que s'aconsegueix en el despatx del missèr i l'aplicació de la llei despullada de tota connotació humanística.

-Quin nivell de satisfacció mostren els qui passen per un jutjat de família?

-A pesar de la voluntat que hi posen els jutges, la gent se sent, en general, molt decebuda per la qualitat de les decisions i qui es campa bé és aquell que forma part del col·lectiu que transforma la resolució judicial en una victòria personal.

LES PENSIONS

-Quin és el problema del pagament de la pensió compensatòria?

-El problema radica en si s'ha de pagar tota la vida o sols durant uns anys. La llei especifica que s'ha d'abonar de forma indefinida fins que l'altra part tenguí "millor fortuna", es casa o conviu maritalment amb una altra persona. Com a principi general, aquest article és correcte, però en l'aplicació pràctica es cometen errors i injustícies perquè no es preveuen aspectes com l'edat del perceptor, el seu nivell d'estudis i altres que es converteixen en factors que tenen destacada influència en les oportunitats de redreçar la vida professional a través del treball.

-Les pensions alimentàries són també uns dels problemes no totalment resolts...

-Un dels aspectes de la llei que no està ben regulat és el de la repressió per als qui no paguen les pensions per alimentació dels fills. Crec que un 60 per cent dels homes divorciats o separats no les paguen o bé ho fan de forma irregular, situació que representa un autèntic drama per a les dones i fills. El cas és que no hi ha mecanismes àgils i eficients per obligar els deutors a pagar, perquè encara que s'hi preveu la possibilitat d'embargar béns o sou a vegades és molt difícil demostrar que hom fa feina, especialment si hi ha connivència amb l'empresa, o que els béns estiguin a nom del deutor. Hi ha un frau molt generalitzat al qual no es posa remei, malgrat les teòriques garanties que estableix la norma, fins i tot la protecció penal. Però repetesc, fins ara la llei no ha demostrat la seva eficàcia.

-Vol dir això que hi ha molta picaresca per eludir el pagament d'aquestes pensions?

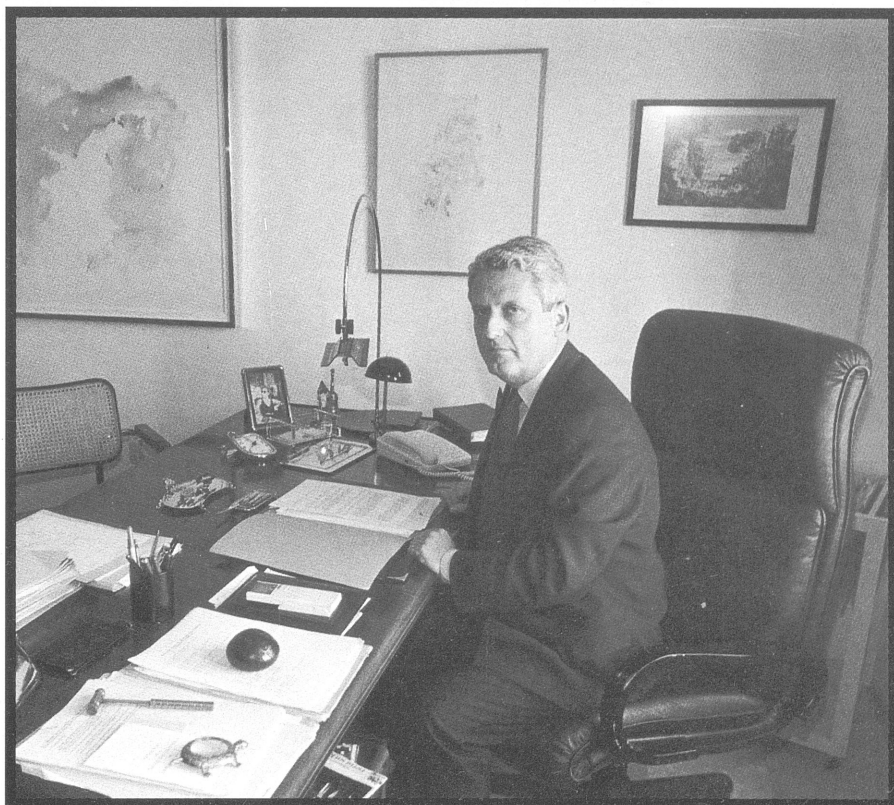
-Bastant. És pràctica comuna que el qui està obligat a pagar, quan es discuteix un conveni o quan l'ha de sol·licitar al jutjat, digui al missèr que procuri fixar o aconseguir la mínima quantitat possible en concepte d'aliments, que ell ja s'encarregarà extralegalment de compensar i ajudar els fills. Per tant, el que observam aquí és un intent d'eludir l'obligació legal de pagar la pensió alimentària per entrar en el voluntarisme, o pretén que els menors siguin els directament beneficiaris de la prestació i que aquesta no passi per les mans de la part de la parella que té la custòdia dels fills.

-No hi ha la possibilitat d'aplicar el Codi Penal?

-L'impagament es pot afrontar mitjançant una denúncia o querella criminal, delictes recollits tant al vell com al nou Codi Penal, però som molt escèptic sobre les probabilitats de prosperar. Durant vint-i-cinc anys he interposat nombroses querelles d'aquest tipus i els destinataris no s'han atemorit gens ni mica. Al país pràcticament ningú no ha anat a la presó per haver incorregut en aquest delictes.

-L'aplicació efectiva de la privació de llibertat contribuiria a solucionar el problema?

-No ho sé. Jo no som partidari d'aplicar mesures tan rígides, però el que sí és cert és que els mecanismes de garantia del compliment de l'obligació de pagar les pensions alimentàries i compensatòries no funcionen de cap manera i en aquest cas la dona i els fills són les parts més perjudicades des del punt de vista legal. Com es podria resoldre? És difícil, però hi ha gent que parla de la necessitat de constituir un fons de pensions, tal com es fa a Suècia, on l'Estat abona la pensió quan qui hi està obligat no ho fa. Es tractaria que l'Administració pública n'avançàs el pagament en cas d'incompliment i després s'encarregaria de cobrar-lo a l'afectat.

**LA INSERCIÓ SOCIOLABORAL
DELS JOVES DEL RAIGUER DE MALLORCA**

Anàlisi de necessitats i propostes d'actuació

La "quinta" del tercer mil·leni

Entrevista a Paca Salvà

per Gina Garcías

Mira, d'aquí a vint anys els adolescents d'ara es nodriran d'invariables vegetals transgènics, d'ovelles clòniques, de peixos de granja envasats en plates de material reciclable. La majoria feinejaran entre la provisionalitat i el desarrelament, cobraran i pagaran en euros, ens parlaran per videoconferència, no entendran la paràbola del plat de lleties, però hauran assumit la nova Bíblia del pensament únic. Tanmateix, també ells podran tocar alguns instants la felicitat. Mira els adolescents d'ara, tan impetuosos i vitals com els de sempre, molt més savis que abans, educats en la igualtat, la tolerància i el diàleg, amb una visió del món "destraumatitzada", disposats a fer i a gaudir tot... mira com estaran anys sense poder trobar ni casa ni feina i mentrestant s'aniran enfonyant al sofà de davant el televisor familiar, amb un íntim sentiment d'engany, autistes d'un espai que no els espera. La pedagoga Paca Salvà mira amb mi com s'acosta la quinta del tercer mil·leni i, per començar a traçar el seu perfil, em dona algunes dades: el 97 per cent dels joves d'entre 19 i 24 anys de la comarca mallorquina del Raiguer són fadrins i el 95 per cent viuen amb els seus pares. Per què serà? I per què seran els okupes, els insubmissos, tots els descreguts de les nostres convencions? Tan de bo en venguin molts i tot ho capgirin.

-Ara ja ni parelles de fet ni parelles convencionals...

-Ni una cosa ni l'altra. Són dades que criden l'atenció. Els resultats que vàrem obtenir a la comarca del Raiguer sobre aquest tema permeten pensar que serien molt semblants a la resta de Mallorca. És una nova situació derivada, evidentment, de les condicions de feina. Tenir parella fixa, habitatge propi, pràcticament sempre deriva d'estar en situació d'independència econòmica.

-Ara els joves estan més preparats, han rebut una educació "destraumatitzada" -en expressió de Manuel Vicent-, però alhora semblen també més desmotivats, més mancats que a altre temps d'il·lusions, d'impulsos vitals, de projectes.

-No estic massa d'acord. Probablement atribuïm als joves més passivitat de la que tenen. Entre els meus alumnes universitaris, n'hi ha que vénen amb el cap rapat, o vestits a la manera dels hippies, alguns joves es posen arracades i duen els cabells molt llargs, d'altres escullen una altra estètica... Vull dir que, almanco per la seva aparença física -que és un element molt significatiu- mostren una

filosofia pròpia, una actitud decidida davant el món. I molts dels que tenen una semblança diguem-ne més "normalitzada", també. Quant a projectes, potser el problema és que en aquests moments ningú no en té, de projectes a llarg termini. El temps dels grans projectes, de les grans ideologies, ha passat. La caiguda del mur de Berlín va tenir conseqüències definitives per al pensament polític i per a les actituds col·lectives. Els joves d'ara han crescut en aquest context. Ja no hi ha idees revolucionàries que els puguin engrescar. Ara ningú no es

planteja un canvi social global. D'altra banda, el fet que no hagin tengut grans problemes a la seva infantesa, que hagin viscut dins una relativa abundància, i ara, quan han de fer la transició a la vida adulta, es trobin amb dificultats d'aconseguir un treball, d'accedir a un habitatge... tot això fa que no els quedi més remei que ser realistes. Nosaltres quan estudiàvem, mai no ens haguérem de preocupar de la mitjana de nota durant la carrera, i estàvem ben segurs que tot d'una en haver acabat trobaríem feina... Per juny acabes, pel juliol tens feina... Ara estan contents quan en un termini de 2 anys troben feina.

Francesca Salvà és llicenciada en pedagogia l'any 1980 a la Universitat de les Balears. Començà a fer feina al Servei Municipal d'Orientació Educativa de l'Ajuntament d'Artà, el primer servei municipal d'orientació pedagògica que es va constituir a les Balears. Després exercí de cap del Servei de Dinàmica Educativa de l'Ajuntament de Palma durant tres anys i mig. A continuació passà a l'Institut de Ciències de l'Educació de Palma, per organitzar i coordinar cursos de postgrau i màsters. Des de fa quatre anys està al Departament de Pedagogia de la UIB i dirigeix les activitats de formació professional i pedagogia laboral. Fa classes d'informació inicial de llicenciatura i diplomatura i organitza màsters per a postgraduats sobre inserció laboral dels joves. És coautora d'un estudi d'investigació sobre inserció laboral dels joves de la comarca mallorquina del Raiguer. Té una nina de 4 anys.

-Quines són les estadístiques sobre la situació laboral dels joves?

-Segons un avanç de l'EPA de l'any 96 -amb dades d'àmbit estatal- fan feina el 42% dels joves d'entre 15 i 29 anys i estudien el 54%. Una altra dada molt significativa és la que es refereix al nombre de joves que fan feina sense contracte. És un percentage molt important. A nivell estatal, el 75% dels que feien feina al negoci familiar ho feien sense contracte. I tampoc no tenien contracte el 33% dels que feien feina per compte d'altri. A les Balears la xifra és encara més important. El 80% dels joves d'entre els 15 i els 17 anys que han fet feina, l'han feta sense cap tipus de contracte. I entre els 25 i els 29 anys, un 25% encara fa feina sense cap contracte. Les dones estan en una situació més precària encara.

-La Universitat ha tornat una tapadora de l'atur?

-El que fa la gent és escolaritzar-se més anys. Sembla que quan més formació tenguí una persona també tendrà més facilitat per trobar feina.

-És la funció dels màsters per a postgraduats?

-Abans semblava que una vegada obtinguda la llicenciatura, ja s'estava preparat. Ara els llicenciats necessiten una especialització. És clar que ara es mitifica la formació, perquè és més fàcil donar formació que donar feina. És clar, fer cursos de formació no afecta l'estructura social. Repartir la feina sí. En aquest sentit la formació es pot considerar un entreteniment. Però també és veritat que les professions canvien, que hi ha noves professions, espais sense cobrir i que si hi hagués gent que els pogués cobrir es crearien llocs de feina... En aquest sentit, els màsters i els cursos de postgrau en general també tenen una funció d'inserció. D'altra banda, sempre és millor que una persona que no té feina continuï el procés de formació que estar a ca seva aïllat, sense fer res i quedant-se desfasat.

-Com reacciona un JASP (Jove Tot i que Sobradament Preparat) quan la societat menysprea o no ha de menester la seva preparació i les seves energies, quan no troba feina?

-Es fa creure als joves que estan "sobradament preparats" i també que depén exclusivament d'ells el fet de trobar feina, de ser un triomfador... Llavors, quan no la troben, perquè no hi ha feina per a tots, quan no triomfen ràpidament, pateixen un sentiment profund de frustració. A la llarga l'atur juvenil provoca problemes de tipus psicològic, de baixa autoestima... que poden arribar a ser importants.

-Com defineixen els joves d'entre 18 i 25 anys les seves senyes d'identitat? Fins ara les persones s'han presentat per la seva professió, pel seu lloc de feina, i en funció de tot això han fixat la seva visió del món, la seva filosofia vital, les seves aspiracions. Ara, quan els joves no tenen casa pròpia, molts no tenen feina o treballen en una cosa diferent de la que han preparat, com es defineixen ells mateixos i davant el món?

-Tenen un problema fort d'identitat. La joventut és una època de transició. Aquest fet els permet definir-se en relació al seu grup d'amics, en relació als seus estudis i en relació a les seves afeccions. Els canvis en el món del treball duen a un canvi radical en tot. Si el treball era l'eix fonamental en relació al qual la gent s'identificava socialment, ara forçosament emergeixen altres vies de relació amb el món. Mentre el treball era

fonamental, no tenir feina es valorava com un dèficit, com una manca d'identificació. Ara, en canvi, s'obrin noves vies de relació lligades al temps lliure i a una activitat nova, que és el voluntariat social. Ja es parla del final de l'era del treball. El treball ja no serà l'eix entorn al qual gira la vida de les persones. L'oci, viatjar, llegir, el voluntariat social, definirà la gent.

-Però, totes aquestes activitats precisen un mínim d'ingressos.

-Els sociòlegs expliquen que hi ha llocs on es comença a reivindicar el salari ciutadà. La gent té dret a viure tot i que les estructures econòmiques i socials no li donin la possibilitat de fer feina. Si no hi ha feina per a tots, qualche cosa s'ha de fer. Jacques Delors va plantejar a la Unió Europea la necessitat de trobar una alternativa a la manca de feina per a tothom. Fernando Jauregui, al País Basc, ja ha parlat de la necessitat de repartir el treball, una qüestió difícil... per cert, que ja és curiós que els socialistes no ho plantejassin quan ocupaven el Govern central... Després hi hauria una tercera línia, pot ser més radical, que diu que repartir el treball acabarà sent repartir la misèria, i que a partir d'aquí planteja una nova forma d'identificació i de relacions socials on el treball no és l'eix central de la vida. Proposa rotar la feina, fer feines socials, fer intercanvi de serveis... És un debat que encara està molt verd, però que cada vegada és més necessari.

-Mentrestant, la família fa de matalàs i evita que la situació torni explosiva?

-Efectivament, la família fa de matalàs. S'ha flexibilitzat, s'ha democratitzat... no hi ha grans conflictes entre els joves i els pares, i això permet els joves viure d'una forma més o manco acomodada. La situació d'atur tan forta seria més conflictiva si la família no fes, efectivament, de matalàs...

-De totes formes la família, en ser un espai de trobada forçosa, és ara el lloc on es concentren les frustracions de cada un dels seus membres: els joves sense feina, els padrins que no tenen altre lloc on esser atesos...

-Sí, però això ha succeït sempre. El que passa és que abans els fills obeïen i a la vegada enganaven els pares i ara no es resignen, les dones també callaven i ara tampoc no es resignen. Ara per ventura no hi ha tants de conflictes però es manifesten més sincerament.

EL NEOLIBERALISME I LA FAMÍLIA

-Ara el neoliberalisme que sembla que se'ns ve al damunt pot tensar una altra vegada la corda. Si ens havíem començat a acostumar a confiar en uns serveis col·lectius, públics i gratuïts en el camp de l'ensenyament, de la sanitat, de la cultura, de l'esplai, de l'atenció social, ara sembla que els retalls a la despesa pública endossaran al marc de la família, i especialment a les dones, moltes d'aquestes funcions.

-Pot ser. De totes formes jo crec que si en aquest segle hi ha hagut qualche revolució ha estat la que han fet les dones per emancipar-se, i crec sincerament que han obert un camí irreversible. Les dones estudien i s'incorporen a la població activa, i no consentiran tornar enrere. I si a la parella tot dos fan feina la dona no es resignarà a carregar tota sola les responsabilitats domèstiques. Una altra qüestió és que decideixin subcontractar una altra dona perquè les faci i que per tant es mantengui la consideració social i tradicional que les

tasques domèstiques són essencialment femenines, però aquest és un altre problema.

SENSE FILLS

-Les dones retarden al màxim la seva maternitat i, a més, tenim un dels índex de natalitat més baixos del món. Com s'explica aquest canvi d'actitud sobre la maternitat entre les dones joves?

-Està absolutament relacionat amb la manca de treball estable. Tenir fills és una hipoteca molt gran en el camp professional. Biològicament les dones viuen molt intensament els seus primers anys de maternitat i això ara és incompatible amb la competitivitat professional.

-Clar, i tampoc cap no s'atreveix a quedar-se embarassada amb un contracte temporal.

-És evident que no. Quan es fan contractes de sis mesos, qui agafarà una dona amb un embaràs ostensible. Avui en dia moltes dones han de renunciar als tres mesos de baixa laboral per maternitat si volen conservar el lloc de feina. És un problema que no denuncien els sindicats, però que cada vegada es produeix més. La legislació general perjudica les dones, i una legislació més proteccionista seria encara una barrera més forta per arribar a aconseguir un lloc de feina. Tot això ve donat perquè la maternitat no es considera una funció social, sinó un problema individual. Probablement el dia que l'índex de natalitat hagi baixat d'una forma més alarmant, sí que es plantejarà el problema.

LA IGUALTAT DINS LA FAMÍLIA

-La Constitució, les lleis, l'educació mixta, estableixen -al manco teòricament- un model igualitari. Però quan els nins tornen de l'escola a casa troben un model de discriminació, perquè la majoria de les dones continuen carregant totes soles les tasques domèstiques. Quina és la síntesi, la conclusió dels joves davant aquests missatges contradictoris?

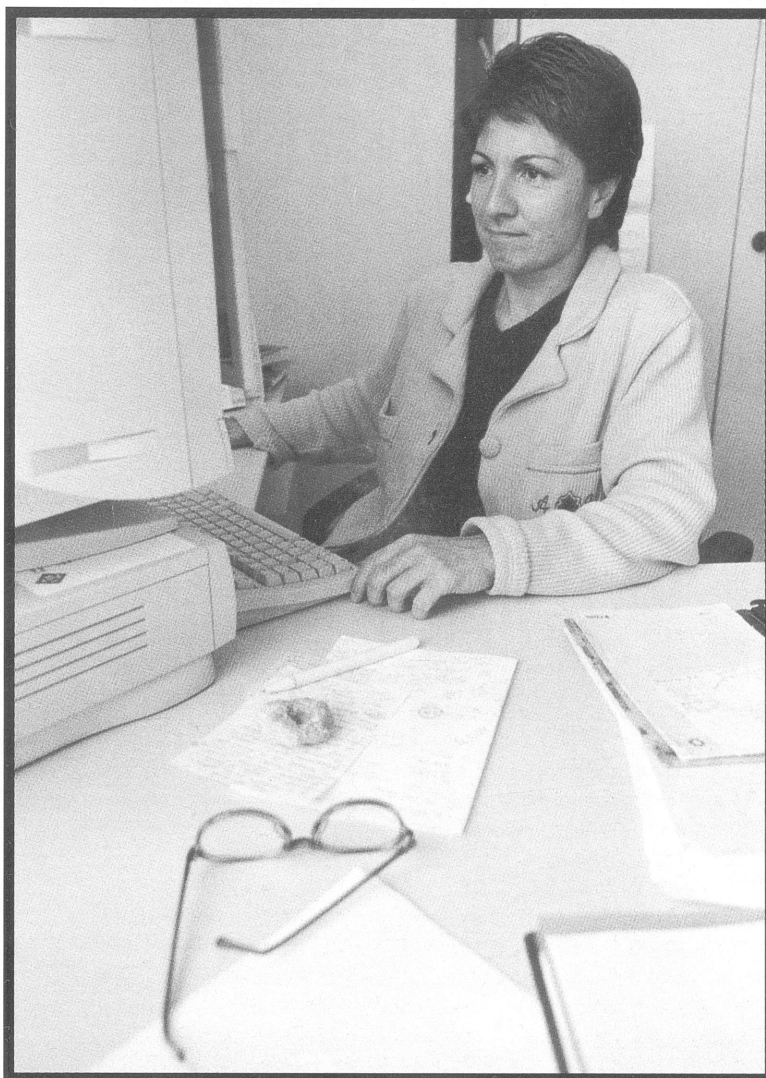
-A l'escola, a pesar que s'accepta el model de coeducació, es manté el sexisme. Però en definitiva, jo crec que els adolescents tenen bastant assumida la igualtat de sexes. Nins i nines han anat junts a escola, i han comprovat la igualtat.

-Però a casa, quan veuen que el pare no es responsabilitza de les tasques domèstiques, ells tampoc no en volen fer cap.

-Aquest és un problema fonamentalment de les dones. Si una dona no té estudis, no té feina, es comprèn que aguantant l'home. Però les que tenen estudis i fan feina, si després a ca seva consenten que l'home i els fills es pengin a no fer res, és perquè volen. Naturalment, ningú no vol renunciar espontàniament als avantatges que té. Són elles les que s'han d'espavillar i han d'exigir un repartiment de les responsabilitats.

-Ara diuen que el que està en crisi és el model d'identitat masculina.

-I és ben cert. Les dones, amb tots els problemes que encara tenim, som, d'alguna manera, un valor emergent: cada dia decidim més, hi ha més dones amb independència econòmica, tenim un paper més actiu... mentre que el model masculí

travessa una certa crisi: en definitiva el model polític, social, econòmic que patim és un model fet pels homes i és un model en crisi.

LA CONTESTACIÓ JUVENIL

-La droga, és una expressió de protesta dels joves davant la mediocritat uniforme?

-El problema principal de la droga és que no és legal. Per tant és un mitjà de transgressió de la norma, i la transgressió és una necessitat vital de la joventut. Si les drogues es legalitzassin, almanco parcialment, s'evitarien molts problemes, per començar els problemes colaterals de delinqüència i alguns problemes de salut. Quan un jove s'inicia a les drogues no sap ben bé per què ho fa. Ho fa per transgredir, perquè s'hi troba bé amb un grup d'amics, i, sobretot, perquè altres -que no són joves- les subministren clandestinament.

-La insubmissió.

-És una sortida molt admirable al rebuig que suscita el servei militar obligatori, tot i que un exèrcit professional tampoc no és cap panacea. És una reacció estrictament juvenil, perquè dissortadament una persona adulta sospesaria els inconvenients d'aquesta actitud i no es faria insubmís per motius pràctics. Per a aquesta gent més calculadora o més pragmàtica, el servei social substitutori podria ser el camí d'enmig. Els

NO TENS *treball*

NO TENS *recursos*

AQUÍ ENS TENS

**Consell Insular
de Mallorca**

Comissió de Benestar Social

PROGRAMA DE SUPORT • SALARI SOCIAL

informa-te'n al teu ajuntament.

joves són més poc pragmàtics, més inconscients, viuen la utopia, el desig de canviar el món... si no el tenen a aquesta edat no el tendran mai.

-L'okupació.

-La practiquen alguns joves que han fet l'opció de no viure amb la família i que no tenen més alternativa que ocupar un espai buit, perquè els és impossible accedir a un habitatge propi. A partir d'aquí "l'okupació" esdevé una filosofia, una actitud vital. Si es volen evitar els okupes, el primer que s'ha de fer és construir habitatges de protecció social.

-La proliferació d'ONG formades per gent jove, és el símptoma del fracàs de les línies clàssiques de participació política?

-Per ventura sí. Els partits polítics i les organitzacions ciutadanes més tradicionals estan en crisi com a canals de participació. Les organitzacions humanitàries potser siguin una resposta a aquesta crisi. També els grups ecologistes, els feministes són una resposta a la crisi dels partits polítics, a la seva incapacitat de respondre a problemes molt sentits per una part important de la població.

EL DESFASAMENT DE LES OPCIONS POLÍTQUES

-I sembla que els partits polítics en general no s'han sentit al·ludits.

-Jo crec que els partits polítics en general encara no han reaccionat als canvis socials tan forts que hi ha hagut, han perdut els actuals punts de referència, fan anàlisis molt obsoletes. Jo crec que si ara hi ha vies de renovació dins alguns partits, haurien de tenir molt en compte aquestes qüestions, fixar-se sobretot en les anàlisis i les propostes que fan els grups ecologistes i els feministes. Quant a les ONG és una altra qüestió, hi ha molt messianisme, molt de dirigisme per part dels adults que les organitzen, als quals ja els va bé que hi vagin els joves, que un jove vagi en pla kamikaze al Zaire amb la primera ONG que es troba al davant és una cosa molt pròpia de la seva edat, que els dirigents d'aquesta ONG en facin una gestió adient o no, és una altra qüestió.

L'AGREUJAMENT DE LES DIFERÈNCIES

-Parlem dels més jovenets, dels preadolescents. Després d'anys de tendència socialdemòcrata, ara sembla que aquesta generació viurà una nova tendència a l'agreuiment de les diferències socials, perquè s'està privatitzant l'ensenyament, l'oci, la salut...

-La perspectiva del xec escolar, de llevar doblers a l'ensenyament públic per donar-los al concertat... tot això és perillós, perquè ens queixam de les mancances de l'escola pública, però

la privada també té molt a desitjar. Es rebutja l'escola pública que té 20 o 25 nins per classe, i la privada en té 40 i tothom es baralla per entrar-hi... Els sectors més dèbils socialment, i especialment els joves d'aquest sector es veuran molt afectats per aquesta tendència. Creixerà la marginació. I l'accés al món del treball serà en un futur, i ja ara, especialment dur.

-Per què?

-Hi haurà de cada vegada més una contradicció més forta entre la democratització de la família i de l'escola i el món del treball. Els joves s'han acostumat que els raonin, que els respectin, a saber discutir i arribar a conclusions. Tot això no funciona al món del treball, on les relacions laborals estan marcades per la jerarquització i fins i tot el menyspreu. Per a la majoria de la gent, el treball és un espai on hi ha un superior que li diu el que ha de fer, on les relacions són autorità-

ries, on la gent no se sent realitzada ni personalment ni professional... La gent en general fa feina perquè no li queda més remei. Per a un jove, que acaba d'arribar d'unes relacions democràtiques a la família i a l'escola, això encara és més difícil de digerir. A més, molts de joves es presenten a la feina amb unes expectatives molt altes. Pensen que seran respectats, que tendran un salari bo, que podran tenir capacitat d'iniciativa i la realitat és que es trobaran amb una època de vaques flagues.

-Com reaccionaran?

-Primer amb un sentiment de frustració. Després s'adaptaran i aprendran a callar i a obeir a la feina perquè no els quedarà més remei. A l'enquesta que vàrem fer sobre la joventut del Raiguer, els empresaris deien que els joves surten molt formats, però poc "socialitzats". El jove té poc hàbit de "creure", vol que se li argumenti tot... a l'escola el jove exigeix que se li argumenti, és un client, a la feina la situació és a la inversa, i el jove no està avesat a aquesta situació, se li exigeix que cregui perquè sí. L'experiència d'adaptació és forta. El problema no està en els joves, sinó en el fet que l'estructura econòmica no s'ha democratitzat.

-Podran, entre tots, carregar amb el món que els deixarem?

-La situació que els deixam és bastant frustrant. Confiem en la seva energia i la seva capacitat d'adaptació. Però, vaja, aquesta conclusió pessimista es deriva de la nostra percepció com a adults, i cal recordar que els nostres pares també deien que el món anava cada dia pitjor i nosaltres no ho vèiem així. Per ventura els joves perceben la realitat d'una manera que nosaltres no podem captar i al final ens donaran sorpreses ben interessants.

Les bones intencions

Entrevista a Antonia Comas

per Joana Maria Roque

Antònia Comas és una dona riallera i simpàtica que conserva espipellades juvenils en els seus ulls. Pens que en el fons és bastant forta per superar les adversitats i els moments difícils i que procura desdramatitzar en el possible les situacions difícils. Té tendència a veure la part positiva de les coses i per ventura per això analitza la societat actual amb un punt d'ingenuïtat.

Me la imagin repartint una llimona, un poquet de sal o una mica de julivert a les veïnades despistades i també molt formal a qualque recepció oficial. És sociable i discreta i si fos per ella no hi hauria discriminació social, ni xenofòbia, ni maltractaments, ni infants que patissin. Però n'hi ha i per ventura ella té una certa tendència a confondre el que són les regles amb el que són les excepcions i a no acabar de creure que en el món hi ha moltes injustícies.

-L'associació que vostè presideix és sols de mestresses de casa o de consumidors en general?

-De les dues coses. I és que, en realitat l'una du a l'altra. Tenim devers 4.000 associades amb set delegacions a pobles de Mallorca i també estam representades a diversos organismes internacionals.

-Però, també hi ha homes?

-A la part, diguem-ne de consum, n'hi ha uns quants, n'hi comença a haver, però la gran majoria som mestresses de casa. Nosaltres no estam tancades a ningú, però no hem d'oblidar que així com són els homes, això que el nom sigui de "amas de casa" els retrau una mica, però si volen venir, que vinguin, seran ben rebuts. És que és clar, la cosa va junta, és com una simbiosi. Sense mestresses de casa no hi hauria consumidors i la defensa del consumidor i de l'usuari tampoc no tendria la mateixa força si al darrere no hi hagués les mestresses de casa.

DEFENSA DEL CONSUMIDOR

-En concret, quines són les seves activitats dedicades a la defensa del consumidor?

-Aquí tenim un gabinet de consum a partir del qual organitzam curssets de formació. Tenim una advocada que ens fa assessorament jurídic i, a més a més, estam en el Tribunal d'Arbitratge de Consum, que té la seu a la Direcció General de Consum i hi ha una representació dels empresaris, una altra dels consumidors i una altra de

l'Administració. I quan hi ha una persona que té un problema, si no ha pogut arribar a un acord a través de la Direcció General de Consum, acut a aquest Tribunal d'Arbitratge. Serveix, sobretot per resoldre temes que no tenen suficient entitat o pes per anar als tribunals ordinaris ja que, per ventura les despeses del judici i dels advocats pujarien més que la indemnització que es pugui demanar.

-Però els empresaris hi han d'estar d'acord, sinó quin poder vinculant tendria això?

-Clar que hi han d'estar d'acord, però això també és una garantia per als que van a comprar a aquesta empresa, ja que saben que si tenen un problema, l'empresa se sotmet al Tribunal d'Arbitratge i que complirà el laudo que s'hi faci.

-Hi ha moltes empreses associades?, això funciona de manera efectiva?

-En aquests moments no li podria donar xifres concretes, ja que nosaltres no som l'única associació representada, també hi ha una altra associació de consumidors amb la qual ens turnam, però sí que funciona i els laudos es compleixen. Crec que és un bon mecanisme per evitar que els temes es distorsionin.

CARACTERÍSTIQUES DE L'ASSOCIACIÓ

-Per definir les característiques de l'Associació de Mestresses de Casa, quina és l'edat mitjana?, també hi ha dones joves de 25 o 30 anys?

-No moltes. La major part de dones s'associen quan ja tenen els fills un poquet grans i disposen de més temps lliure a casa seva: quaranta o cinquanta anys i per amunt, però cada vegada s'hi fa gent més jove, perquè aquí tenim uns tallers artesanals.

-Tallers artesanals, de què?

Antònia Comas Falconer va néixer el 12 de desembre de 1935 a Palma. És professora mercantil, vídua amb un fill. Des de fa 18 anys és membre de l'Associació de Mestresses de Casa de Mallorca, a la qual, durant deu anys va ocupar el càrrec de secretària. El mes de juny de 1996 va ser elegida presidenta de la mateixa entitat.

-De pintura, restauració, estany ... I també feim molts de cursets. Fa poc s'ha fet un curset d'art amb visites a monuments. També feim cursets d'informació al consumidor, tenim programes de ràdio setmanals, i a més a més, ens dediquem a fer enquestes, sobretot dedicades a temes de la família.

Aquesta associació també funciona molt com a teràpia, ja que hi ha molta gent que per exemple ha enviudat i cerca sortir de casa seva sense haver d'anar a una associació de vídues, que jo no tenc res en contra de les associacions de vídues, Déu me'n guard, però vull dir que aquí hi ha un ambient més mesclat. Hi ha dones fadrines, hi ha casades, separades, divorciades, vídues.

-Ja sé que en els estatuts no ho poden posar mai, però, com a comportament o percepció, vostès no tenen res en contra de les dones separades?

-De cap manera, aquí admetem tothom.

-I, en concret vostè, què opina del divorci?

-Jo crec que està bé, que si dues persones no s'entenen s'han de poder separar. I això cada vegada va a més.

-Quin és el nivell econòmic o social de les seves associades? mitjà?

-Podríem dir que sí, ara que aquí no feim cap discriminació pel fet de ser més ric o més pobre. Tothom és ben rebut.

-Estudis també de tipus mitjà?

-En general sí, encara que també tenim advocades, metgesses, mestres d'escola, secretàries... Però també hem de tenir en compte que el col·lectiu més gran de dones de 55 o 60 anys és d'una generació de dones que no estudiaven tant, que no solien anar a la Universitat i en la major part no feien feina.

-I ara les coses són molt diferents? Creu que la situació d'una dona de trenta anys o d'una de cinquanta, dins la família ha canviat molt?

-Crec que sí. Avui en dia veim la família des d'un altre punt de vista. Abans la dona estava molt relegada a casa seva. L'home feia feina fora, la dona cuidava la casa, cuidava els fills i tenia una tasca que encara que fos de molta feina no era valorada. En canvi, avui en dia, els matrimonis joves ja tenen una altra visió de la vida. Tots dos fan feina fora de casa, es reparteixen les tasques a ca seva, tots dos cuiden els fills. I també el paper de la padrina o de l'"abuela" ha passat a ser diferent, ja que abans pareixia que quan la filla s'havia casat no tenia res més a fer. I ara és d'una altra manera. Moltes vegades és ella la que cuida els néts durant bona part del dia. Jo crec que les padrines d'avui en dia se senten molt més útils que les d'abans.

-En concret, en què creu que ha canviat la situació en els darrers vint anys?

-Abans la situació de la dona estava molt estancada. Posem per cas una dona vídua: havia de quedar tancada a ca seva de per vida, mentre que avui en dia surt, s'integra i té una vida pròpia. En això hem avançat.

-Fa poc es va publicar una enquesta, que no sé qui va fer, a la qual s'hi deia que les dones que més es deprimeixen són les mallorquines de quaranta anys o més i que fan de mestresses

de ca seva. Permeti'm la broma: si això fos cert, a la seva associació hi hauria un ambient bastant depressiu.

-Ho vaig llegir, però no sé si és cert o no. De totes maneres, també trob una cosa: que venir, apuntar-se a l'associació és un bon remei per a les depressions. Fa poc parlava amb una associada, a una de les trobades que feim en "El Corte Inglés" i em va dir que feia poc temps que s'havia mort el seu home i s'havia trobat en una gran depressió. Va venir a donar-me les gràcies: a dir-me que per mor de l'associació havia pogut sortir de la depressió i tornar a tenir ganes de fer coses, arreglar-se, sortir de ca seva, parlar amb gent, fer cursets. És a dir, crec que l'associació ha ajudat moltíssima de gent.

Ja sé que la depressió és una malaltia, però també crec que donar-se als altres i no pensar sols en un mateix pot ser un ajut per sortir-ne.

-Quin cost té fer-se membre de la seva associació?

-Es paga una quota de 400 pessetes al mes i una matrícula de 1.000 pta. Després les quotes per a les excursions tenen un cost molt baix, ja que això no ens ho subvencionen.

-I les subvencions, per quins conceptes se reben?

-Són petites ajudes per a temes determinats. Bé, i també n'hi ha de la Direcció de Consum per desenvolupar temes concrets de consum: programes d'informació, enquestes, fullets, tot això. I sempre s'hi ha de justificar en què s'han gastat els fons.

FEMINISME

-Vostès, es consideren feministes?

-Nosaltres volem defensar els drets de les dones, però feministes radicals d'això de cridar pels carrers no ho som. Ara, ha de quedar ben clar que el nostre lema és lluitar per la dona i per la família. I si hi ha casos que no podem resoldre, els dirigim cap allà on han d'anar, l'Institut de la Dona o on sigui.

-I amb altres associacions com el mateix "lobby", tenen bones relacions?, hi ha enfrontaments o diferències molt notòries?

-No, no. Enfrontaments no n'hi ha.

-Però per dir-ho d'alguna manera, no troben que elles són més radicals?

-Sí. Són més radicals i tenen el seu punt de vista i nosaltres el nostre, però hem compartit taules rodones, debats... i cooperam. Ara bé, cadascuna se sent més identificada amb unes opinions o unes altres.

-Vostès continuen reivindicant un sou per a les mestresses de casa?

-Sí. Ja sé que això és una utopia. Seria ideal que si una dona fa feina set hores diàries a ca seva, després no hagués de dependre de la viudetat del seu home, però hem de ser realistes i en aquests moments la Seguretat Social no pot assumir les pensions de les mestresses de casa. Per això hem fet un pla de jubilació especial i molt adient per a les mestresses de casa, el pla Victoria, que ve a suplir el que seria la Seguretat Social amb unes aportacions que oscil·len segons els possibles de cadascú.

-Però, és només per a mestresses de casa o també per a persones que fan feina fora?

-Bé, el vàrem fer per a mestresses de casa, ja que les persones que fan feina fora ja tenen la seva Seguretat Social. Però si hi ha homes que fan les feines de la casa, també s'hi poden acollir. Ja li he dit abans que nosaltres no discriminam ningú.

EDUCACIÓ

-En certa manera vostè ja m'ha dit abans que troba que els homes també han de participar a les feines de la casa. Parlem ara d'educació. És partidària de l'educació mixta o per sexes?

-Mixta. Jo pens que això de "los chicos con los chicos y las

chicas con las chicas" ja ha passat a la història.

-I a les famílies? Fins fa relativament poc temps era freqüent que l'educació de germans i germanes fos diferent: posar la taula, escurar, anar a comprar.

-Pens que des de petits ja se'ls ha d'ensenyar que tant és una cosa com altra. Això que després de dinar la nina ajudava a recollir taula i a escurar i el nin mirava, s'hauria d'haver acabat. I si de petits se'ls avesa a compartir les tasques, després, quan formin una família, ja tendran aquests costums. Aquest és el camí per arribar a la igualtat.

-I això, qui beneficia?, l'home?, la dona?, tots dos?

-Tots dos. Jo crec que qualsevol persona, sigui home o dona ha d'aprendre a valer-se per ella mateixa i no haver de dependre de ningú.

-També hi ha casos en els quals, les mateixes mares o sogres volen que les "joves" facin el mateix paper que han fet elles.

-Sí. És cert que passa això, però jo ho trob horrorós. I també és perjudicial per als mateixos fills que es poden trobar que, per ventura, encara que no hagin fet res a ca seva, quan es casen han de "passar pel tub" i avesar-se a fer les feines de casa.

-Un tema important en aquest món de l'educació del qual parlem és de punt de partida. Posem l'exemple d'un al·lot que hagi nascut a un barri pobre i d'un altre, per exemple de Son Vida, creu que tenen la mateixa igualtat d'oportunitats?

-Jo crec que encara hi ha una diferència. És trist, però jo crec que hi és. Pot sortir una persona molt intel·ligent, per exemple de Son Gotleu, com també pot sortir un "trasto" de Son Vida. Això és evident, però pareix que sempre ha de tenir més oportunitats de fer coses una persona que econòmicament pot sufragar-se uns estudis i una educació. Per a mi, seria ideal que l'educació pública fos cada vegada millor, que tothom hi pogués tenir accés, encara que a vegades no es posen els mitjans necessaris per a això.

-O sigui, vostè és partidària de potenciar l'educació pública?

-Sí. Jo crec que el principi o camí bàsic per arribar a una societat justa és l'educació, ja de petits.

-I, com entén el tema de les herències?

-Jo crec que la millor herència és una bona educació. Potser aquesta sigui una cosa molt estereotipada o molt dita, però és la realitat perquè es poden gastar molts doblers amb un fill i si no té una bona educació aviat haurà dilapidat la fortuna i tot. I, en canvi, una persona amb una bona educació i una capacitat per fer feina, arribarà amunt.

ESGLÉSIA

-Abans l'Església tenia una influència molt més forta que la que té avui en dia. Vostè és partidària d'una societat més laica o amb una major influència de l'Església?

-Nosaltres respectam totalment la llibertat religiosa de les persones.

-Si anàs a la seva associació una senyora budista, l'admetrien sense problemes?

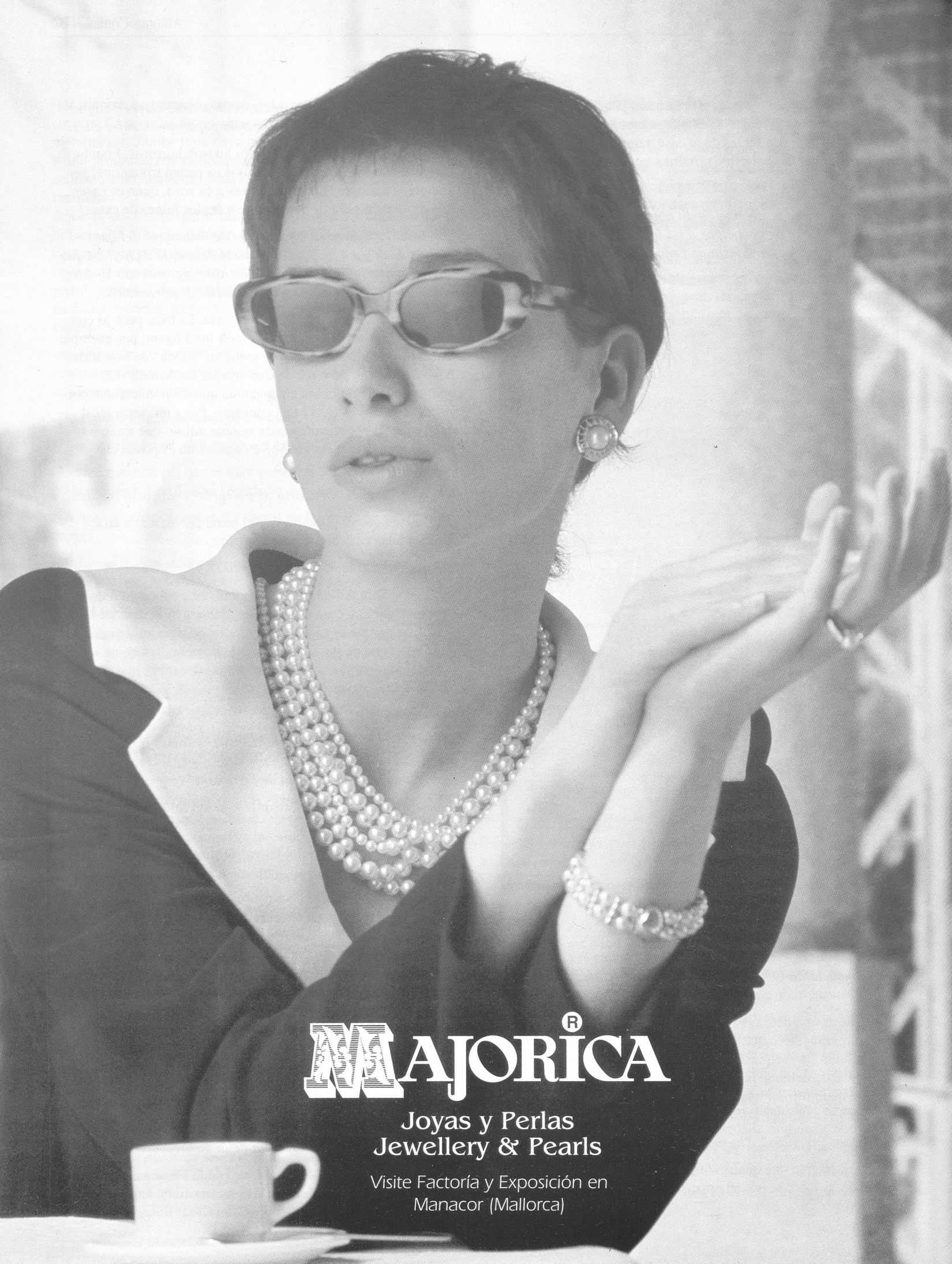
-Clar que sí. Cadascú té les seves creences i nosaltres respectam la llibertat de les persones. A més a més, som totalment apolítiques. Això és una cosa que pregonam als quatre vents. Cada associada o cada persona té unes idees o altres, però l'associació és apolítica. Quan hi ha el PP aquí procuram estar bé amb ells, quan hi ha el PSOE amb el PSOE i, en una paraula, procuram estar bé amb tothom. No ens decantam mai per una ideologia política.

-Però, encara que no es decantin, han notat moltes diferències entre les polítiques d'aquests dos partits?

-Prefereix no pronunciar-me en aquest sentit.

-Bé, li puc fer la pregunta d'una altra manera. Com creu que actua l'Administració en el tema de la dona?

-Ara la Comissió Interdepartamental de la Dona es mou molt, fa molta cosa en aquest sentit. Ara mateix hi ha hagut aquesta exposició sobre "Dones a les Illes" del Casal Balaguer, inten-

MAJORICA[®]

Joyas y Perlas
Jewellery & Pearls

Visite Factoría y Exposición en
Manacor (Mallorca)

ten fer coses. Però l'Ajuntament de Palma d'abans també ens ajudava.

ALGUNES DISCRIMINACIONS

-Creu que ja no hi ha discriminacions respecte a la dona?

-No n'hi ha tantes com abans, però encara manquen coses per fer o aconseguir.

-Pensa que els homes i les dones tenen les mateixes aptituds i capacitats o que n'hi ha de més pròpies d'un o altre sexe?

-Jo crec que la condició física de la dona condiciona en certes coses, ara que jo sempre dic el mateix: no mir home o dona, mir persones. I hi pot haver homes molt "torpes" que no poden arribar a certes parts i, a la vegada, dones molt llestes que

-Les parelles tardanes o de persones de més de seixanta o setanta anys sovint són mal rebudes o criticades.

-Jo no ho critic. Tot són opcions personals i hi ha persones que no saben estar totes soles i opten per tenir una altra parella, mentre que n'hi ha d'altres, com és el meu cas i de moltes amigues meves, que pensam que no tenim cap necessitat de fermar-nos una altra vegada. Jo pens que allò més hermós és la llibertat. I no és el mateix el primer amor que tens, que et cases amb aquella persona i vas envellint amb ella, que fer-ho després. Però, vaja, això són opcions personals. Hi ha persones que no saben estar totes soles i altres, com jo mateixa, que valoren molt la seva independència o llibertat.

-Se solen criticar més les parelles de dones majors amb homes joves que a l'enrevés.

-Jo trob mal fet que això es critiqui. Pens que tant és una cosa com l'altra. Ara que jo no aniria amb un home més jove. Ni tampoc amb un vell. Estic molt bé així com estic. Tot això també depèn de cadascú. Hi ha persones molt joves que tenen un esperit o mentalitat de major i també n'hi ha d'altres grans que tenen un esperit molt juvenil.

-I què opina dels matrimonis entre persones de diferents ètnies o races?

-Tampoc no els crític. De fet en conec un i funciona de meravella, ara, sobretot amb els àrabs és un poc arriscat. Clar, jo crec que la diferència de cultura també pot influir en això. Una dona que es casi amb un àrab, amb els costums que

puguin superar l'home. Però la dona encara es troba lluny de poder tenir una igualtat total en el món laboral i en general a la societat.

-La societat actual encara no entén igual que un home tenguí moltes parelles o que les tenguí una dona. Vostè que troba?

-No em sembla bé. Personalment no hi estic d'acord. Jo no pens mai home o dona, pens "persones" i tan mal fet o ben fet està si ho ha fet un o una altra. Trob que és el mateix.

-Vostè deia abans que també ha canviat la situació de les "padrines" o "abuelas", la família. Com veu el tema de la tercera edat en el nucli familiar?

-Per a mi les residències sols són una solució quan la persona no es pot sostenir, però mentre no sigui així, pens que la família ideal és la que està integrada per una persona d'edat, un matrimoni jove i un nin petit.

tenen, també ho pot passar malament.

AVORTAMENT

-Ja hem parlat abans del divorci. Un tema més conflictiu és el de l'avortament.

-Sí. És ben cert que és més conflictiu. I jo som antiavortista, però pens que hi ha ocasions a les quals sí que es pot admetre l'avortament, per exemple a una violació o a una malformació d'un fetus. Ara avortar sols per no voler tenir aquest fill, no em pareix gens bé.

-I els anticonceptius?

-Sí. Jo crec que avui en dia, amb la quantitat de misèria que hi ha en el món, la planificació familiar és molt necessària. I això també evita haver d'arribar a l'avortament. Moltes vegades tot és qüestió de cultura i de tenir una bona informació.

Taula rodona entre **Francisco Julio Batle** (professor de recursos humans de la facultat d'econòmiques de la UIB)
i **Maria Salleras** (presidenta de Càritas Balears)

Dona, família i treball, equilibri inestable

per Magdalena F. Mulet

Indefectiblement parlar de la família ha dut els nostres convidats a parlar de la dona. La seva situació, el canvi de rol, en molts de casos aparent, que ha sofert en els darrers vint anys, és tal volta el que més ha fet trontollar l'estructura familiar tal com la coneixíem abans, sense que aquesta sigui excusa o motiu per tornar al passat. La dona, el seu nou paper a la societat i al món laboral i per tant la seva nova situació a la família fa que el model masculí també s'hagi de resituar, en l'àmbit privat, però també i sobretot en l'àmbit públic, perquè dona, família i treball són inseparables de tal manera que les relacions sociolaborals condicionen també una determinada forma de família... o viceversa.

ONA: *Té sentit asseure's a una taula per parlar de família a la societat actual, des del punt de vista econòmic i des del punt de vista social, que són els dos que vostès representen, té una funció la família a la societat actual?*

Salleras: Jo crec que sí té sentit, el que passa és que hauríem de determinar de quin tipus de família parlem. Nosaltres ens hi referim com a "nucli estable de convivència", perquè en realitat no es pot parlar de desintegració de la família en absolut, el que passa és que la família ha canviat en moltes d'ocasions la seva estructuració.

El que sí és cert és que per al desenvolupament personal, ara per exemple dels infants, és necessari un nucli d'acollida estable, i aquesta és una afirmació que faig a partir de l'experiència que tenim. Segons les dades de 1996 a Càritas de les famílies que atensem, més d'un vint-i-u per cent són monoparentals: de dones amb infants... hi ha qualche home, però molt pocs. Del que es tracta és de nuclis estables, que avui són considerats la "família", perquè tal com l'enteníem abans ja no existeix en moltes ocasions, el concepte no és que estigui canviant, és que ja ha canviat.

No sé el nivell econòmic com és, però el que és ben cert és que a nivell social les repercussions d'aquest canvi són impressionants: des del problema de feina per a la dona que ha de dur endavant uns infants, fins als problemes que tenen els infants com a conseqüència de no poder rebre tota l'atenció necessària, moltes vegades per qüestió de temps i que han de menester suport i reforços escolars. També sorgeix la necessitat de grups d'autoajuda per a les dones i tota una sèrie de noves demandes com a conseqüència de la desestructuració de la família tal com l'hem entesa fins ara.

Batle: A nivell econòmic els americans, que són els que tenen recursos per fer aquests tipus d'investigacions, ja se n'han adonat que és rendible enfocar el mercat a aquests nous tipus de nuclis familiars, sigui quin sigui el nom que reben. Monoparentals o persones que viuen totes soles..., és un segment molt profitós per a les empreses. En el sector turístic encara no s'han creat productes específics per a aquestes noves famílies però també es farà.

En general són focus susceptibles de consum i com a tals interessen el mercat.

Les empreses ràpidament s'adapten als canvis socials, i per tant és evident que un canvi a l'estructura social d'aquesta magnitud interessa i és estudiat pel mercat. A la família, ja que ara parlem d'aquesta, s'ha verificat un canvi important i aquest fet produeix una adaptació immediata del mercat. Les polítiques de màrqueting s'adapten als canvis i això és simptomàtic.

PERSONES TOTES SOLES

Salleras: Ha sortit el tema de les persones que viuen totes soles. Les dades de persones totes soles joves no arriben a Càritas perquè precisament s'independitzen normalment perquè es poden valer per elles mateixes.

Normalment el que més coneixem són les dades de persones majors que viuen totes soles, en moltes d'ocasions com a conseqüència d'un canvi en la concepció de la família i segons les nostres dades a nivell estadístics, el vint-i-u per cent de les demandes que es fan a Càritas és per part de persones que responen a aquest perfil: les persones totes soles solen esser

majors, i això també és com a conseqüència que les famílies no els acullen com abans, i tot això té uns costos socials, evidentment, però també econòmics, tot el tema de les residències, assistència social, etc... recursos que s'hi han destinar.

Batle: El que passa és que des del punt de vista econòmic aquest fenomen ha estat bo, entre cometes. Vull dir que segons els estudis aquesta independència genera nous consumidors.

Salleras: És molt trist.

Batle: Jo parl des d'un punt de vista estrictament econòmic, perquè també estic d'acord que és trist. Però és bo per al mercat. És un nou segment de mercat considerat molt profitós... i que quedi clar que no parlem de consideracions socials.

ONA: *La família ha canviat i obliga a canvis en el món laboral.*

Batle: Per a la inserció laboral i de gestió, la nova estructura de la família fa que per a la dona sigui més necessària la inserció laboral i en aquest sentit és positiu.

Salleras: Quan hi ha una ruptura familiar la dona es queda amb els infants, i aquesta dona endemés de tenir la càrrega familiar té molt més difícil que un home trobar feina, les empreses ho saben, perquè les càrregues familiars van en detriment del compliment amb la feina, sobretot si no hi cap tipus d'ajuda, guarderies, etc...

L'home culturalment i socialment no té aquestes traves.

Hi ha dades sobre els salaris socials que s'han tramitat des de la seva posada en funcionament, que corroboren que són les dones de manera majoritària les que els han demanat i una interpretació que en feim és que normalment l'home demana més les pensions de dret, mentre que quan hi ha un problema familiar i la dona és la que ha de recórrer en darrer extrem al salari social, les pensions no contributives, tot en gros són quaranta mil pessetes, que avui no basten per a res. I aquest fenomen que és social i familiar té repercussions a tots els nivells, perquè quan fas un programa de formació de reinserció etc... s'ha d'adaptar tot als horaris escolars, a les necessitats reals de les dones i de les famílies... clar, com si fos oferta i demanda.

ONA: *Els problemes aquests que comenta sorgeixen com a conseqüència d'una desintegració del nucli de convivència estable.*

Salleras: El que és pitjor és que molts dels problemes socials ara, no són els que pateixen gent en principi marginal, problemes amb els quals, per dir-ho d'alguna manera ja hi podíem comptar. Són sovint famílies "normals" que han viscut d'una manera completament integrada durant molts d'anys, i que com a conseqüència d'una desfeta familiar de cop i volta surten d'aquest circuit i a partir d'una ruptura matrimonial, posem per cas, la dona passa a patir una situació absolutament desintegrada que per a res no és comparable a la de l'home.

Batle: Però això és un incentiu per aconseguir una vertadera independència.

*E*l Centre Balear Europa consolidat a Brussel·les defensa els interessos de la nostra comunitat i, a la vegada, facilita a tots els interessats qualsevol informació relativa a la Unió Europea.

DEPARTAMENTS I SERVEIS DEL CBE:

Centre de Documentació Europea

Centre Europeu d'Informació Empresarial

EDI Awareness Centre

Departament de Relacions Exteriors

Departament de d'Estratègia Regional i Coordinació IMEDOC

INFORMAU-VOS AL CENTRE BALEARS EUROPA

Carrer Ramon Llull, 2, edifici "Sa Nostra"

07001-Palma de Mallorca, Balears - Tel. 71 73 74 - Fax 71 46 81.

Internet: cbe@bitel.es - X 400: S=CBE; O=Centre Balears Europa; P=CAIB; A=Mensatex; C=ES

DELEGACIÓ A BRUSSEL·LES

Avenue des Arts, 3, 4 et 5, 7ème étage - 1210-Bruxelles

Tel. 32 2 223 14 10 - Fax 32 2 223 25 24.

Internet: centre.balears.europe@skynet.be

COMISSIÓ EUROPEA

GOVERN BALEAR

Universitat de les Illes Balears

Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Mallorca e Ibiza

CAIXA DE BALEARS

CENTRE BALEARS EUROPA

Salleras: Mare meva, quina animalada!

Batle: Segons els estudis realitzats, els europeus opinen que el fet que la dona faci feina fora de casa seva, al màxim de possibilitats, sense renunciar a la progressió i a "full time", té una incidència negativa per als fills. I hi ha dades que diuen que una dona fa feina quaranta-dues hores a l'empresa i trenta-tres a casa seva, els homes quaranta-tres hores fora i dotze a casa seva. Són dades molt simptomàtiques.

Hi ha opinions molt formades -la del director general de l'OIT (Organització Internacional del Treball), per exemple- que creuen que fan falta més de cent anys perquè hi hagi igualtat entre homes i dones, millor dit, perquè es donin les condicions perquè hi pugui haver igualtat.

És trist però és realista, perquè no basta un canvi econòmic o laboral, sinó un canvi de mentalitat, de cultura. L'evolució és més lenta del que sembla en la superfície.

ONA: La incorporació de la dona al món de la feina no és d'ara, al món rural la dona sempre va estar integrada i fou posteriorment que deixà d'esser treballadora, al món urbà. Endemés perquè hi pugui haver un canvi de mentalitat s'han d'establir les condicions que el facin possible.

ACCÈS ALS CONEIXEMENTS

Batle: Durant molt de temps hi ha hagut un distint accés als coneixements. Ara hi ha les mateixes oportunitats per accedir als coneixements, de fet a les universitats el nombre d'homes i de dones sol estar equiparat, i fins i tot hi ha més dones. Però no així després, quan es fa la incorporació efectiva al món laboral perquè en els càrrecs de directius d'empreses no hi ha igualtat. I d'altra banda, endemés, tampoc no podem dir que l'accés sigui equiparat si ho miram per sectors, per exemple hi ha estudis, carreres, a les quals les dones no accedeixen. A la UIB, sense anar més enfora, les dones no escullen les carreres que tenen més futur. Telemàtica: de vint-i-cinc, trenta alumnes, que hi havia fa un any a tercer, només dues eren dones. Sí, hi pot haver traves a l'hora de "pujar" dins una empresa per qüestions de masclisme etc., però a l'hora d'elegir uns estudis realment hi ha pressió?, sembla que no, no almanco pressió directa, per tant es tracta d'una cosa més profunda, cultural i molt arrelada. Per què les dones no escullen d'una forma lliure?, perquè estan condicionades per estereotips, etc... La principal barrera de les dones d'aquí a vint anys estarà en l'elecció que facin avui, i en temes de tecnologia i d'estudis capdavanters, les dones no hi són tampoc a la universitat.

ONA: Aquesta presa de decisió pot estar supeditada a la pròpia estructura familiar?

Salleras: En moltes ocasions l'escola hi té molt a veure, perquè la transmissió que donen els professors, també és molt important per decidir els joves i les joves. Tot el que sigui corrent d'opinió té molta d'importància i molt més entre gent jove. La joventut sembla que s'hagi de menjar el món, però llavors sovint només recorren a quatre estereotips i sobretot no tenen maduresa.

ONA: I s'ha notat un retrocés o un canvi?, ara que es parla

del retrocés de la societat del benestar, que cada vegada es redueixen les prestacions i les ajudes?, la família, la dona, per què des que hem començat a parlar de família sembla que el tema ha derivat cap a la dona, la dona ha de substituir tot allò que no li dóna l'Estat de forma subsidiària podríem dir-ne?

Salleras: Jo crec que avui ja ens hem adonat que una estabilitat emocional i familiar, sobretot per als infants és molt important per prevenir futurs problemes i d'això ens hem adonam els que treballam amb marginats, i amb gent amb problemes de drogodependències, per exemple, i ho dic perquè prendre consciència d'això té conseqüències per a la família i per al món laboral fins al punt que una dona, o un home, que ja es comença a veure, quan ha de tenir un fill, per exemple, demana una reducció de jornada laboral. Però què passa?, que el treball cada vegada és més precari i l'empresa no vol assumir els costos socials, i sempre voldrà contractar altres persones que no tinguin aquests entrebancs. No podem considerar que per a una dona que té un fill, voler estar amb ell sigui un retrocés. Ara bé, la seva reincorporació al mercat laboral llavors serà més difícil i no és just que ella tota sola hagi de fer l'elecció i renunciar a la progressió laboral, etc...El que passa és que a la nostra societat la maternitat és una elecció individual.

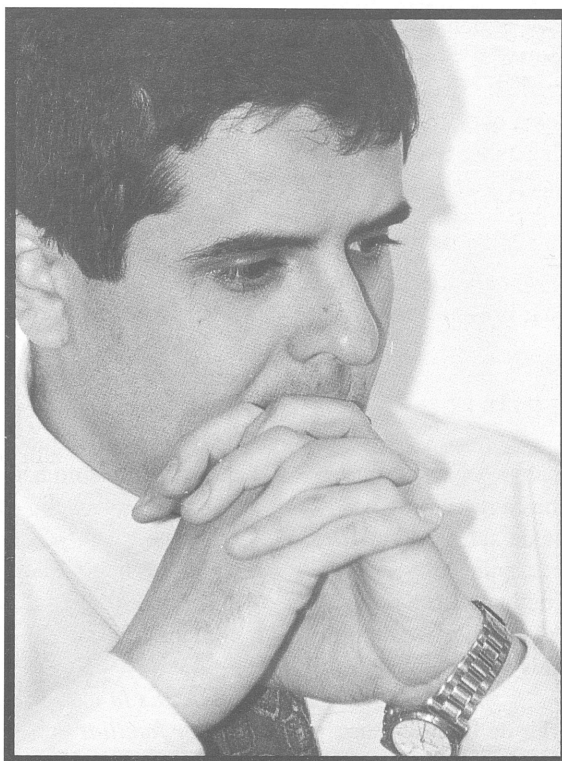
Però d'altra banda en la nostra tasca quotidiana veiem que molts de conflictes posteriors són conseqüència d'una falta d'atenció a la infància o d'una atenció poc adequada, i això fa pensar...

Jo no ho sé interpretar, però en tot cas hem d'esser prudents a l'hora d'interpretar què és un retrocés i que és un avanç.

Perquè prendre una consciència és un avanç de la persona. Això és ben segur.

Que una dona o un home torni a la llar per tenir cura d'un fill, per exemple, no em sembla un retrocés si ho ha triat, si ho pot triar, el que passa és que la situació no permet que aquesta sigui la conseqüència d'una elecció i d'una reflexió sinó una obligació, de la dona per altra banda, perquè no existeix altra possibilitat. Si a això hi afegim que a una societat tan materialista com la nostra la mesura de la llibertat i de la independència la dóna precisament el poder disposar d'uns doblers sense haver de demanar comptes a ningú..., clar són efectivament dues coses males de conjugar.

Batle: La precarietat, el desmuntament de l'Estat del benestar, que pot esser considerat com quelcom de negatiu, pot propiciar la integració de les dones, en el sentit que la dona ha de fer feina. Les parelles ja no es poden plantejar que només faci feina un perquè l'economia domèstica requereix dos sous, tot i que la gent consideri que és necessari tenir cura dels infants, etc...

Francisco Julio Batle

ONA: Però hi ha d'haver feina...

Batle: Aquest és un altre nivell del discurs. Jo parl a nivell de decisió. La dona s'ha d'integrar encara que sigui de pura necessitat.

Facilitar la incorporació de la dona al món del treball i després possibilitar la progressió són dos temes diferents i aquest segon ja és més difícil, és una tasca que s'ha de fer des de l'escola, és un tret general a Europa i Estats Units. Perquè als països escandinaus per exemple els càrrecs directius i polítics, etc..., estan molt equilibrats entre homes i dones, gairebé al cinquanta per cent, i de fet es tracta més que res d'una integració cultural.

Avui és un fet que les empreses consideren una sèrie de trets imprescindibles per esser efectiu en càrrecs d'autoritat: agressivitat, interacció verbal, agressivitat verbal, enfocament cap als resultats i no cap al procés, manco voluntat de revelar

informació, capacitat per no mostrar vulnerabilitat, negació de l'emocionalitat. I aquests són trets considerats, si més no socialment, com a propis dels homes. Jo no és que ho aprovi, no estic fent un judici, no dic que sigui o hagi d'esser així. Però el que sí és un fet és que aquestes característiques estan en la percepció de la gent i es consideren necessàries per accedir a un cert nivell de direcció.

ONA: Qui ho diu?

Batle: No es tracta de qui ho digui, és la percepció, de fet funciona així, evidentment és molt discutible.

Ara bé, també hi ha dones que poden tenir aquests trets.

Sallera: Jo no estic d'acord amb aquests plantejaments, en primer lloc la caiguda de l'Estat de benestar no ha facilitat la incorporació de res, en tot cas, per força els pengem i endemés com que no hi ha feina per a tothom les que ho tenen més difícil són les dones, perquè degut a la seva situació, en molts de casos personal, no poden estar disposades a tot. I avui a causa de la precarització el que volen les empreses és que el treballador estigui disposat a tot, a qualsevol hora, qualsevol dia, etc..., i si no ho fas tu ja ho farà un altre.

El fet que les famílies no disposin de serveis: guarderies, etc..., fa que "qualcú", i aquest "qualcú" són les famílies, i per tant quasi sempre la dona, hagi d'assumir aquest paper de "cuidadora", etc..., hi havia tota una sèrie d'ajudes, que ja estaven programades, però és que abans de tastar-lo ja es va desmuntar, l'Estat de benestar. Hi havia tota una sèrie de coses programades, que ja estaven experimentades a altres països que haguessin funcionat. Per exemple poder tenir ajudes estatals per als primers anys de la vida dels nadons, etc..

Batle: Jo no parl d'estar d'acord o no, simplement plantej una

realitat i en això s'ha d'estar d'acord perquè és constatar uns fets. La precarització i les condicions econòmiques dolentes és el que indirectament acaba amb les prestacions. I això fa necessari que dones i homes facin més feina que abans, si en troben, i només en aquest sentit dic que les dones i sobretot els seus homes, no poden plantejar-se deixar-les a casa.

ONA: *La família ha d'assumir el paper de nucli de solidaritat, davant el fet que es desmunta l'Estat de benestar?, ha d'assumir de manera subsidiària una tasca i responsabilitat que en els darrers anys no tenia?*

UNA SOCIETAT MÉS SOLIDÀRIA

Salleras: Jo no estic d'acord en aquell Estat de benestar que solucionava per exemple tots els problemes a nivell popular i que ha fet que es trencassin tota una sèrie de xarxes de la societat civil: veïns, gent que s'ajuda, etc..., aquestes xarxes mai no s'haurien d'haver romput, l'Estat de benestar havia de combinar i potenciar tot un entramat que ja estava establert i no ha estat així, la societat cada cop és més individualista i menys solidària.

Però torn al mateix, perquè no es pot parlar de família sense parlar del tema de la igualtat entre homes i dones, que ara homes i dones hagin de treballar tots dos no és una qüestió d'igualtat sinó de necessitat i clar, aquesta no és una argumentació vàlida, encara que el resultat pràctic, si tot els va bé a una parella, pugui ésser el mateix, és a dir que tots dos facin feina i en conseqüència tots dos tinguin obligacions a la casa. I tot això en el millor dels casos.

ONA: *La família patriarcal, se substitueix per una família més democràtica?*

Salleras: No se substitueix, ja s'ha substituït. Tot i això la família ha d'ésser una jerarquia, democràticament establerta, però els infants han de tenir uns límits, uns criteris, perquè forma part de la formació.

Batle: La família patriarcal ha passat a la història, però també és cert que la dependència els fills cada vegada és majors, per qüestions que vénen establertes per una situació econòmica determinada. Els joves no tenen feina estable, per tant no tenen la possibilitat d'emprendre projectes com és ara comprar un habitatge... i queden a casa. Jo no som sociòleg però pens que en el fons no han canviat moltes coses quant als rols que tradicionalment dins una família s'atribueixen a uns i altres. Hi pot haver més consens però és maquillatge. El canvi perquè sigui real hauria d'ésser més profund, si no hi ha independència econòmica difícilment n'hi ha, i això passa tant a la dona com als fills.

ONA: *És la manca de treball que fa que els fills no abandonin la llar familiar amb totes les conseqüències que això implica?*

Batle: El mercat, que sempre va per davant, té molt en compte tots aquests condicionants, en termes de "consumidors" el mercat es dirigeix de cada vegada més cap als individus i no cap als nuclis, perquè han canviat els patrons de consum i això ho dic perquè des del punt de vista econòmic el fet que els

Del 30 de maig al 8 de juny

XV Fira del Llibre'97

Horari:
De 10 a 21h

PASSEIG DEL BORN
Palma de Mallorca

**Vine a la Fira,
hi tens molt
a veure**

joves quedin a ca els pares el que fa és encalentrir l'economia de consum, perquè els joves no necessiten estalviar els doblers, o invertir-los en un pis, per posar un exemple, el que fan es gastar-los, "consumir", i això afavoreix l'economia de consum.

Els coneixedors del màrqueting ho han estudiat bé. El fet que hi hagi manco fills i que la interacció social amb la resta de la família sigui menor fa que la gent tenguí una visió més única de si mateix, i en termes de consum això, i es veu ben clar als anuncis, es tradueix en més autocomplaença, i això beneficia per exemple el turisme, perquè es gasta més.

Ara bé, vull dir en tot moment que no faig valoracions des del punt de vista psicològic o social, només constato uns fets.

COSTOS DE LA MATERNITAT

ONA: *L'empresa com encara avui el cost de la maternitat?*

Batle: Les empreses, i això és una evidència, no estan interessades en dones en edat "fètil" per dir-ho de qualque manera. L'actual legislació els ho "facilita".

L'empresa no vol assumir uns costos que creu que no són seus sinó socials, amb els quals creu que no ha de carregar com a empresari.

A Espanya hi ha una cadena hotelera DNH que ha arribat a la conclusió que la dona és més efectiva i millor treballadora, i té moltes dones directores. O ATT que és una multinacional on el 47% de directius són dones. Han posat en marxa programes per acabar amb el patriarcat i han fet planificacions de carreres per a les dones, fins i tot feren discriminació positiva. Tenint en compte les perspectives de maternitat de les dones i una vegada planificat tot això la maternitat pot no resultar tanta rêmora, si hi ha voluntat d'integrar les dones, els costos poden no ésser molt greus però s'ha de planificar. En tot cas parlem d'un cas únic.

ONA: *L'empresa mallorquina és masclista?*

Batle: Jo crec que sí. Jo tenc companyes molt brillants que estan a bancs i ho tenen molt cru, per arribar a directores, per exemple.

Salleras: Les professions estan estratificades per sexes i no hi ha cambres de pisos, per exemple.

ONA: És que, tal volta la governanta tampoc no en voldria.

Salleras: És que el masclisme no és exclusiu d'homes. Gran part és degut a les mateixes dones, és una qüestió cultural que afecta homes i dones.

Maria Salleras

A nivell de treball social la majoria són dones. A Càritas ara som cinquanta-dos contractats entre els quals hi ha sis homes.

I jo som la primera dona directora que ha tengut Càritas, tot i que la major part de treballadores de l'empresa sempre han estat dones.

RELACIONS INTERGENERACIONALS

ONA: *La família condiciona la dona?*

Salleras: La família és ambivalent perquè hi ha un llastre a nivell cultural però la família permet madurar i créixer com a persona. El nucli familiar és un punt de referència molt important des de la perspectiva de la psicologia de l'individu.

D'altra banda el trencament de la família, que passa a estar constituïda

per pares i fills, fa que aparegui un nou problema, que no és nou avui per a ningú: és la soledat de les persones majors. És un fet molt fort. I d'això sí que Càritas té dades i coneixement, per desgràcia.

Gent que ha viscut una vida normal pot acabar en la indigència perquè les pensions no basten i perquè per qüestions fins i tot d'espai físic no poden ésser acollides a les cases dels fills. És gent normal, vull dir que no han viscut la seva vida adulta dins la marginació. La soledat és un problema de primera magnitud i no és una qüestió econòmica en molts de casos, s'hauran de potenciar els projectes intergeneracionals.

Ara el Patronat de l'Habitatge de l'Ajuntament de Palma ha dut endavant un projecte que és molt maco i que consisteix en una residència de gent gran que tindrà apartaments individuals on podran viure amb un fill o un nét, gent jove, amb uns serveis comuns de neteja, bugaderia, menjador i serveis sanitaris bàsics. Els joves no podran mantenir l'habitatge en cas que la persona major mori. Al mateix pati també s'han construït habitatges per a gent jove, i per a disminuïts... això afavorirà la convivència entre generacions... famílies. Ara que la família en la qual vivien diverses generacions s'ha trencat, s'ha de potenciar la interrelació entre generacions perquè el seu trencament ha tengut conseqüències molt greus.

Batle: La mercantilització de la vida de cada vegada és més forta i això repercuteix a tots els nivells.

L'economia no és un aspecte aïllat de la vida, perquè hi ha interrelació: economia, sociologia, societat, en definitiva no són aspectes que puguin anar per separat. I la família participa de tots aquests aspectes, és nucli econòmic, social, d'interessos comuns etc...

Si no canvia el sistema econòmic tot això no canviarà i aquest sistema econòmic ha estat creat per no ésser canviat.

Objectiu: garantir les pensions

Entrevista a Antoni Comas

per Antoni Oliver

Antoni Comas, director provincial a Balears de la Tresoreria de la Seguretat Social, opina que el sistema de pensions i protecció social està garantit, encara que tal vegada seran necessaris petits retocs. El denominat Pacte de Toledo sobre la reforma de la Seguretat Social és, ara per ara, suficient per garantir la continuïtat del sistema, el que passa és que de cara al futur tal vegada s'hauran d'augmentar en algun punt les

cotitzacions. Les prestacions no contributives han de tenir un finançament via impostos generals per alliberar el sistema actual d'aquesta càrrega, en certa manera, és una de les solucions a la crisi que es preveia de cara al segle XXI. Creu que cada país té el sistema de seguretat social producte de la seva història i que pensar a introduir canvis radicals és no tocar de peus a terra i fer ciència ficció.

-Quantes pensions es paguen en l'actualitat a Balears?

-A l'Institut de la Seguretat Social i a la Tresoreria disposam d'unes dades importants que ens donen la referència del volum de la nostra gestió i l'assumpció dels compromisos, aquestes dades es lliuren a la Comissió Executiva Provincial on hi ha representants de l'Administració, dels sindicats i de les associacions empresarials. Per contestar la pregunta concreta puc dir que a febrer de 1997, hi havia quant a pensions contributives, un total de 137.366, és a dir, pensions reconegudes en funció de la cotització. D'aquestes pensions 68.310 corresponen a jubilació, 31.181 a invalidesa i 34.161 a viduitat, a orfandat 3.474. Aquest seria el gran resum, però s'hi han d'afegir la incapacitat temporal i la maternitat i la gran partida que suposa la prestació de l'atur. Tresoreria, com a caixa única, fa de servei comú de les entitats gestores, és a dir que paga, a nivell provincial i nacional, mitjançant les entitats financeres, totes les pensions i les prestacions econòmiques, inclosos l'atur i els serveis socials.

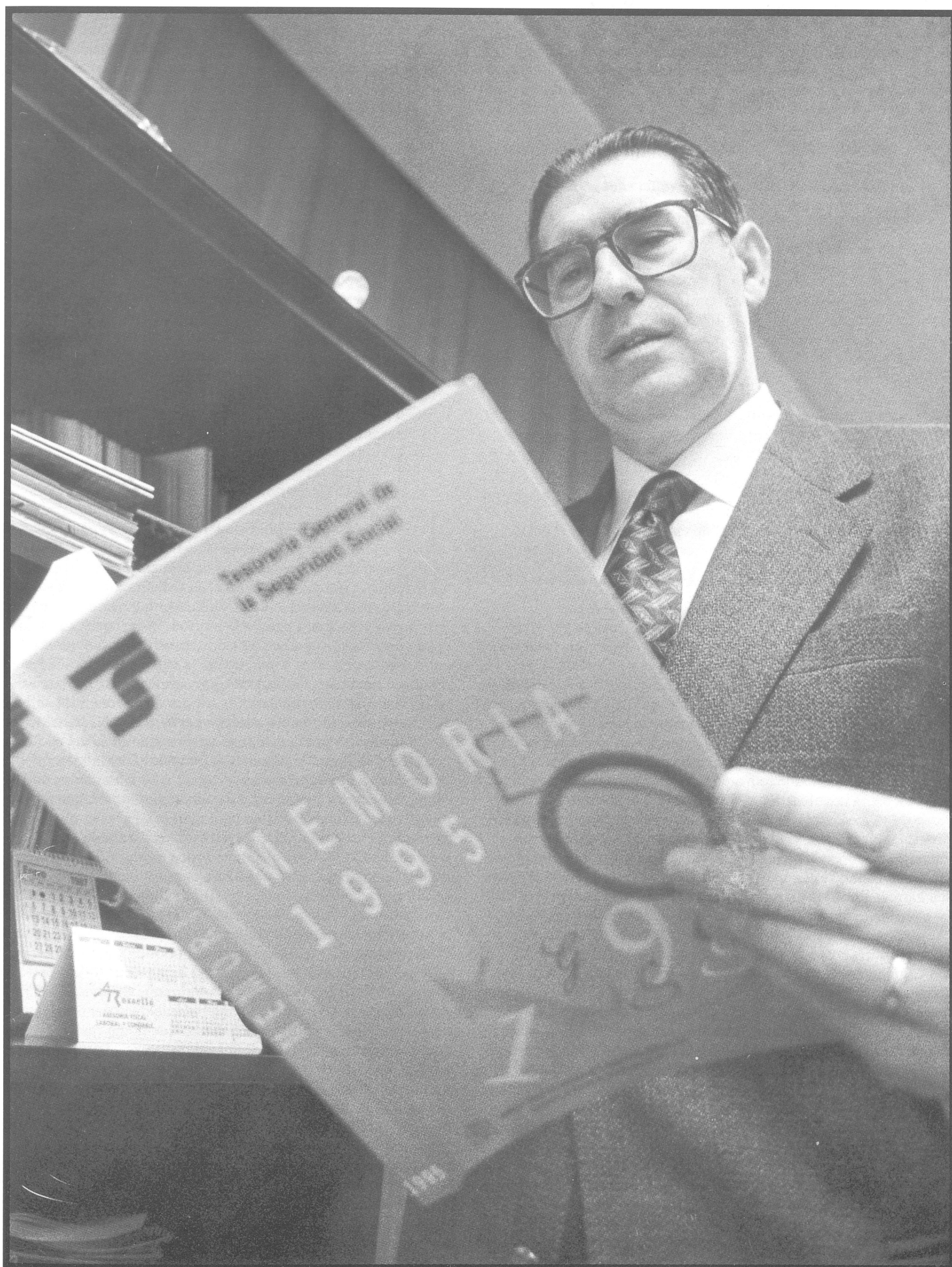
-Cap on va i com va aquest sistema de seguretat social?

-Bé, el nostre sistema té un nombre important de pensions, a nivell nacional es donen més de set milions de pensions. Això no vol dir set milions de pensionistes, perquè hi ha persones que tenen més d'una pensió, per exemple la de jubilació i viduitat que són perfectament compatibles. Aquest nombre és propi d'un sistema de seguretat social antic. Nosaltres tenim un sistema de protecció que data de 1900 quan s'instaurà l'assegurança d'accidents. No obstant això, el sistema actual neix l'any 1940 amb l'assegurança social obligatòria i més endavant el mutualisme laboral i l'any 1967 es transformà en l'actual Seguretat Social. Com a conseqüència d'aquesta antiguitat s'han acumulat un gran nombre de pensions.

-Quina seria la característica del sistema de seguretat social a l'Estat espanyol?

-En relació al dret comparat el sistema espanyol es caracteritza perquè l'accés a la prestació és fàcil, els requisits no són complicats. No és que siguin fàcils del tot, però són accessibles i això genera un gran nombre de prestacions. Una cosa distinta és si aquestes pensions són suficientment contributives, equitatives a l'esforç fet o suficients, amb això mai no ens posaríem tots d'acord perquè les perspectives són molt diferents. Per exemple, s'exigeixen quinze anys de cotització per cobrar la jubilació, això amb una vida teòrica laboral fins als seixanta-cinc anys. Ara estam a un procés de substitució de pensions antigues, quan s'extingeixen per mort, per les noves, que són més elevades. També s'han de tenir en compte els factors demogràfics, la població té més esperança de vida, això fa que el sistema s'hagi plantejat, en període recent, dues vegades, com es podria racionalitzar per consolidar-se. L'any

Antoni Comas Barceló va néixer a Palma l'any 1945. És llicenciat en dret per la Universitat de Saragossa i en filosofia i lletres per la Universitat de les Illes i graduat social per l'Escola de Barcelona. L'any 1965 ingressà al servei de Mutualisme Laboral, i accedí posteriorment al cos tècnic amb al número u de la seva promoció. Des de 1970 té la categoria de cap superior de l'Administració. Ha estat secretari general de la CTC a Balears (1971-1974) i secretari provincial de Mutualisme Laboral. Des de 1979 va ser sotsdirector provincial de l'Institut Nacional de la Seguretat Social. Des de novembre de l'any passat és director provincial de Tresoreria de l'INSS.

85 es va fer la llei de pensions, i ara a partir de 1997 s'ha entrat en una nova etapa. Segons els estudis i les projeccions de les actuacions fins l'any 2010, es posa de manifest que el sistema és viable i d'altra banda que s'han de fer una sèrie de modificacions, en funció de les circumstàncies econòmiques, perquè el sistema estigui equilibrat.

EL PACTE DE TOLEDO

-Aquí arribam al Pacte de Toledo que va fer una sèrie de propostes de reforma de la Seguretat Social.

-Aquest pacte ha donat lloc al Projecte de Llei de Consolidació i Racionalització del sistema de Seguretat Social que exposa d'una forma articulada les conclusions del Pacte de Toledo. La Seguretat Social continua el seu camí i el camí és cercar la seva pervivència. Tota la doctrina sobre el tema posa de manifest que un sistema de benestar es basa en dues coses: la voluntat política i els recursos econòmics. Les previsions d'atur, de futures actuacions i de despesa, ens fan pensar en una viabilitat, si bé amb alguns retocs, que no són gaire importants. Tal vegada d'aquí uns quants anys se n'hagin de fer alguns més i si es confirma que les perspectives econòmiques són bones, tal volta hi haurà més alegria dins el sistema i a moments difícils alguna restricció.

La seguretat social és una autèntica conquesta del segle XX i no és un fre al desenvolupament, sinó tot el contrari, la protecció que es dona a un sector no és un impediment per desenvolupar aquest sector, sinó un estímulo i d'això se n'han adonat ara els nord-americans.

-Quines modificacions es fan en el Pacte de Toledo per garantir les prestacions socials?

-La primera recomanació, que després es veu reflectida a l'Avantprojecte de llei, és que a l'horitzó de l'any 2000 hi hagi una separació entre les fonts de finançament de tot el sistema de la Seguretat Social, tant de la part contributiva com de la no contributiva. Al llarg dels anys, a Espanya la Seguretat Social ha anat assumint a poc a poc competències que són pròpies de l'Estat. L'objectiu és que tota aquella protecció de caire universal, és a dir, a la qual tenen dret tots els ciutadans pel fet de ser-ho, i no perquè estiguin d'alta a la Seguretat Social, sigui finançada per l'Estat via impostos. Aquí va inclosa tota l'assistència sanitària de serveis comuns, i contingències comunes, els serveis social i el capítol de la protecció per tenir un fill al seu càrrec, fins i tot el complement de les pensions. Fins ara si no s'arribava a la quantitat mínima era la Seguretat Social la que pagava. El que es pretén ara és que tot això ho pagui l'Estat. Tota la resta de prestacions econòmiques: invalidesa, mort, jubilació, accident de treball i assistència sanitària... serien a càrrec de la Seguretat Social. Aquesta és la principal modificació. La part contributiva estricta es descarrega d'una sèrie de coses que en el fons no li corresponen i això fa que hi hagi un millor finançament del que hem d'assumir. La Seguretat Social ha donat crèdits laborals, ha finançat universitats laborals, beques, però el que és normal és que les beques les doni el Ministeri d'Educació i els crèdits les entitats financeres. Si l'assistència sanitària ha d'esser universal i no pel fet que el treballador estigui assegurat, ha de tenir un finançament diferent, via impostos i no via quotes. Encara hi ha una part important en el pressupost de 1997 que és via quotes, però això ha d'acabar entorn a l'any 2000.

-Quines altres mesures s'han pres?

-Les altres modificacions afecten la jubilació i l'orfanat i, en el fons, no són mesures massa restrictives. En referència a la jubilació es manté la idea que per tenir dret a pensió bastaran quinze anys de cotització al llarg de tota la vida laboral. Fins i tot, un requisit específic que és tenir en compte els dos darrers anys del vuit, és a dir, una carència qualificada, específica, amb la idea d'aproximar unes cotitzacions, seran a partir de 1997 dos anys dels darrers de, és a dir que hi haurà més possibilitats. A partir de gener de 1998 seran dos anys dels darrers quinze i encara es donaran més facilitats, això és un canvi positiu. Enfront d'aquesta modificació positiva també s'ha de dir que s'incrementa el període d'obtenció de la base reguladora. Ara es calcula amb la mitjana dels darrers vuit anys, dels quals els darrers vint-i-quatre mesos corresponen a les cotitzacions nominals, és a dir, a les quantitats ingressades i els anteriors s'actualitzen en funció de l'Índex de Preus del Consum (IPC). Això dona una quantitat. A aquesta quantitat se li aplica un percentatge en funció dels anys de cotització del treballador. Aquest període de la base reguladora, i així està pactat amb els sindicats, s'incrementarà progressivament fins arribar en els quinze anys, amb un període transitori. El 97 la base reguladora seran nou anys, el 98, deu, el 99, onze el 2000, dotze, el 2001, tretze i el 2002, quinze, i en principi això serà indefinidament.

RECONÈIXER L'ESFORÇ DE LES COTITZACIONS

-Per què es dona aquest increment de la base reguladora?

-Doncs perquè es vol donar una resposta en forma de pensió als autèntics esforços que ha fet el treballador amb la seva cotització, deixant de banda la solidaritat que ja ve per la via dels pressupostos de l'Estat, via impostos, es vol que la pensió sigui el resultat final d'aquest esforç contributiu i, evidentment, com més mesos s'incrementa la base reguladora més sostingut ha d'esser l'esforç. Perllongar el període no determina que baixi la base reguladora, sempre que s'actualitzi amb l'IPC autèntic que són els estimats per l'Institut Nacional d'Estadística. Es pot demanar, si vostè agafa un salari de fa deu anys i en fa una mitjana amb l'actual, baixa la mitjana?, però el salari de fa deu anys no s'agafa així, sinó que es multiplica per un coeficient ics i una quantitat nominal de cent mil pessetes es converteix en cent vuitanta, és a dir, que ampliar la base no implica que la base final hagi de ser inferior, tampoc no és un argument que vulgui dir que ha d'esser superior, simplement sostinguda. El que passa és que en allargar el període donam oportunitat que al llarg d'aquests quinze anys no hi hagi hagut cotitzacions i això sí que realment és un factor que disminueix la base. Si el treballador ha estat en un règim en què no hi ha hagut obligació de cotitzar a la Seguretat Social, integra aquesta llacuna, amb la base mínima de cotització d'un treballador major de divuit anys. Si per exemple un treballador té una base de dues-centes mil pessetes i, a l'any 97, hi ha uns mesos que no ha cotitzat, no es pot agafar la base de dues-centes mil pessetes, simplement perquè no ha cotitzat, i això s'integra amb una base mínima que és, enguany, 77.730 pta. Això significa que la mitjana disminuirà. En ampliar el període hi ha més possibilitats que apareguin aquestes llacunes de cotització, en especial a províncies com Balears on hi ha una activitat econòmica un tant estacional. Es poden completar aquests períodes, per exemple, en prestació d'atur, que cotitza, o mitjançant la base mínima o el conveni especial, en definitiva hi ha una sèrie de solucions. Si en canvi el règim és autònom o de treballador del mar, doncs s'han d'integrar amb zero, no es posa ni tan sols la base mínima i això pot fer que la mitjana sigui més baixa. El

treballador ha de tenir la consciència que els darrers quinze anys han de ser de cotització sostinguda. Que hi hagi unes bases de cotització cada mes influeix d'una manera decisiva en la quantia de la pensió, aquest seria el principal component d'aquest aspecte de la reforma.

-Hi ha altres aspectes que es modifiquen quant a jubilació?

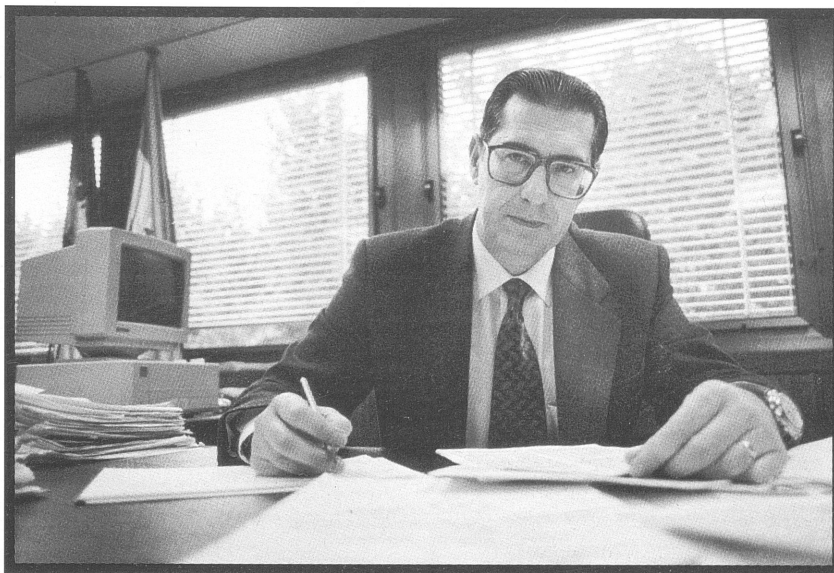
-Es modifica l'escala de percentatges per accedir a la pensió de jubilació. Ara, quinze anys de cotització generen un seixanta per cent i progressivament, després, cada any augmenta un dos per cent. És a dir quinze anys un seixanta per cent, setze, seixanta-dos, etc. Fins que s'arriba als trenta-cinc anys que és un cent per cent. Aquesta escala es modifica i quinze anys només donaran dret a un cinquanta per cent, baixam deu punts, i cada any successiu s'incrementa en un tres per cent, fins arribar a vint-i-cinc anys en què s'arriba a un vuitanta per cent i a partir d'aquí l'escala continuarà igual com ara, augmenten un dos per cent fins arribar als trenta-cinc anys quan es té dret a un cent per cent. El que té de bo la nova escala és que també permet arribar al cent per cent, en els trenta-cinc anys, el que fa és llevar percentatge als treballadors que tenen els períodes mínims de carència per obtenir la pensió. La pensió es calcula sobre la base reguladora multiplicada per un percentatge que en jubilació va en relació als anys de cotització, en invalidesa segon el grau d'incapacitat, un cinquanta per cent si és total, un vint si és qualificada i si és absoluta un cent per cent i una gran invalidesa un cent cinquanta per cent. En el cas de viduitat un quaranta-cinc per cent i d'orfanat un vint per cent. Sempre aplicant una base reguladora, però no sempre igual. En jubilació la base reguladora són vuit anys i en viduitat vint-i-quatre mesos, per exemple, i es pot triar els darrers set anys. És a dir que és una base molt real, perquè és més pròxima, amb orfanat igual. Quant a accidents de treball és el darrer any de cotització o el darrer dia de salari. S'incrementa el període per obtenir la base reguladora, però en jubilació, en invalidesa es mantenen i el Pacte de Toledo no parla per a res de la base reguladora d'invalidesa.

REVALORITZACIÓ GARANTIDA

-Es canvien altres normes quant a pensions de jubilació?

-Hi ha un altre canvi positiu. Per exemple si una persona quan es jubila té més de quaranta anys cotitzats, que no és que sigui freqüent però n'hi ha, en aquest cas el coeficient reductor que ara és del vuit per cent passarà a ser del set. Suposem que ara un treballador tengui quaranta anys i no vol esperar als seixanta-cinc anys, si té quaranta anys cotitzats se li aplica una reducció menor per any. No és que sigui una millora molt important, però és una millora. En el cas d'orfanat es perllonga el dret a la prestació. En l'actualitat aquesta prestació s'extingeix en els devuit anys, amb excepció que el beneficiari està incapacitat per a qualsevol classe de feina. Ara aquesta pensió no acaba als devuit anys de tal manera que si no fa un treball lucratiu la pensió no acaba fins als vint-i-un anys si és orfanat simple, de pare o de mare i fins als vint-i-tres si és de pare i mare. Hi ha una altra norma que afecta les quanties mínimes de la pensió de viduitat. Avui en dia es distingeix entre menys de seixanta anys, entre seixanta i seixanta-quatre i a partir de seixanta-cinc. Ara hi haurà una equiparació de la quantia mínima entre les persones de menys de seixanta anys i

les d'entre seixanta i seixanta-quatre anys, i també dependrà del nivell d'ingressos i de les càrregues familiars. La revalorització està garantida segon l'IPC previst. Si hi ha una desviació es donarà una paga per diferències i si la previsió no es compleix es descomptarà en properes revaloritzacions. Ara hem fet una previsió de revalorització del 2,6 que és la previsió de l'IPC per a 1997. Pot passar que la inflació sigui d'un tres per cent i el compromís és que a la primera liquidació de l'any següent es paga la diferència. Si és el cas contrari no li reclamam el que ha cobrat, sinó que es descompta de la

propera revalorització. Es tracta de cercar un sistema de revalorització segon el ritme de l'economia.

-Vostè ha apuntat abans el problema: cada vegada hi ha més esperança de vida, és a dir, més prestacions i, per problemes econòmics, cada vegada menys cotitzants. Pot aquest fet fer entrar en fallida el sistema?

-La piràmide de població, en vista que no hi haurà cap "baby boom" no és massa favorable, però no posa de manifest problemes seriosos. En primer lloc perquè el sistema de seguretat social sense augmentar el nombre de cotitzants, fins i tot baixant aquest nombre, té distins recursos per obtenir la recaptació necessària. L'any 95 el punt de la cotització eren 204 mil milions. Quan es discuteix entre les representacions empresarials que s'ha de baixar el punt de cotització vol dir que si es cotitza un 28,3 si es cotitza un 27,3 deixa de cobrar 204 mil milions i si s'augmenta un punt serien 204 mil més, això, l'any 95, avui serien probablement 212 mil milions. Aquests dos-cent mil milions es reparteixen entre totes les empreses i els treballadors. Si hi ha molts de cotitzants es pot baixar el tipus i si n'hi ha pocs es necessita un esforç superior. A la fi el que hem de pensar és que el pressupost de la Seguretat Social ha de ser d'equilibri zero. És a dir, que s'ha de recaptar el necessari per pagar les pensions, l'atur, etc. A partir d'aquí hem de veure quantes empreses hi ha que cotitzen i aconseguir l'equilibri dels pressuposts. Els economistes, llavors decidiran si es baixa o puja mig punt. Que hi hagi més o menys cotitzants influeix, però per incrementar els ingressos no tan sols hi ha com a única alternativa que hi hagi més cotitzants. Hi ha mecanismes purament aritmètics que d'acord amb les possibilitats econòmiques del país permeten obtenir una bona recaptació. La Seguretat Social té unes grans xifres similars a les del pressupost de l'Estat.

-O sigui que està garantida la protecció?

-Endemés tenim la sort a aquest país que totes les forces polítiques estan d'acord que s'ha de mantenir el règim de l'Estat del benestar. Es pot continuar segons la marxa de l'economia. Per exemple, si hi ha una conjuntura econòmica més favorable es poden rebaixar cotitzacions i si és menys favorable, tal vegada s'ha de fer algun altre retoc o dificultar un determinat requisit per accedir a la prestació.

-Quant als medicaments, també les paga la Seguretat Social?

-El reconeixement del dret de l'assistència sanitària el fa l'INSS. La Tresoreria no només fa l'acte administratiu d'incloure el treballador al règim, sinó que també li reconeix el dret a l'assistència sanitària. Ara, la prestació de serveis el fa l'Insalud.

-Quant al finançament?

-Hi ha una part molt important que ve del Pressupost General de l'Estat i encara una altra part important del pressupost sanitari ve de les quotes de la Seguretat Social que recapta la Tresoreria.

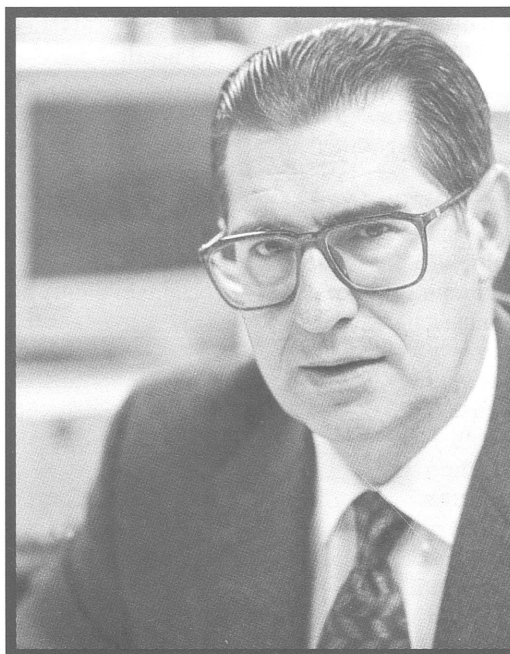
-Els doblers per pagar les medecines dels assegurats pensionistes d'on surten?

-La prestació farmacèutica que es dona a un accidentat de treball, a un malalt crònic o una malaltia professional, a una invalidesa provisional i a un pensionista no paga res. El cost íntegre el paga el sistema que es finança com he dit, part del Pressupost General i part de les quotes de la Seguretat Social. Ara, en cas d'un treballador que té una malaltia comuna o accident no laboral, en aquest cas es paga un quaranta per cent i hi ha altres medicaments que només paguen un deu per cent. Ara estam en el camí que aquesta assistència sanitària la pagui l'Estat i tot el que sigui assistència de caire universal i no contributiva. Tots els serveis sanitaris han d'esser no contributius.

EL RÈGIM D'AUTÒNOMS

-Passem a un altre tema, quants de treballador en règim d'autònom hi ha?

-Balears té un percentatge significatiu de treballadors autònoms. En dades de febrer, per exemple, un mes no molt favorable, perquè som a una economia estacional, hi havia 65.375 autònoms. En el règim general el mes de febrer hi havia 186.249 treballadors a un total de 29.703 empreses. Això s'ha de complementar amb altres règims, per exemple l'agrari amb 2.365 i agraris autònoms 5.110 i de treballadores de la llar contínues 2.631 i discontinúes 1.093. De la mar, dir que hi ha 2.162 treballadors. No obstant això, febrer és un mal mes per agafar referències, és millor un final d'any. Tenim una mitjana de 208.804 treballadors, ni són els 177 mil de febrer ni els 245 mil de juliol, però la mitjana és de dos-cents mil al règim general. El febrer no és indicatiu.

-No és el règim d'autònoms menys avantatjós que el règim general?

-Això és una impressió que va existir durant una època quan es podria dir que efectivament era així. Però des de l'any 1985 la realitat no és així. Els autònoms tenen pràcticament tots els avantatges del règim general i no els seus inconvenients. Es tracta d'un règim que permet a l'assegurat fer una protecció a mida. Es pot triar la base de cotització i es cotitza pel mateix tipus, el 28,3, que el règim general. No es té prestació per atur, però tampoc no es cotitza i amb això s'estalvia un 7,8 per cent. Tampoc no es cotitza pel Fons de Garantia Salarial, tampoc no es tendrà la protecció, però el Fogasa no es va inventar per als autònoms ni tampoc per a Formació Professional, però a un treballador autònom tampoc no li donarem curssets de la seva activitat ja que és ell qui

l'organitza. Si bé és veritat que no té protecció per accident de treball, també s'ha de dir que la protecció la té i la pot tenir protegida en una mútua laboral o mitjançant l'INSS. Dir que el règim autònom és un règim de protecció insuficient correspon a un altre temps. Avui en dia la jubilació pràcticament és la mateixa, ara no hi tantes modalitats perquè no s'adapten.

-Resumint, les pensions estan garantides?

-Jo ho dic algunes vegades: qualcú pensa que es pot acabar l'Estat del benestar. És impensable que un polític digui: "ja no pagarem pensions". El sistema americà és molt semblant al nostre exceptuant la generalització del sistema sanitari.

-Fa anys el ministre Solchaga va proposar un pacte entre empresa i treballador per a les pensions i la Seguretat Social només actuaria de gestor d'aquest fons.

-Crec que el sistema té l'anclatge que té. No és el mateix partir de zero o tenir un sistema que té unes hipoteques, és a dir, que s'han de pagar unes pensions i hi ha unes obligacions que estan en curs d'adquisició. No es pot dir a un treballador: "no li pagarem la pensió". I si un treballador ha cotitzat trenta anys pot demanar-se, "què passa amb els seus anys de cotització?". És tan important garantir el valor d'aquestes quotes com pagar unes pensions. Pagar les pensions són pessetes d'avui i per a un home de cinquanta anys el problema seran les pessetes d'aquí deu anys. No tan sols s'han de tenir en compte els drets ja realitzats, sinó allò que es va fent, els drets en curs d'adquisició. Feim convenis amb altres països garantint aquests drets, vivim a un món en què, si no hi ha un crac econòmic mundial o local, està garantit.

-A França hi ha un altre sistema, semblant al que proposava Solchaga.

-No hi ha cap sistema igual, això s'ha de dir, perquè a cada país el sistema de seguretat social és el producte de la seva història i a poc a poc ha anat confluint en segons quins aspectes. Fer grans canvis dins el sistema són més aviat ganes de fer ciència ficció i s'ha de tocar de peus a terra. El que s'ha de fer és, com els bons navegants: adaptar-se a les circumstàncies de cada moment.

La Clau d'ONA

PER ENTENDRE EL PRESENT, PER OBRIR EL FUTUR

Les Balears se citen amb el desenvolupament sostenible

El túnel i l'aeroport, les darreres grans infraestructures del segle

(pàg. VIII)

El nombre de turistes s'acosta als nou milions

(pàg. IX)

Les Balears se citen amb el desenvolupament sostenible

En els dos darrers mesos -març i abril- s'han celebrat a les Illes tres esdeveniments internacionals relacionats amb el desenvolupament sostenible a la Mediterrània o a les regions insulars europees: el "workshop" de Can Tàpera, la conferència de Calvià i l'encontre de regions insulars de Menorca. Endemés el maig tindrà lloc a Palma la reunió de la comissió que redacta el Pla d'acció del Mediterrani per a les Nacions Unides. No és cap casualitat. En tots els casos hi ha un objectiu comú: fer compatible creixement econòmic amb preservació del medi ambient.

Palma, la comissió de les Nacions Unides que redacta el Pla d'acció de la Mediterrània s'haurà reunit a començament de maig, un cop aquest número d'ONA ja s'hagi tancat.

Tanta coincidència de seminaris, conferències o reunions d'alt nivell sobre un tema aparentment comú, com és el desenvolupament sostenible, ofereix una lectura teòricament positiva entorn a la conscienciació de la societat balear, o si més no dels seus dirigents, sobre la necessitat d'impulsar polítiques de desenvolupament que siguin sostenibles de bon de ver. Però no tot són imatges optimistes. El punt de partida dels diferents encontres és una realitat, la de les Illes Balears, que tot i tenir aspectes molt avantatjosos respecte a altres regions mediterrànies o insulars, presenta un balanç mediambiental negatiu o que, com a mínim, ha ultrapassat els límits d'allò que permetien els recursos naturals.

Totes les administracions participen a la Conferència de Calvià.

S.V.

Ha estat un trimestre molt intens. Les conferències de Can Tàpera, Calvià i Menorca han tengut un contingut divers, tot i que el fonament era comú: la defensa d'una harmonia entre els processos econòmics i l'ecologia. Tot i això hi havia interessos diferents, encara que no divergents. Per una part és patent l'interès de les Illes Balears per protagonitzar esdeveniments d'aquest tipus que poden influir, a través de les conclusions, sobre els organismes internacionals, ja siguin els estats de la Mediterrània, la Unió Europea o les Nacions Unides en el moment de dissenyar les polítiques econòmiques. A Can Tàpera parlaren, sobretot, els científics. A Calvià vàrem poder escoltar com els poders locals i regionals reclamaven un paper polític rellevant en la presa de decisions que els afecten directament. A Menorca les sessions estaren predeterminades per la pretensió de les illes europees que la reforma del Tractat de Maastricht reconegui el fet diferencial insular. Finalment, a

CRÉIXER O PROTEGIR

Ho va reconèixer fins i tot el president Matas a la inauguració de la conferència internacional de Calvià quan, després de fer un elogi a la generació que ha creat la situació actual per haver sabut reconvertir una terra d'emigració en la comunitat espanyola de major renda per capita, va afirmar textualment que "totes les regions riques del món tenen el seu traster". Segons Jaume Matas no hi ha indústria contaminant a les Balears, ni conflictes socials greus, però sí s'ha provocat un gran impacte paisatgístic a la major part de la costa. El president accepta que s'han fet coses molt malament, però pensa que no és just parlar dels errors del passat des de la informació i la formació de la societat actual que ha desenvolupat una enorme sensibilitat pel medi ambient. D'aquesta manera el president Matas conclou que el principal objectiu del seu govern és la preservació de l'entorn, però que "seria massa senzill poder dir alegrement que

no es farà cap altra actuació sobre aquest entorn, perquè ningú, ni els ecologistes més radicals, no volen renunciar a millorar la qualitat de vida". Llavors la pregunta és: com protegir el medi natural i créixer al mateix temps?

CINC ANYS DESPRÉS DE RÍO

Sobre aquesta pregunta es desenvoluparen tots els congressos. Cinc anys després de la Cimera de Ríó tot el món occidental contempla horroritzat els desequilibris mediambientals provocats, sobretot, per la indústria, però també pel turisme. Tal com posà de manifest Paolo Bifani, el ponent que inaugurà el seminari de Sa Nostra, a Can Tàpera, el no-desenvolupament pot ser fins i tot més perjudicial per al medi ambient que el desenvolupament. Com a exemple cità la dècada dels anys vuitanta quan la manca de creixement, a causa de l'estancament de gran part d'Europa, va coincidir amb un dels períodes de major deteriorament ambiental. Bifani, un economista italià que és assessor de les Nacions Unides per al Desenvolupament i el Medi Ambient, creu que la solució és un procés equilibrat on el Nord renunciï al creixement sense límits a favor dels països del Sud.

EL NORD ENFRONT DEL SUD

A totes les conferències es parlà molt sobre la situació de les Balears. En el cas de Calvià, la posada en marxa de l'Agenda local 21 i els intents de reconvertir una de les zones turístiques més massificades de la Mediterrània, serví d'exemple davant una representació de més de 28 països mediterranis i europeus. Hi havia una destacada participació d'estats àrabs. Però també es posaren de manifest les enormes diferències existents entre les dues voreres del Mediterrani. El ponent general de Calvià, Fernando Prats, subratllà que la Mediterrània, on hi viuen més de quatre-cents milions de persones, presenta un panorama ecològic i social molt conflictiu, amb un Nord desenvolupat que amb menys d'una quarta part de la població concentra el vuitanta per cent del producte interior brut i un Sud que s'ha de conformar amb les miques.

EL TURISME, UNA OPORTUNITAT

L'any passat els països de la Mediterrània reberen 186 milions de turistes estrangers, als quals s'hauria de sumar una quantitat equivalent de turisme interior, però la major part es concentrà a uns pocs països. De fet els països europeus se'n dugueren una tallada superior a les tres quartes parts, tot i que Turquia, Tunícia i el Marroc incrementaren el nombre de visitants. Segons la Carta de Calvià aprovada a la conferència, s'ha d'establir que el turisme és una oportunitat que no s'ha de desapropiar però que alhora és un perill quan actua contra el medi ambient i el patrimoni cultural de les regions receptores. La batlessa, Margarita Nájera, ho va sentenciar amb prou claredat un cop finalitzada la conferència: "El desenvolupament serà sostingut o no serà -va dir- perquè si no saben reconvertir-les, les nostres zones turístiques quedaran obsoletes i, com a conseqüència d'això, no tendran clients".

PODERS PÚBLICS I AGENTS ECONÒMICS

Calvià, com la resta de les Illes Balears i de les zones "madures" ja no pot augmentar la seva oferta a pesar que la demanda de vacances té capacitat per triplicar-se d'aquí a l'any 2025. Per això cal dir que el desenvolupament sostenible exigeix la contribució de tothom, de totes les administracions públiques i dels agents econòmics i alhora de la cooperació

entre les diferents regions mediterrànies, de les administracions, des de Brussel·les als ajuntaments locals, per finançar processos de reconversió o de planificació i, sobretot, per dictaminar les regles del joc que limitin el creixement quantitatiu a la capacitat de càrrega del territori en qüestió, i dels agents econòmics, especialment empresaris, perquè tinguin esment a introduir els balanços mediambientals com un dels condicionants del seu compte de resultats, a mig o llarg termini.

Quelcom d'això ja s'ha entès i, d'aquesta manera, Sa Nostra, l'entitat que organitzà el seminari de Can Tàpera, va afirmar que les conclusions serien tengudes en compte a l'hora de planificar la política financera. "Com a caixa d'estalvis -digué el director de l'Obra Social, Miquel Alenyà- fomentarem totes les activitats que cridin a la responsabilitat i animin l'estalvi dels recursos naturals escassos". Segons l'economista, les Illes registren en els darrers anys taxes de creixement reduïdes, però "malgrat això, superen la seva capacitat de càrrega mediambiental i, per tant, cal posar en marxa mecanismes correctors".

LA INSULARITAT

Això és el que sembla haver-se entès des de les administracions. Tot aquest procés ha coincidit amb el debat sobre el sòl rústic que enfronta el Consell Insular de Mallorca amb el Govern. El Consolat sembla haver-se'n adonat de la situació, de la urgència d'un canvi d'actitud social respecte al medi ambient. Aquest, si més no, és el motiu central de la campanya de lideratge que ha emprès davant la resta de regions insulars d'Europa, a les quals va citar a Ciutadella, per defensar conjuntament la necessitat que la reforma del Tractat de Maastricht inclogui el fet diferencial insular. Sota el títol de "Primera conferència europea sobre desenvolupament sostenible i Illes".

L'objectiu és que la Unió Europea reconegui que les Illes necessiten mesures econòmiques i fiscals per dur endavant polítiques estructurals tendents a reformar o a reequilibrar l'actual situació. No es tracta -va afirmar el conseller d'Economia, Antoni Rami, de demanar subvencions a Brussel·les per pal·liar el subdesenvolupament en el qual han caigut la major part de territoris insulars, sinó de reclamar instruments per incentivar desenvolupaments que tinguin cura de l'entorn". En aquest sentit evitar els sobre costos de la insularitat és un camí per planificar el futur, és a dir, una eina i no una finalitat en si mateix.

UN LLARG CAMÍ

Encara hi ha, però, un llarg camí a recórrer cap a la sostenibilitat, entre d'altres coses perquè, a pesar de les altes dosis de teorització que s'han fet aquests mesos, no tothom pensa el mateix sobre el significat de desenvolupament sostenible. Com a prova tal volta n'hi hagi prou a recordar dos fer paral·lels. Mentre el director de Greenpeace, Xavier Pastor, demanava que les expectatives creades a Calvià no es vegin defraudades i que per tant es fomenti la rehabilitació del litoral i s'estalvi tant l'energia com l'aigua, el president del Banc de Crèdit Balear i un dels màxims impulsors històrics de l'urbanisme a Calvià, Miquel Nigorra, afirmava davant més de quatre-cents empresaris mallorquins reunits pel diari Cinco Días que Mallorca encara podia incrementar la seva oferta turística amb l'única condició que "es fes bé". Nigorra creu que no s'ha de fer massa cas de les visions catastrofistes dels ecologistes. "No s'ha de tenir por -digué d'ocupar territori si es fa amb equilibri (...) no n'hi ha prou amb l'eslògan, el flash o la consigna política, que es reflecteixen en el títol d'un reportatge a la capçalera d'un periòdic".

Ciutadella: Maastricht ha d'acceptar la insularitat

Més de tres-cents congressistes en representació de la pràctica totalitat de territoris insulars de la Unió Europea varen participar a la Primera conferència sobre desenvolupament sostenible a les Illes celebrada a Menorca. L'objectiu era formar una pinya de cara al reconeixement de la insularitat a la reforma del Tractat de Maastricht.

Menorca, reserva de la Biosfera.

ONA

Potser la millor definició d'allò que es proposà l'encontre d'illes celebrat a Ciutadella a final d'abril per parlar sobre desenvolupament sostenible en el territoris insulars va ser la feta pel conseller d'Economia. Antoni Rami va afirmar, davant una assemblea que representava més de vuitanta regions insulars, que d'ara endavant les illes volien assumir un paper com a socis de ple dret d'una Unió Europea multiregional. "La nostra visió de futur -digué- ja no accepta una posició de marginalitat com en el passat, de dependència o d'entitats perifèriques com encara se'ns anomena avui en dia".

Calvià: el turisme com a oportunitat i com a amenaça

Text íntegre de la declaració de Calvià sobre Turisme i Desenvolupament Sostenible a la Mediterrània.

ONA

El passat dia 19 d'abril va finalitzar la Conferència Internacional sobre Turisme i Desenvolupament Sostenible que se celebrà al Casino amb l'aprovació d'un document amb vocació de ser una fita per a totes les reflexions que d'ara endavant es facin en el marc de la Mediterrània. A Calvià hi varen participar tots els països mediterranis així com els principals emissors de turisme europeu. Aquest és el text de la declaració:

D'aquesta manera el Govern balear i amb ell els seus socis de l'IMEDOC volgueren deixar ben clar que la voluntat és que Europa reconegui el fet diferencial insular dins de la reforma del Tractat de Maastricht, una proposta compartida pels tres-cents assistents al Congrés, que representaven gairebé la totalitat d'illes de la Unió Europea i, també, territoris insulars del Japó, d'Ecuador, dels Estats Units i de Tunícia.

CONFERÈNCIA A UNA RESERVA DE LA UNESCO

La Conferència comptà amb la presència de la ministra de Medi Ambient, Isabel Tocino, qui va fer seves les propostes en nom del Govern espanyol. Unes propostes que no només parlen del tractament econòmic i fiscal que es mereix la insularitat sinó de les polítiques que emanen d'aquest fet: el desenvolupament sostenible, el progrés tecnològic i els valors culturals i patrimonials de l'illa. No debades, com destacà el president del Consell Insular de Menorca, Cristòfol Triay, "Menorca és una reserva de la biosfera emparada per la UNESCO".

El primer objectiu del "compromís de Menorca" és crear un marc estable per promoure el desenvolupament sostenible a les Illes, amb participació de tots els actors, tant públics com privats. També parla de la necessitat d'equiparar els recursos educacionals, sanitaris i econòmics dels territoris insulars als continentals, amb especial incidència sobre el tema dels transports i el foment del treball.

TURISME DIVERSIFICAT I RESPECTUÓS

Entre els aspectes econòmics el "compromís" diu que "s'ha d'invertir en el desenvolupament dels recursos, i promoure tecnologies ecològicament racionals i netes que ofereixin opcions innovadores per a l'autoocupació i el foment de la iniciativa empresarial a les petites i mitjanes empreses". També "que s'ha de millorar la diversificació d'activitats a tots els sectors i en particular a les àrees sensibles com el turisme, que s'hauria de fonamentar en una correcta gestió dels recursos naturals i culturals de les illes, tot evitant perilloses especialitzacions". Finalment es planteja la necessitat de "promoure i adoptar mesures per a la reducció dels riscos de contaminació i dependència externa del subministrament de combustibles fòssils, tot millorant les potencials fonts existents d'energies renovables".

INTRODUCCIÓ

Per invitació del municipi de Calvià (Mallorca) 490 líders, gestors turístics i autoritats locals mediterrànies, representants d'empreses turístiques, organitzacions sindicals, representants de governs regionals i nacionals, institucions de cooperació pública i privada, institucions i organitzacions internacionals mediterrànies i europees, organitzacions ambientals sense ànim de lucre, consultors i institucions de recerca de 28 països, s'han reunit a Calvià del 17 al 19 d'abril de 1997 per participar a la "Conferència Internacional sobre Turisme i Desenvolupament Sostenible a la Mediterrània".

Els participants reconeixen l'esforç i els èxits dels diversos plans de cooperació de la regió que tenen en compte el repte de nous programes i estratègies, com són ara els Plans d'Acció de la Mediterrània i la Carta del Turisme del Mediterrani (Casablanca 1993) inclosa a la Declaració euromediterrània de Barcelona (novembre 1995).

A nivell mundial, la Cimera de la Terra a Río generà un moviment global cap al desenvolupament sostenible, que involucra tots els sectors de la societat. Responsabilitat compartida, participació i diàleg són els elements clau del document final "Agenda 21".

Els participants a la Conferència de Calvià reconeixem que els greus desafiaments socials i ambientals que afrontarà la Mediterrània abans de l'any 2025, exigeixen modificar les pautes de desenvolupament imperants a l'actualitat. La reducció de les desigualtats, la pau i l'estabilitat són requisits imprescindibles i a la vegada resultat del desenvolupament sostenible.

La Conferència de Calvià haurà de ser una fita per al desenvolupament sostenible a la Mediterrània. Es crida a considerar els següents aspectes:

Santa Ponça

1.- EL TURISME, MOTOR DEL DESENVOLUPAMENT MEDITERRANI

La riquesa del patrimoni natural i cultural del Mediterrani ha fet possible que el turisme s'hagi convertit en una de les activitats més importants de tota la regió. Ha permès multiplicar la inversió i l'ocupació.

Als municipis i regions mediterrànies s'ha creat una oferta turística atractiva per a un nombre creixent de turistes, la qual cosa els ha convertit en la primera destinació turística mundial.

El turisme és una oportunitat, però també pot ser una amenaça si no es gestiona adequadament.

2.- SITUACIONS DIFERENTS I OBJECTIUS COMUNS

En els darrers trenta anys el vuitanta per cent del desenvolupament turístic s'ha concentrat en el nord i occident de la Mediterrània. Aquest fet planteja dos punts de sortida diferents: a les zones més desenvolupades s'ha de renunciar al creixement econòmic il·limitat i s'ha de rehabilitar els patrimonis natural i arquitectònic. A les zones emergents, s'han de desenvolupar iniciatives sostenibles que evitin el deteriorament de llurs recursos i garanteixin la viabilitat del seu futur.

Ambdues situacions exigeixen reformular els models productius turístics en clau de sostenibilitat.

3.- EL DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE, REpte DE FUTUR

La regió Mediterrània, cuna de grans civilitzacions, ha estat testimoni d'importants assoliments econòmics, però també ha fet malbé el seu patrimoni natural i cultural.

Els pobles, ciutats i regions mediterrànies creim que un

turisme integrat en el desenvolupament sostenible preserva i recupera valors culturals, socials i mediambientals.

Sentim la urgència d'afrontar els desequilibris socials i mediambientals des d'avui mateix. Entenem que només podem emprendre el camí cap a la sostenibilitat a la nostra regió amb equitat si tenim en compte els límits de la capacitat de càrrega del nostre entorn. Només assegurarem un desenvolupament sostenible per a la nostra regió i per a les futures generacions si assumim la necessitat d'un canvi cultural en relació als nostres models de desenvolupament.

La sostenibilitat global només pot ser abastada per comunitats locals, regionals i estatals sostenibles.

4.- INTEGRAREM LA SOSTENIBILITAT EN EL NOSTRE COMPORTAMENT

Avançar cap a la sostenibilitat exigeix canviar de maneres de pensar, d'actuar, de produir i de consumir. Les autoritats municipals, les empreses i les organitzacions socials, són actors clau en aquest procés de canvi.

Els ciutadans mediterrànies són a la vegada habitants d'una comunitat, electors, empleats i consumidors. El desenvolupament sostenible requereix un enfocament integrat i no un enfocament fonamentat en sectors aïllats. El marc més apropiat per a la cooperació en el desenvolupament sostenible local, amb la voluntat d'una responsabilitat compartida, és el procés d'Agenda local 21.

5.- PARTICIPEM ACTIVAMENT

Les autoritats locals són la instància més acostada als ciutadans. Per això són actors clau en la solució dels problemes i en la democratització i participació ciutadanes. Fomentarem i donarem suport a campanyes de sensibilització sobre turisme adaptat a les necessitats culturals i ambientals de les nostres comunitats i regions.

Cridam el sector empresarial turístic, així com els turistes i els residents perquè donin suport als nostres programes i estratègies comunes cap a la sostenibilitat. Majoristes i agents de viatges tenen la responsabilitat d'informar i de sensibilitzar els turistes sobre com reduir l'impacte ambiental, social i cultural dels llocs de destinació.

Cridam els mitjans de comunicació i les seves xarxes perquè donin suport a aquests programes comuns tot informant-ne activament en els llocs de procedència i de destinació.

6.- INICIAM AGENDES LOCALS 21

Ens hem d'implicar en un procés d'Agenda local 21 amb l'objectiu de desenvolupar models de gestió local sostenibles a llarg termini, consensuats i amb una visió de futur comú entre tots els sectors de la comunitat.

Els governs nacionals s'han de comprometre a donar suport aquest procés.

Crearem i promocionarem l'ús d'instruments que fomentin la implantació i la gestió d'un turisme més responsable, com és ara ecoauditories, etiquetes, premis, difusió sobre bones pràctiques, programes de capacitació i sistemes d'indicadors, seguiment i informació.

Documentarem i difondrem l'aplicació d'aquests instruments perquè altres puguin aprendre de la nostra experiència.

7.-IMPULSAREM LA COOPERACIÓ

Ens comprometem a promoure la cooperació i els programes conjunts, molt especialment per solidaritat cap a les comunitats locals, regionals i estatals del sud i de l'est del Mediterrani. En línia amb la convocatòria a la Acció de les Ciutats Mediterrànies (Roma, novembre 1995) som conscients de la força potencial de la cooperació entre governs locals i altres sectors de la comunitat, tals com grups de ciutadans, organitzacions no governamentals, centres de formació, sectors artesanals i industrials, sindicats i altres. Hem d'aspirar a la cooperació quan treballam en direcció a unes estructures sostenibles i cap a la conservació dels nostres recursos limitats. Donam suport a la posada en marxa de l'Agenda Med 21, així com que hi participin tots els actors implicats.

El desenvolupament i la gestió de projectes de cooperació local i de xarxes requereix un fort compromís pel que fa al coneixement tècnic, la distribució d'informació, les capacitats tècniques i polítiques, així com la creativitat d'organització. Per aquesta raó, insistim davant la Unió Europea perquè compleixi el compromís de donar suport a les autoritats locals del Mediterrani, a través de MEDA.

Donam suport als esforços del sector empresarial turístic per contribuir a la promoció del compromís actiu del sector empresarial i del transport en la reducció i prevenció de la pol·lució, i els seus esforços per cooperar amb autoritats locals en la posada en funcionament dels seus programes.

Cridam a l'articulació i cooperació entre xarxes, organitzacions i col·lectivitats de tots els sectors de l'àmbit euromediterrani.

Calvià 19 d'abril de 1997

Can Tàpera: realitats i utopies

Conclusions del seminari internacional sobre "desenvolupament sostenible a la Mediterrània" organitzat per Sa Nostra i celebrat a Can Tàpera del 12 al 16 de març de 1997.

Primer "Workshop" a Can Tàpera.

ONA

La Caixa d'Estalvis de les Balears, Sa Nostra, organitzà a finals d'hivern un "workshop" internacional sobre "desenvolupament sostenible a la Mediterrània: entre la realitat i la utopia" al qual va convidar nombrosos experts, entre els quals s'hi trobava l'economista i assessor mediambiental de les Nacions Unides Paolo Bifani, que va fer la conferència inaugural. El resultat final és un ample dossier en forma de ponències i aportacions científiques i un document de conclusions que després va ser presentat tant a la Conferència de Calvià com a l'Encontre d'illes de Menorca.

Aquest n'és el text:

CONCLUSIONS

1.- El model de desenvolupament actual no considera que cap factor pugui ser limitant, i actua com si els recursos no fossin escassos.

2.- No es poden considerar els recursos naturals de manera separada, ja que l'home actua sobre tot el conjunt.

3.- La Mediterrània forma part d'un sistema de recursos molt més ampli, però que a la vegada continua essent limitat.

4.- Entre les principals causes d'ús insostenible de recursos cal destacar:

- la visió a curt termini que es té en la seva utilització.
- la concentració en l'explotació intensiva d'un o pocs recursos.
- la falta de consideració d'elements intangibles (p.e. biodiversitat, etc).
- la distribució insuficientment equitativa dels beneficis de l'explotació.
- el fet de considerar els recursos com un bé públic i no com un bé comú.
- la falta de participació democràtica en la presa de decisions sobre la utilització de béns comuns.

5.- Més enllà de les mesures correctores que es plantegen sovint, és necessari adoptar línies d'actuació encaminades a un ús sostenible dels recursos. Es proposen:

- incloure aspectes ambientals i socials (no tan sols els econòmics) en les definicions habituals del concepte de qualitat de vida.
- el foment de la diversificació econòmica, encara que aquesta -tot i essent una condició necessària- no és un element suficient per tal que s'arribi a un model d'ús sostenible dels recursos.
- la necessitat d'incrementar la cooperació i transferència de tecnologia entre països mediterranis.

6.- En parlar de desenvolupament sostenible a illes mediterrànies s'han de considerar alguns aspectes específics i particulars:

- el contrast entre les diferents realitats illenques de la Mediterrània.
- les illes petites i mitjanes són "unitats de capital ecològic", pel que fa als seus recursos naturals (biodiversitat, territori, aigua, fonts d'energia) que són limitats i, en la majoria dels casos, fràgils i vulnerables.
- és necessari considerar, a més dels recursos naturals, els recursos històrics, culturals i patrimonials.
- les illes tenen una forta dependència de l'exterior, per la

qual cosa és imprescindible optimitzar l'ús dels recursos propis de cada illa.

7.- La capacitat de càrrega de moltes illes supera la sostenibilitat, entesa com a taxa de renovació dels recursos naturals; això provoca una pèrdua progressiva de la qualitat ambiental que constitueix un indicador per a l'activació de mecanismes correctors.

8.- Per evitar la pèrdua de qualitat ambiental és necessari que les illes tinguin capacitat de gestió del canvi i del ritme de canvi, per damunt de les forces externes que intervenen a les illes. Això es podrà aconseguir a partir de la capacitat de control social que implica la capacitat d'ordenar, legislar i gestionar els recursos naturals. Per tot això, és necessari adoptar un front comú a nivell d'illes mediterrànies de cara a les diferents polítiques que les afecten (principalment les exteriors)

9.- Per tal d'assegurar el desenvolupament sostenible a les illes, les següent accions es consideren prioritàries:

- a) estudi de la situació actual i anàlisi dels possibles escenaris de futur, des d'una perspectiva pluridisciplinar.
- b) definició clara i divulgació dels objectius de la sostenibilitat.
- c) establir plans d'acció que han de ser: concrets, viables, tangibles i consensuats amb els diferents sectors econòmics i socials.
- d) educació i formació de tots els sectors implicats.

10.- Tota la societat està implicada en el procés cap a la sostenibilitat. Es reconeixen, tanmateix, agents amb papers especialment rellevants, entre els quals quals hi figuren:

a) el sector científic que ha de contribuir a l'anàlisi de la situació actual, a la definició d'objectius i al plantejament de models i alternatives

b) els sectors polític i administratiu, responsables del procés de la presa de decisions, que ha d'integrar el criteri de la sostenibilitat a la dinàmica sociopolítica.

c) els sectors de la comunicació i de formació d'opinions, inclòs el món educatiu, perquè difongui i introdueixi socialment aquest criteri.

d) els sectors econòmics, usuaris del medi ambient i, en especial, els empresaris i professionals dels sectors de major pes relatiu a cada illa (p.ex. turisme i construcció) o més directament relacionats amb el medi natural (agricultura, silvicultura, pesca)

e) les entitats ciutadanes, ONGs, col·lectius socials, grups de pressió, líders d'opinió, etc. que poden intervenir en qualsevol dels estadis del procés.

11.- Es proposa la creació a cada illa mediterrània de fòrums insulars per a la sostenibilitat, com a fòrums de debat i elaboració d'idees, i que serveixin per impulsar la preparació, desenvolupament i aplicació de plans i en concret d'Agendes locals 21. Es proposa que el fòrum sigui impulsat per una entitat neutral implicant-hi tots els agents esmentats anteriorment.

12.- Les administracions insulars han de promoure, coordinar i donar suport a les autoritats municipals per a l'elaboració d'Agendes locals 21 i la seva concreta aplicació.

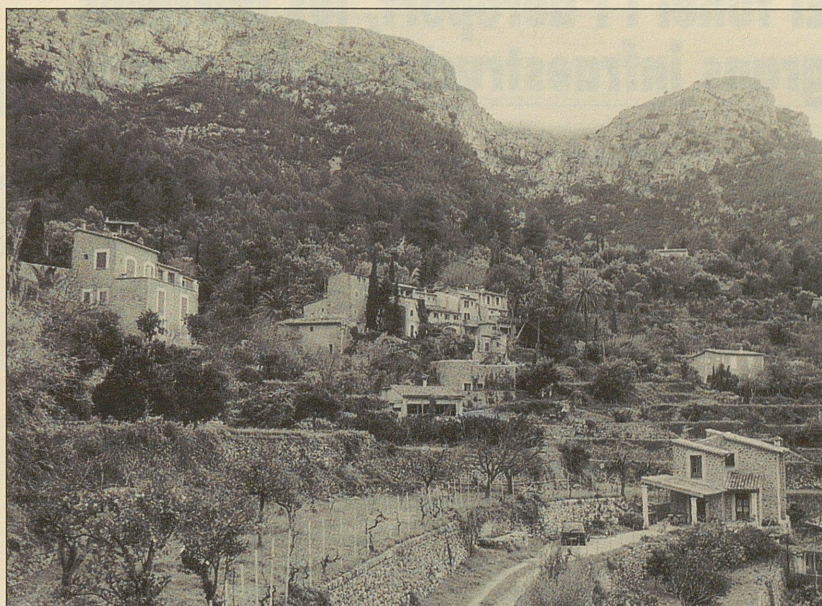
Se sol·licita, finalment, que les illes mediterrànies siguin incloses a la campanya "Ciutats i pobles cap a la sostenibilitat" de la Unió Europea.

El Consell Insular de Mallorca i el Govern balear s'enfronten per ordenar el sòl rústic

El CIM ha aprovat una norma que estableix la superfície mínima per poder construir a sòl rústic a dues quarterades. Per la seva part el Consell de Govern ha aprovat el Projecte de Llei de sòl rústic que aviat es debatrà en el Parlament. Les dues institucions pugnen per les competències, però això no lleva que les dues propostes tinguin quelcom comú: el desig d'ordenar l'espai rural de Mallorca.

ONA

Sens dubte potser sigui un dels debats polítics més importants de l'Autonomia, comparable a la Llei d'espais naturals o a les Directrius Territorials que encara estan per venir: serà el debat sobre la Llei de sòl rústic, el projecte de la qual va aprovar el Govern el passat mes d'abril, pocs dies després que el Consell de Mallorca establís una superfície mínima de dues quarterades per poder construir-hi. Sens dubte hi ha molt en joc en aquest text legislatiu i, per tant, cal preveure quelcom més que un debat sobre límits i la disputa de competències entre el Govern i el Consell Insular de Mallorca. De moment, com se sap, el CIM ha suspès les llicències en sòl rústic per espai de sis mesos, mentre que el Govern ha demanat que el projecte sigui tramitat amb caràcter d'urgència. Sembla que tot són presses i discussions moltes de les quals poden semblar que són qüestions més formals que de fons.

Deià.

EVITAR LA BALEARITZACIÓ DEL L'INTERIOR

Dos són els factors que han precipitat l'aprovació inicial del text de la Conselleria de Medi Ambient. Per una part les ganes del "Pacte de Progrés" per posar fil a l'agulla a la tasca d'ordenar el territori i, per l'altra, el decret liberalitzador del Govern central que és -no s'ha d'oblidar- una espasa amenaçadora per a una Mallorca que urbanísticament ja no té gaire marge de maniobra tal com s'ha posat de manifest a les diferents conferències i seminaris sobre desenvolupament sostenible que han tengut lloc a les Illes aquestes darreres setmanes.

En aquest sentit, el conseller de Medi Ambient ha manifestat que després d'haver preservat la costa que encara restava intacta mitjançant el POOT, ara calia posar en marxa tots els mecanismes necessaris per impedir la "balearització" de l'interior. Finalment, a la força o de bon grat -recordem que les Directrius Territorials continuen essent la gran assignatura pendent- s'ha arribat a un punt de consens a pesar que cap de les parts no ho reconegui públicament: un consens entorn de les dues quarterades, fixades com a mínim a Mallorca per poder construir. És un bon principi, si més no per negociar, però no hi ha dubte que hi manquen molts més elements perquè l'acord sigui possible al marge de la distorsió provocada per un debat polític que ara per ara impedeix el consens. I no obstant això, tot fa pensar que ens trobam en el moment oportú per acostar postures i evitar que l'escalfament freni un dels intents més seriosos que mai no s'havia empès des de la dreta per ordenar el territori de les Illes.

NO A L'ESPECULACIÓ

En definitiva, allò que s'ha donat a conèixer de la Llei de sòl rústic implica un repte important per a la societat per tal que l'urbanisme sigui al seu servei. Això no obstant, la llei ofereix llacunes que donen peu a les suspicàcies. Les declaracions d'interès general, així com el nuclis rurals, poden afavorir processos especulatius que els mateixos responsables de la Conselleria de Medi Ambient diuen rebutjar. Però al capdavant s'ha de pensar que ens trobam davant una llei pensada per gestionar un territori i que una excessiva rigidesa de la normativa podria impedir l'objectiu. En tot cas el problema és haver de pensar que a partir d'ara el partit conservador actuarà de

diferent manera de com ho ha fet en el passat, però... no s'han produït també molts de casos d'indisciplina urbanística a municipis governats des de l'esquerra?

Aquest potser sigui el punt més feble de tot allò que es debat en aquests moments. Mentre el Govern i el "Pacte de Progrés" s'enfronten per una qüestió competencial, diversos centenars de sol·licituds de llicència per construir a fora vila han traspassat les oficines municipals. No és ara el moment de cercar culpables, ni de dir que també des de l'esquerra s'han comès disbarats urbanístics, sinó d'establir les normes de joc que han de regular el futur territorial i econòmic de tot aquest vast espai conegut com a sòl rústic. En aquest sentit, a pesar de les suspicàcies abans esmentades, s'ha de reconèixer que el Govern ha demostrat que vol aïllar el sector més conservador de la societat que, amb la seva intransigència, és i continuarà essent un perill no tant per a un bon ordenament del territori -que evidentment fa anys que han demostrat la seva perillositat- sinó pel futur d'aquells sectors de la dreta balear que s'esforcen a modernitzar l'economia, diversificant-la i per això proposen, com a punt de partida de tot aquest procés, estalviar el consum dels recursos naturals que són escassos.

PUNTS DE COINCIDÈNCIA

Potser sigui l'hora, per tant, de cercar punts de coincidència entre les normes del Consell i el Projecte de llei del Govern. El debat parlamentari serà una excel·lent oportunitat, al mateix temps que cal impulsar una aproximació entre les diferents institucions per tal d'intensificar la vigilància urbanística. I, paral·lelament, també s'han d'intensificar les polítiques econòmiques per tal d'impedir que el compliment de les normes no signifiqui cap llastre per al desenvolupament local. En aquest sentit cal recordar que una llei de sòl rústic sense un programa de modernització agrària serà, inevitablement, un paper banyat.

En definitiva, sembla que és l'hora de continuar avançant. Temps per debatre una qüestió tan important com aquesta, sobre la qual sembla que hi ha diferències gairebé insalvables. Però malgrat tot s'ha de saber arribar a acords sense que els conflictes partidistes no s'imposin sobre aspectes que, com és el cas de les dues quarterades, semblen ser acceptades per una ampla majoria. Sens dubte encara hi ha molt a fer i els catorze mil metres només poden ser el principi.

El túnel i l'aeroport, les darreres grans infraestructures del segle

El túnel de Sóller i la nova terminal de Son Sant Joan, inaugurats enguany, passaran a la història com les darreres grans obres públiques del segle XX, juntament amb els hospitals de Manacor i Son Llatzer, la presó i, potser, la nova autopista de Llevant. La qüestió és saber si aquestes infraestructures tendeixen a pal·liar els déficits existents o si seran el motor per a una nova fase de desenvolupisme.

ONA

Pere Nicolau, l'arquitecte que ha fet la nova terminal de Son Sant Joan, va manifestar als mitjans de comunicació que l'aeroport no era desmesurat, sinó que el que estava sobredimensionat era el turisme de Mallorca. D'aquesta manera sortí al pas de les crítiques fetes des d'"Els Verds" i del GOB que no volgueren ser presents a la inauguració que tant havia esperat el sector turístic de les Illes. La nova terminal sobrepassa

sa els 250.000 metres quadrats construïts, distribuïts en set plantes i té capacitat -o tindrà quan totes les obres hagin acabat- per atendre 25 milions de passatgers.

Segons els ecologistes això és un absurd. Arribar als 25 milions de passatgers voldria dir traspassar la frontera dels dotze milions de turistes i això significaria superar la capacitat de càrrega de l'illa. Així ho va reconèixer indirectament el director de Son Sant Joan, Pedro Meaurio, quan afirmà que amb les noves instal·lacions l'aeroport tenia resolts els problemes fins a l'any 2010, data a partir de la qual seria necessària una nova ampliació "si l'oferta turística continua creixent al mateix ritme actual".

Però tant el director, com l'arquitecte i, tanmateix, el mateix Govern balear creuen que l'aeroport pot ser una font d'ingressos per a l'illa, al marge, fins i tot, de l'estricta qüestió turística: tota una indústria aeronàutica fonamentada en el manteniment i en els serveis derivats de l'espai aeri poden tenir a Mallorca la seva base de moviment. La situació estratègica de l'illa permet pensar en una solució d'aquest tipus, tal com es recull en el pla de competitivitat.

EL TÚNEL DE SÓLLER

Els ecologistes desconfien. No creuen en la sinceritat dels agents econòmics de les Illes quan als fòrums públics aposten per un desenvolupament sostenible mentre que a les empreses continuen impulsant projectes desenvolupistes. Desconfien que l'aeroport pugui ser l'element de cohesió entre el passat i un futur econòmic més diversificat, com també han desconfiat des del principi del túnel de Sóller -l'altra gran obra pública del final de segle- que sempre els ha preocupat per mor dels efectes negatius que pot tenir sobre la vall de Sóller que, en definitiva, haurà estat el darrer espai de Mallorca que s'ha incorporat al procés de "balearització", tot i que amb trenta anys de retard.

No obstant això, ara que el túnel ja s'ha inaugurat (després de vuit anys d'obres i un escàndol polític encara no resolt a la seva esquena) l'opinió pública de la Vall sembla haver acollit l'obra amb més satisfacció de la que preveien els ecologistes. El túnel evita les voltes del Coll i escurça la distància entre Palma i Sóller a només vint minuts amb l'únic inconvenient del peatge. Alguns dels opositors al túnel han reconvertit ara el missatge inicial: "el problema -diuen- no és el túnel, sinó la manca de previsió urbanística i l'ús que en poden fer els agents econòmics per impulsar iniciatives contràries als interessos dels sollerics". En aquest sentit, sembla del tot evident que la vocació econòmica de Sóller és atendre un turisme "especialitzat", seguint la terminologia de moda, i aficionat a la naturalesa. El que no pot ser és que la Vall només sigui un barri residencial de Palma o que el Port, ara que la base naval sembla que podrà ser emprada per l'autoritat civil, es converteixi únicament en el port de Ciutat cap a Barcelona.

ELSHOSPITALS I LES AUTOPISTES

Però el túnel i la nova terminal no són les úniques grans infraestructures de finals de segle. Ens hauriem de referir també als hospitals de Manacor i de Son Llatzer, que contribueixen a la descentralització dels serveis i a pal·liar, endemés, el dèficit de la sanitat pública a Mallorca. I, fins i tot, també caldria parlar de la nova presó, l'objectiu de la qual és humanitzar dins del que

Nova Terminal
de Son Sant Joan.

sigui possible, la seva funció. En qualsevol cas, però, són projectes que parlen per ells mateixos de les dimensions d'una societat, la mallorquina, que durant els mesos de temporada alta ja sobrepassa el milió dos-cents mil habitants, una xifra que els ecologistes pensen que és excessiva per a una illa amb un territori escàs i mancat de suficients recursos, com l'aigua o l'energia, per fer front a aquest repte demogràfic.

I, a més a més, encara s'hauria de parlar dels nous projectes de carreteres, sobretot després que s'ha anunciat la pròxima signatura d'un conveni entre l'Administració central i l'autonòmica que significarà la inversió de cinquanta mil milions de pessetes en noves infraestructures. La primera gran obra serà la nova autopista de Llevant, que perllongarà l'actual tram fins a Manacor. Tot fa pensar que seguirà un itinerari nou, passant prop de Campos i Felanitx, per acostar-se als nuclis turístics de la zona. És aquest, sens dubte, el contrapès a tanta conferència sobre sostenibilitat i a l'increment de la sensibilitat mediambientalista dels mallorquins. Segons sembla, sensibilitat i realitat poden seguir camins diferents.

- CONJUNTURA -

El nombre de turistes s'acosta als nou milions

Segons un estudi de Sa Nostra, les Balears registraran enguany un increment del 5'1 per cent de turistes, que se situaran en 8'7 milions, quasi cinc-cents mil més que el 1996. Això implicarà que els ingressos per turisme també es multipliquin: durant 1997 seran 60.000 milions de pessetes més que en l'exercici anterior.

ONA

Un equip de professionals dirigit per l'economista Ferran Navinés ha fet un estudi sobre la previsió turística per a 1997 que permet augurar un important increment del nombre de turistes. Les dades apunten cap a un 5'1 per cent, la qual cosa significarà un total de 427.000 turistes més que l'any passat, és a dir, un total de 8.722.400, una xifra rècord que s'acosta a una barrera que fa molt poc semblava infranquejable: la barrera dels nou milions. Més encara, els càlculs fets a partir d'aquestes dades, juntament amb la constatació d'un augment de preus del 3'1,

permeten esperar que els ingressos turístics s'incrementin en seixanta mil milions de pessetes i comptabilitzin una xifra global de 765.500 milions.

Miquel Alenyà va explicar a la presentació de l'estudi que per a la seva realització s'han tengut en compte variants que, segons s'ha pogut comprovar, han explicat el comportament turístic dels darrers anys. Variants com el PIB i la taxa de canvi dels països emissors o el preu dels serveis d'allotjaments. El resultat és comprovar com cada mercat reacciona de diferent manera, però que en el cas concret d'enguany tot sembla conjurat per superar un cop més el rècord històric.

PREVISIONS 1997

DISTRIBUCIÓ PER MERCATS
Milers de turistes

	Total anual	Variació absoluta	% variació
Britànics	2.932,1	336,3	12,96
Alemanys	3.217,6	86,9	2,78
Espanyols	807,4	-1,4	-0,17
Escandinaus	290,5	5,4	1,89
Altres	1.474,8	0,5	-0,97
TOTAL	8.722,4	427,7	5,16

DISTRIBUCIÓ PER ILLES
Milers de turistes

	Total anual	Variació absoluta	% variació
Mallorca	6.438,1	218,0	3,51
Menorca	832,6	81,2	10,81
Eivissa/Forment.	1.451,7	128,5	9,71
BALEARS	8.722,4	427,7	5,16

DISTRIBUCIÓ PER MESOS
Milers de turistes

	Total anual	Diferència	% variació
Gener	127,1	0,6	0,47
Febrer	200,2	1,5	0,75
Març	352,9	3,6	1,03
Abril	531,1	10,6	2,04
Maig	1.169,5	68,9	6,26
Juny	1.256,6	73,1	6,18
Juliol	1.381,6	83,2	6,41
Agost	1.380,2	41,5	3,10
Setembre	1.254,3	63,5	5,33
Octubre	735,5	56,3	8,29
Novembre	172,4	15,9	10,16
Desembre	161,0	9,0	5,92
TOTAL	8.722,4	427,7	5,16

Font: Sa Nostra.

i les Pitiüses un 9'7, una circumstància que s'explica pel pes específic que el turisme britànic té a les illes menors. Segons les dades recollides per l'estudi, Mallorca s'aproxima als sis milions i mig de turistes, Eivissa i Formentera freguen el milió i mig, i Menorca sobrepassa ja els vuit-cents mil.

Les gràfiques mostren, endemés, la distribució per mesos de la demanda turística. Es pot comprovar com es produeix una certa desestacionalització encara que concentrada en els mesos més pròxims a la temporada alta, primavera i tardor, mentre que l'hivern continua essent l'assignatura pendent.

SOBRECONTRACTACIÓ
SOSTENIBILITAT

L'estudi fa desaparèixer, definitivament, els remors d'una relantització en el creixement del mercat alemany, per bé que a la darrera ITB els majoristes de viatges ja s'encarregaran de desmetir-los. La qüestió és que les reserves es fomalitzen cada vedada més tard, a pesar de la qual cosa

ALEMANYS
BRITÀNICS

Això és possible gràcies als dos grans mercats, l'alemany i el britànic -ambdós registraran increments importants- que continuen reunint prop del vuitanta per cent del nombre de turistes que elegeixen les Balears com a destinació per a les seves vacances. L'increment més important és el britànic, amb quasi un tretze per cent, la qual cosa fa que no només es torni a les xifres anteriors a l'any passat, que per a aquest mercat va ser de crisi, sinó que les superà amb escreix. Seran 336.000 britànics més, encara que per xifres absolutes els alemanys continuen en primer lloc superant, de forma definitiva o si més no estable, els tres milions.

MENORCA I LES
PITIÜSES SUPEREN LA
CRISI

Per illes l'increment menor és el de Mallorca, tot i que aquesta illa rebrà 218.000 turistes més que l'any passat. Menorca creixerà un 10'8 per cent

no hi ha temor que es produeixin casos de sobrecontractació, tal com va dir Miquel Alenyà. Segons l'economista el grau de professionalització i d'informació dels hotelers fa que la bubota de l'"overbooking" formi part de la història.

En qualsevol cas el director del Servei Social de Sa Nostra sí va destacar que el nombre de turistes encara podia créixer més, fins a un nou per cent, en els mesos punta si augmentàs l'oferta d'allotjament que en aquests moments se situa en 480.000 places turístiques (hotels, apartaments, etc.). De fet, segons totes les previsions, els hotels hauran de penjar el cartell de complet entre el 19 de juliol i el 22 d'agost, període en el qual no hi haurà cap llit buit a totes les illes.

Una situació aquesta que, sens dubte, convida a la reflexió sobre la sostenibilitat d'un model que no es pot permetre nous augments de places. A la conferència internacional de Calvià sobre desenvolupament sostenible es va dir que la demanda potencial de turisme cap a la Mediterrània es podria triplicar a mig termini, la qual cosa pot significar una nova pressió per construir nous allotjaments. Segons l'economista això seria contraproduent. Miquel Alenyà creu que els hotelers de les Balears han de limitar les places existents i han de negociar increments de preu d'acord a l'augment de la demanda i de la qualitat dels serveis que es donen.

CAP A MAASTRICHT

D'altra banda l'actualitat econòmica de les darreres setmanes ve protagonitzada per la contenció de la inflació i la conseqüent reducció dels tipus d'interès que, teòricament, han d'empènyer el consum. La inflació es va situar el mes de març en un 2'2 per cent, tot i que les Balears amb un creixement del 0'2 (una dècima més que la mitjana estatal) continua essent una de les comunitats autònomes més cares de l'Estat.

Per la seva part, les dades de l'atur varen ser igualment positives, si més no per a les Balears. Les oficines de l'INEM registraren el darrer mes de l'hivern una reducció de 35.000 persones sense feina, mentre que a les Illes la xifra se situava en 1.550. En aquests moments les Balears tenien 32.000 persones inscrites a l'atur, un 10'2 per cent de la població activa.

Font: Sa Nostra.

DISTRIBUCIÓ PER MESOS I PER MERCATS
DE L'AFLUËNCIA TURÍSTICA A 1997
Milers de turistes

	Britànics	Alemanys	Espanyols	Escandinaus	Altres
Gener	22,7	51,0	39,8	1,7	11,9
Febrer	27,7	105,2	42,1	2,3	22,9
Març	58,6	177,2	67,5	4,4	45,2
Abril	119,4	230,1	81,2	19,7	80,7
Maig	434,2	445,4	67,5	43,1	179,3
Juny	442,9	434,6	85,1	48,2	245,8
Juliol	500,7	445,2	95,6	52,4	287,7
Agost	500,7	420,5	102,3	46,3	310,6
Setembre	450,5	464,7	87,1	46,2	205,8
Octubre	288,9	316,7	49,2	21,9	58,8
Novembre	54,0	62,1	44,1	1,9	10,3
Desembre	32,0	64,9	45,9	2,4	15,8
TOTALS	2.932,1	3.217,6	807,4	290,5	1.474,8

**Atenció als més
desfavorits.**

La *Qualitat* **és un dret de tots.**

Les illes Balears són una de les comunitats europees amb un nivell de vida més alt. Però no tothom té accés a aquesta prosperitat. Hi ha gent que queda fora dels indicadors de benestar social. Són els més desfavorits, els més dèbils, els que no poden arribar els primers: la gent gran, els infants, els minusvàlids, els que no tenen feina. La qualitat de vida és un dret de tots. I més encara, en una comunitat com la nostra, que està construint un model de país de qualitat. Per això, tenim molt en compte l'assistència als més desfavorits. Amb més inversions a l'Inserso. Amb la millora dels centres assistencials. Amb dos centres Joan XXIII. Amb més assistència als marginats i amb una protecció dels menors més eficaç. Volem que la qualitat de vida a Balears estigui a l'abast de tothom.

La Qualitat,
pedra de toc de Balears

GOVERN BALEAR
Conselleria de Presidència

Estam al vostre costat

A diari. Dia i nit.

Aplicant tecnologia

innovadora,

competitiva

i respectant

el medi ambient,

amb decisió de servei

a la Comunitat Balear.